

148393

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARININ İSTİHDAM
İHTİYACI AÇISINDAN İNCELENMESİ: BİR SAHA
ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Çetin ARABACIOĞLU

Enstitü Ana bilim Dalı : İŞLETME
Enstitü Bilim Dalı : ÜRETİM YÖNETİMİ VE
PAZARLAMA

-148393-

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Harun Reşit YAZGAN

TEMMUZ-2004

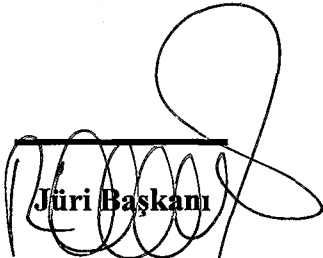
T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARININ İSTİHDAM
İHTİYACI AÇISINDAN İNCELENMESİ: BİR SAHA
ÇALIŞMASI

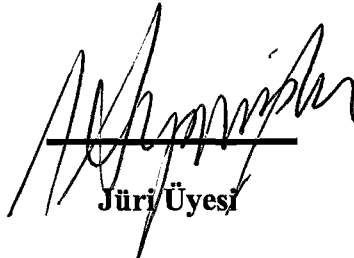
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Çetin ARABACIOĞLU

Enstitü Ana bilim Dalı : İŞLETME
Enstitü Bilim Dalı : ÜRETİM YÖNETİMİ
VE PAZARLAMA

Bu tez 19/3/2004 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.


Jüri Başkanı

Remzi ALTUNIŞIK
Doç. Dr.


Jüri Üyesi

Murat AYANOĞLU
Yrd. Doç. Dr.


Jüri Üyesi

Harun Reşit YAZGAN
Yrd. Doç. Dr.

ÖNSÖZ

Meslek seçimi ülkemizde yükseköğretime giren gençlerin karşılaştıkları önemli bir sorundur. Sorunun temelinde tercihlerin belirli mesleklerde yoğunlaşması, tercih edilen mesleklerin kontenjanlarının talebi karşılamaya yetmemesi, kontenjanların sınırlı olması yatmaktadır. Tabii bunun dışında öğrenciler okudukları bölümlerin mezuniyet sonrası kendilerini iş sahibi yapmasını da beklemektedirler. Ülkemizde yönlendirme eksikliğinin oluşu, genel liseleri bitirdikten sonra üniversiteyi de kazanamayınca on binlerce gencimizi vasıfsız ve işsiz bırakmaktadır.

Ülkemizde üniversite kontenjanları Yüksek Öğretim Kurumu tarafından belirlenmektedir. Bu görev YÖK' na kanunla verilmiştir. Yani ülkemizde ne kadar doktorun, hemşirenin, hakimin vb. görev alacağını YÖK belirlemektedir. Devletin diğer organlarının bu belirlemede belirleyici rol alması gerekmektedir. Örneğin Devlet Planlama Teşkilatı, İş ve İşçi Bulma Kurumu, Devlet İstatistik Enstitüsü, Başbakanlık ve ilgili bakanlıkların ülkemizin gelecek yıllarını ilgilendiren bu büyük sorumlulukta YÖK' nu yalnız bırakmamaları gerekir.

Günümüze kadar yüksek öğretim kontenjanlarının ülke istihdam ihtiyaçlarını karşılamasına yönelik bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmanın amacı bu boşluğu doldurmak, Avrupa Birliğini (AB) hedeflediğimiz günlerde bu çalışmanın AB' nce nasıl yapıldığını araştırmaktır. Gelişmiş ülkelerin elli yılını, yüz yılını planlamaları, ülkemiz için de planlamayı, istatistiksel veri oluşturmayı zorunlu kılmaktadır.

Çalışmamda bana destek veren tez danışman hocam Yrd.Doç. Dr. Sayın Harun Reşit YAZGAN'a çalışmam esnasında bana yardımlarını esirgemeyen değerli eşim Serpil ARABACIOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çetin ARABACIOĞLU

Temmuz 2004, Kocaeli

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLolar	v
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
GİRİŞ	1
1.YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINA BAŞVURU VE YERLEŞTİRMEYE AİT SORUNLARIN İNCELENMESİ	5
1.1. Türkiye’de Yükseköğretim Programlarının 2003 Yılı Yerleştirme Sonuçları.....	5
1.2. Yükseköğretimin Tarihsel Gelişimi	7
1.2.1. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sisteminin Kısa Tarihçesi	8
1.2.1.1. Üniversiteye Giriş Sisteminde OSYM’ nin Rolü.....	9
1.2.1.2. Türkiye’de Sınav Sistemine İlişkin Sakıncalar.....	10
1.2.1.3. Öğrencilerin Sınava Girme Sayısı.....	13
1.2.2. Dünya Ülkelerinde Yükseköğretime Giriş Yöntemleri.....	18
1.3. Üniversiteye Geçiş Sürecinde Öğrencileri Etkileyen Etkenler.....	19
1.3.1 Meslek Seçme Zorunluluğu ve Tercih Problemleri	19
1.3.2 Çevre	21
1.3.3 Stres ve Endişe	21
1.3.4. Yükseköğretimin Getirileri	22
1.4. Yükseköğretim de Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayılarına İlişkin İstatistikî Veriler	23
1.5. Yönlendirme.....	33
1.5.1. Meslek Yüksekokulları	36
1.5.1.1. Öğrenci sayıları ve okullaşma oranı.....	36
1.5.1.2. Öğretim Elemanları.....	37
1.5.1.3. Dikey Geçiş Sınavı.....	37
1.5.1.4. Okul-Sanayi Bütünleşmesi.....	38
1.5.1.5. Öğretim Programları	38
1.6.Öğretim Üyesi Yetiştirme	43

1.7. 2547 Sayılı Kanun ile YÖK' na Verilen İstihdam ve Yerleştirme İle İlgili Görevler.....	45
2. TÜRKİYE' DE İSTİHDAM VE NİTELİKLİ İŞGÜCÜ PLANLAMASI.....	47
2.1. Eğitimin İstihdam İçindeki Yeri.....	47
2.1.1. Eğitim Düzeyine Göre İşsizlik.....	48
2.1.2. Ortaöğretimde Eğitim ve İstihdam İlişkisi.....	50
2.1.3. Üniversite-Sanayi İşbirliğinde İnternet Ortamının Kullanılması.....	53
2.2. Küreselleşme Sürecinde Türkiye' de İstihdam-Sanayi-Üniversite İşbirliği.....	54
2.2.1. Türkiye' deki Nitelikli İşgücünün, Dünya Piyasalarıyla Entegrasyonu.....	59
2.2.2. Eğitimli Genç Nüfus ihtiyacının Nedenleri.....	60
2.3. Meslek Standartları	62
2.4. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)' nin Konuya Yaklaşımı	64
2.4.1 Eğitim Arzı ve Özellikleri.....	66
2.4.2. Eğitim Talebi ve Özellikleri.....	71
3. ÇÖZÜM YOLLARI VE ÖNERİLER.....	72
3.1. Ortaöğretim ile ilgili Uygulanabilir Çözüm Önerileri	72
3.2.Giriş Aşamasında Yönlendirme ve Rehberlik Merkezli Çözümler	74
3.3. Uzun Vadede Uygulanabilir Çözüm Önerileri (2003-2023).....	76
3.4.Üniversite Kontenjanlarının İstihdam ve AB Ülkeleri Normları Dikkate	84
Alınarak Hesaplanmasına Dair Bir Saha Çalışması.....	84
KAYNAKÇA	96
EKLER.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	117

KISALTMALAR

ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ÖYS	: Öğrenci Yerleştirme Sınavı
YÖP	: Yüksek Öğretim Programları
OSYS	: Öğrenci Seçme Yerleştirme Sistemi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
AB	: Avrupa Birliği
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
HİA	: Hane Halkı İşgücü Analizi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
İİBK	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
ÜSİB	: Üniversite Sanayi İşbirliği
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
ECCTIS	: Ulusal Yükseköğretim Veritabanı
UCAS	: İngiltere Üniversite Kolej Kabul Servisi
MSK	: Meslek Standartları Komisyonu
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı

TABLolar

Tablo 1 : 1923-1924 Eğitim-Öğretim Yılından 2002-2003 Eğitim-Öğretim Yılına kadar meydana gelen artış.....	2
Tablo 2 : Mesleklere Göre İlk Yüz Öğrencinin Tercihleri (2003)	5
Tablo 3 : Öğrencilerin sınava girme sayılarının talep edilen programlara göre yüzde dağılımları.....	14
Tablo 4 : ÖYS’de yıllara göre soru sayıları ve başarı ortalamaları.....	15
Tablo 5 : 1991-1998 Yıllarında yeni mezunlarla daha önce yerleşmemiş adaylara göre ÖSYS’ ye başvuran ve yerleşen sayıları.....	17
Tablo 6 : Dünyadaki bazı ülkelerde uygulanmakta olan üniversite başvuru ve giriş sistemi.....	19
Tablo 7 : Öğrencilerin ilk tercih ettikleri bölümler.....	20
Tablo 8 : Yükseköğretimin Getirileri.....	22
Tablo 9 : Örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının yıllara göre Değişimi.....	23
Tablo 10 : Açık öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin yıllara göre değişimi.....	23
Tablo 11 : Öğretim alanlarına göre lisans düzeyindeki öğrenci sayıları. (2001-2002).....	24
Tablo 12 : Öğretim alanlarına göre ön lisans düzeyindeki öğrenci sayıları. (2001-2002).....	25
Tablo 13 : İkinci öğretimdeki öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.....	25
Tablo 14 : Örgün öğretimdeki öğrenci sayısı (lisans ve ön lisans) bakımından en büyük ve en küçük üniversiteler.....	26
Tablo 15 : Vakıf üniversitelerine kayıtlı lisans ve ön lisans öğrenci sayıları.....	27
Tablo 16 : Yükseköğretim kurumlarından 2000-2001 eğitim-öğretim yılında mezun olan öğrenci sayıları.....	27
Tablo 17 : Üniversitelerdeki öğretim elemanları sayıları.....	28
Tablo 18 : Öğretim üyesi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş Üniversite.....	28
Tablo 19 : 2001-2002 Eğitim-Öğretim Yılındaki öğrenci sayıları.....	29
Tablo 20 : Lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim üyesi sayısı ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.....	30
Tablo 21 : Ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim elemanı sayısı ile öğretim elemanı başına düşen öğrenci	

sayısının alanlara göre dağılımı.....	31
Tablo 22 : Değişik alanlarda öğretim üyesi başına düşen lisans öğrencisi Sayıları.....	32
Tablo 23 : Yüksek öğrenim kredi ve yurtlar kurumuna bağlı Yurtlar ve kapasiteleri (01.10.2002 tarihi itibari ile).....	33
Tablo 24 : 1992 Yılı ve Sonraki Yıllarda kurulan devlet üniversitelerindeki öğretim üyesi ile öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayıları.....	45
Tablo 25 : Başvuru, işe yerleştirme ve işsizlerin eğitim düzeylerine göre dağılımı (1999 Ocak- Ekim).....	50
Tablo 26 : Yaş gruplarına göre nüfus yapısında beklenen gelişmeler (yüzde dağılım)..	56
Tablo 27 : İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumu (bin).....	57
Tablo 28 : Yükseköğrenimli insan gücü arzı projeksiyonu (bin).....	58
Tablo 29 : İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	58
Tablo 30 : Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu (Bin).....	58
Tablo 31 : Ülkelerin Yıllar ve Sektörlere Göre İstihdam Durumu-1998.....	59
Tablo 32 : 07/02/2003 Tarihi İtibariyle Türkiye'nin Yaş Grubuna Göre Dağılımı.....	61
Tablo 33 : Türkiye'deki Üniversite kontenjanları ve istihdamın AB normlarıyla karşılaştırılması.....	89
Tablo 34 : İstihdam Planına göre Üniversite Kontenjanlarının Yerleştirilmesi.....	90
Tablo 35 : İstihdam Planına göre Üniversite Kontenjanlarının Yerleştirilmesi.....	91
Tablo 36 : İstihdam Planına göre Üniversite Kontenjanlarının Yerleştirilmesi.....	92
Tablo 37 : İstihdam Planına göre Üniversite Kontenjanlarının Yerleştirilmesi.....	93
Tablo 38 : İstihdam Planına göre Üniversite Kontenjanlarının Yerleştirilmesi.....	94
Tablo 39 : İstihdam Planına göre Üniversite Kontenjanlarının Yerleştirilmesi.....	95
Tablo Ek-B1 : Tarama süreci için kurulan alt komiteler ve faaliyet alanları.....	116

ÖZET

Anahtar Kelimeler : Kontenjan, istihdam, üniversite kontenjanları, yönlendirme

Yapılan çalışmanın amacı işgücü (insangücü)/eğitim planlaması yaklaşımı konusunda; var olan bir boşluğu doldurmak, eğitim sisteminin bütününe kapsayan bir eğitim/ işgücü (insangücü) planlaması sistemi kurulmasına bir model önermektedir.

Çalışmanın kapsamı Yükseköğretim görmek isteyen öğrenci sayısının her yıl artış göstermesi, mevcut kontenjanların bu artışı karşılamaya yetmemesi sonucunda ortaya çıkan çok çeşitli problemlere çözüm arayışıdır. Üniversite kontenjanlarının belirlenme esasları, meslek standartları, AB meslek ve öğrenci oranları, küreselleşmenin etkileri, yükseköğretim istatistikleri, eğitim-istihdam ilişkileri, yönlendirme, Dünya ülkelerindeki yükseköğretime giriş modelleri, yine çalışmanın kapsamı içindedir.

Araştırmanın içeriğinde uzun vadeli planlama yapmanın gerekli olduğu, günümüz politikacılarının 25 yıl sonrasına yatırım yapmaktan kaçındığı, günlük düşündükleri, kısa vadeli kararlar aldıkları için çözüme kolayca ulaşılmadığı vurgulanmıştır. Yöntem olarak çalışmada uluslararası karşılaştırma yöntemi, kaynak taraması, kişisel çözüm önerileri ve bir saha çalışması yapılmıştır.

Son bölümde önemli sonuçlara ulaşılmış olup çözümün uzun vadeli planlamadan, kurumlar arası eşgüdümünden geçtiği vurgulanmıştır. Ayrıca kontenjanların daraltılarak ülke genç nüfusunun yüksek öğretimden mahrum bırakılmaması gerektiği, bir çok ülkenin genç, vasıflı, eğitilmiş işgücüne ihtiyaç duyduğu belirtilmiştir. Üniversitelerin iş dünyasının gerçeklerine göre programlarını güncellemeleri gerektiği ve orta öğretimde yönlendirmenin önemine işaret edilmiştir. Çalışmanın sonunda AB ortalamaları alınarak bu ülkelerdeki eğitim/işgücü oranları çıkarılmış ve bu rakamlar bir tablo yardımıyla ülkemiz rakamları ile karşılaştırılarak uzun vadeli ihtiyaç planlaması yapılmıştır.

SUMMARY

THE EXAMINATION OF THE HIGH EDUCATION PROGRAMS IN RELATION TO THE NATIONAL EMPLOYMENT NEEDS: AN AREA WORKING

Keywords : quota, employment, university quota, orientation

The aim of this thesis is to fill an absence of knowledge in relation to the subject of workforce-education planning, and to form a model in constructing a system of education-workforce planning that will cover the entire education system.

The scope of this study is to find a solution to the various problems that arise from the increasing number of the students, each year, that want to have high education and from the insufficiency of the existing quotas in meeting this increase. The principles in determining the quotas for universities, the standards for professions, the ratios between the students and the professions in the EU countries. The effects of globalization, the statistics on high education, the education-employment relations, orientation/guidance, the entrance models to high education in countries all over the world, are also within scope of this study.

In this research, it is emphasized that long term planning is necessary, and that the contemporary politicians avoid from investing on 25-year terms, they are in daily considerations, take short term decisions and for all these reasons, no easy solution is foreseen reach. Methodologically, in this study, the method of comparison on international basis, is used and literature scanning, personal solution proposals and a field study are made.

In the last chapter, a considerable amount of outcome is revealed, and it is emphasized that solutions are due to long term planning and coordination among the institutions. Furthermore, it is stated that the young generations of the country should not, by limiting the quotas, be deprived of high education, and many countries are in need of young, qualified and educated workforce. It is pointed that universities should adopt their programs to the business life realities and that starting orientation and guidance is, in intermediate education, important. Finally, in order to attain, in subject of education, the EU norms, the goal in our country is to realise the ratios between the needs for education and work force in the EU countries.

GİRİŞ

Çalışmanın Önemi

Ülkemizde eğitim/insangücü planlaması kavram olarak bilinen ancak uygulama aşamasına henüz gelmemiş bir planlama modelidir. Bilindiği gibi ülkemiz nüfus dengesi bakımından, nüfusu genç bir ülkedir. Ülkemizde okuma çağında olan nüfusun talebini karşılamaya yetecek yükseköğretim programı bulunmamaktadır. Tez çalışmasında üzerinde önemle durulan birinci problem budur. İkinci problem ise mezunların istihdam olanağı bulamamasıdır. Bazı programlarda hem kamu da hem özel sektörde istihdam açığı bulunmaktadır. Bazı programlarda ise fazla mezun olduğundan işgücü fazlalığı bulunmaktadır. Ayrıca teknolojiye bağlı olarak yeni açılan işkollarının mevcudiyeti, veya tam tersi olarak kapanan işkollarının bulunması da yine görülen bir aksaklıktır. Kurumlar arası eşgüdüm eksikliği de çözümsüzlüğe katkıda bulunmaktadır. Yapılan çalışma ile ülkemizde önemli bir planlama eksikliğinin giderilmesi öngörülmüştür. Yapılacak planlama ile plansız yetiştirilen gençlerin artık planlı olarak hem ülke istihdamını karşılayacak şekilde hem de Avrupa Birliği eğitim/insangücü oranlarını kriter alarak yetişmeleri, gelişmiş ülkelerle rekabet edecek düzeyde yetişmiş insan gücüne sahip olabilmemiz sağlanacaktır.

Ülkemizin uluslararası rekabet gücünün artırılması için gerekli unsurlardan biri eğitilmiş insan gücü, diğeri ise yeni bilgiler üretme kapasitesidir. Hiçbir teşvik unsuru içermeyen mevcut bürokratik yapı, öğretim elemanlarına sağlanan maddi imkanların yetersizliği ve özellikle taşra üniversitelerinin birçoğundaki politik yapılaşmanın varlığı, üniversitelerimizin gerek öğretim, gerekse bilimsel çalışmalarda atılım yapmalarını engellemektedir. Üniversite, hem insan malzemesinin belli disiplinler bazında mükemmelliğe ulaştırıldığı bir öğretim kurumu hem de ülkenin ulusal araştırma geliştirme ağının odak noktaları olan kurumlardır. Bu anlamda üniversite üretim sürecinin ve entelektüel faaliyetin ayrılmaz bir parçasıdır.

Öte yandan, yükseköğretim kurumlarımızın sayısı artmakla birlikte, yaratılan ek kapasitenin hızla büyüyen talebi karşılamaması, yükseköğretime geçiş sorununun kalıcı

çözümünü geciktirmektedir. 1923-1924 eğitim-öğretim yılından 2002-2003 eğitim-öğretim yılına kadar geçen 79 yıllık cumhuriyet döneminde;

Tablo 1 1923-1924 Eğitim-Öğretim Yılından 2002-2003 Eğitim-Öğretim Yılına kadar meydana gelen artış

SIRA NO	ARTIŞ KONUSU	1923-1924	2002-2003
1.	Yükseköğretim kurum sayısı	1	77
2.	Öğrenci sayısı	2.914	1.677.936
3.	Yıllık Mezun Sayısı	321	248.310
4.	Öğretim elemanı sayısı	307	71.920

Kaynak: YÖK Raporu (2003)

yükselmiş olup, yaklaşık olarak öğrenci sayısında 576, yıllık mezun sayısında 774, öğretim elemanı sayısında ise 232 katlık artışların gerçekleştirildiği ve yükseköğretim kurumlarının İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmasının sağlandığı görülmektedir. Buna rağmen öğretim elemanı sayısı gereksinimleri karşılayacak rakamların çok altındadır. Yüksek öğretim kurumlarının kapısındaki aday yığılması, toplumsal gelişme ve hızlı değişmelerden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki:

- (1) Ortaöğretimden mezun olan gençlerin sayısı yıldan yıla çoğalmakta, yükseköğretime devam etmek isteyen adayların sayısı sürekli olarak artmaktadır.
- (2) Ortaöğretimden sonra iş bulamayan, buldukları işlerde mutlu olmayan, çalışmak istemeyen; askerlik hizmetlerini herhangi bir gerekçeyle ertelemek isteyenler de çözümü yükseköğretime geçişte aramaktadır.
- (3) Bir yükseköğretim kurumuna daha önce yerleştirilmiş olduğu halde, bilim, sanat veya meslek dalını değiştirmek isteyen öğrenciler de giriş sınavlarına yeniden girmek istemektedir.

Görüldüğü gibi, yükseköğretime geçiş sorunu, uzun erimli bir eğitim planlamasına bağlı olduğu kadar; ülkenin insan gücü ihtiyacı ve arz-talep dengesiyle de çok yakından ilişkilidir. Planlı kalkınma dönemine girdiğimiz (1960'lı) yıllardan beri, ülkemizde etkili bir insan gücü planlamasından söz edilmişse de, makro düzeyde, başarılı bir planlama sınırı verilememiştir. İlk aşamada ihtiyaçlar (talep) çok yüksek tutulmuş

(1960-70'ler), ikinci aşamada ise (1970-80'ler), iş arayan mezunlara yeterli istihdam olanakları sağlanamamıştır.

Türkiye gelişmiş, büyümüş bir ülke olmak istiyorsa, bunda en önemli etken eğitimidir. Uzmanlara göre eğitimin sonucu 25 yılda alınmaktadır. Bunun uzun vadeli olması siyasetçilerimize çekici gelmemektedir. Çünkü Türk siyaset dünyası tüm çözümleri kısa vadeli ve günü birlik düşünmektedir [Mütercimler;1997: 619].

Çalışmanın Amacı

Yapılan çalışmadan amaçlanan bu konuda yapılması planlanmış fakat bir türlü hayata geçirilmemiş olan yükseköğretim programlarının istihdam ihtiyacını dikkate alarak hem program bakımından hem de programlara alınacak öğrenci sayıları bakımından planlanmasıdır. Bu çalışmanın neden yapıldığı sorusuna en iyi cevap üyesi olmaya çalıştığımız Avrupa Birliği'nin kriterlerine, normlarına uyum sağlayabilmek, eğitim sistemimizin de bir takım planlamalara ve analizlere dayanması ihtiyacıdır. Avrupa Birliği kriterlerinin bir kısmı EK-2' verilmiştir. Çalışmanın amacını izah için bir örnek verecek olursak Avrupa Birliğinde bir doktora 300 kişi düşerken ülkemizde 825 kişi düşmektedir. Bunun yanı sıra ziraat mühendisi ise fazla vermektedir. Bir çok ziraat mühendisi kendi alanında çalışmamaktadır. Bu konu 1960'lı yıllardan beri kavram olarak bilinmektedir. Fakat henüz bu konuda ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmadan amaçlanan eğitim/insangücü planlaması alanındaki boşluğu doldurmak, ilerde yapılacak diğer çalışmalara ışık tutmaktır. Çalışmanın sonucunda verilen çözümlerin ışığında bir saha çalışması yapılmıştır. Yapılan tablolar ile seçilen bazı meslek dallarının AB ile Türkiye arasındaki mukayesesi yapılmış tıp doktorluğu mesleği için de ülkemizde tıp eğitimi veren fakültelerin öğrenci kontenjanları bir oran nispetinde artırılmıştır. Uzun vadeli bir planlama ile amaçlanan hedefe ulaşılacağı vurgulanmıştır.

Çalışmanın Metodolojisi

Araştırmada önce üniversitelerin mevcut durumu ele alınmıştır. Bunun için 2003 yılı verileri alınarak mevcut zorluk gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde üniversiteye girmenin zorluğu, kısıtlılığı, talebin fazlalığı anlatılmıştır. Ayrıca diğer ülkelerde üniversiteye girişin nasıl gerçekleştirildiği bir tablo yardımı izah edilmiştir. İkinci bölümde istihdamın üniversitelerden beklediği işgücü niteliği, meslek standartları, küreselleşen dünyada çok uluslu şirketlerin varlığı, dünyada vasıflı işgücüne artan talepten bahsedilmiştir. Ayrıca sanayide artan bilgili ara eleman ihtiyacının meslek okullarına olan ihtiyacı ve yönlendirmeyi de gündeme getirmiştir. Yönlendirme konusu ülkemiz için mevcut problemi çözmeye bize yardımcı olacak çözüm kaynaklarından biridir. Araştırmanın son bölümünde yapılan saha çalışmasında AB ülkelerindeki bazı mesleklerin nüfusa oranı ile ülkemizdeki aynı mesleklerin oranları karşılaştırılmıştır. Buradan yola çıkılarak ülkemizdeki açık hesaplanmış ve bu açığın kapanması için uzun vadeli, kaynakları zorlamadan, makul, uygulanabilir bir Eğitim/insangücü planlama çalışması yapılmıştır. Model uluslararası karşılaştırma yöntemi ile ele alınmıştır.

Çalışmanın İçeriği ve Kapsamı

Çalışma üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde 2003 yılı sınav sonuçları ile üniversite giriş problemleri anlatılmıştır. Sınavların zorluğu öğrenci ve eğitim sektörü üzerindeki rolü irdelenmiştir. Dünya ülkelerinde üniversiteye giriş modelleri bir tablo yardımıyla gösterilmiştir. Yönlendirme, okul-sanayi işbirliği konuları da yine birinci bölümde işlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümde ağırlık istihdam üzerinde olmuştur. Küreselleşmenin istihdam üzerine etkisi ve ülkelerin artık yetişmiş insan gücü ile birbirleriyle rekabet eder hale geldikleri anlatılmıştır. Meslek standartları, üniversite-sanayi işbirliği, yine ikinci bölümde işlenen konular arasındadır. İkinci bölümde Devlet Planlama Teşkilatının rolü de incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde uygulanabilir çözüm önerileri ve tablolar yardımıyla bir saha çalışması yapılmıştır. Çalışma içerisinde bir çok tablo ve veriden faydalanılarak rakamsal büyüklükler ortaya konmuş bu sayede karşılaştırmalar yapılması, problemin daha iyi kavranması sağlanmıştır.

1.YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARINA BAŞVURU VE YERLEŞTİRMEYE AİT SORUNLARIN İNCELENMESİ

1.1. Türkiye’de Yükseköğretim Programlarının 2003 Yılı Yerleştirme Sonuçları

Mevcut problem sahasını en iyi şekilde özetleyebilmek için 2003 yılında yapılan ÖSS sınavı ve yerleştirme sonuçları incelenmiştir. Buna göre tercih yapan 796.260 adaydan 311.498’i üniversitelerin ön lisans ve lisans programlarına yerleşmeye hak kazanmıştır. Devlet üniversitelerinin lisans bölümlerinde 102 kontenjan, ön lisans bölümlerinde 66.771 kontenjan boş kalmıştır. Görüleceği üzere devlet üniversitelerinin 4 yıllık lisans programlarında neredeyse hiç boş kontenjan kalmamıştır. Boş kalan tercih yapılmayan bölümlerin daha çok ön lisans programlarında olduğu göze çarpmaktadır. Sınava giren toplam öğrenci sayısının da 1.5 milyon kişi olduğunu da düşünülürse dışarıda kalan öğrenci sayısı yaklaşık 1.2 milyon öğrenci civarındadır. Bu 1.2 milyon sınava giren öğrenci kitlesi içinde gelecek yıllarda şansını denemek isteyenlerde olacağı gibi yine büyük bir grup lise mezunu ve vasıfsız kişi işsiz kitlesine katılacaktır. Bu arada ilk yüze giren öğrencilerin tercih eğilimleri açıklanmış ve buna göre ilk yüze giren öğrenciler tablo 2’ de gösterilen bölümleri tercih etmişlerdir. Tablodan da anlaşılacağı üzere talebin genellikle birkaç programda yığıldığı bunun nedenlerinden bazıları ise bu bölümlerden mezun olanların hem kariyer sahibi hem de mesleklerinde istihdam olabilmeleridir. Çözüm olarak amaçlanan istihdam olanağı olan eğitim program sayılarının daha fazla olması talebin diğer programlar arasında makul olarak dağılmasıdır.

Tablo 2 Mesleklere Göre İlk Yüz Öğrencinin Tercihleri (2003)

Mesleklere Göre İlk yüz öğrencinin tercihleri	
PROGRAMLAR	KONTENJAN SAYISI
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	54
Bilgisayar Mühendisliği	19
Endüstri Mühendisliği	9
Tıp	9
Mühendislik ve doğa Bilimleri	6
Eczacılık	1
Moleküler Biyoloji ve Genetik	1
Mimarlık	1
TOPLAM	100

Kaynak : YÖK (2003)

Bunun dışında tercih edilmeyen ön lisans programları da bulunmaktadır. Bu programlar ise Arıcılık, Bağcılık, Gıda Teknolojisi, Hasat sonrası Teknolojisi, Tohumculuk, Un Üretim Teknolojisi gibi tarımla ilgili bölümler adaylar tarafından tercih edilmemiştir. Tercih yapma hakkına sahip 1 milyon 428 bin 697 adaydan sadece 796 bin 260 aday tercih hakkını kullandı. Tercih gönderme hakkına sahip tüm adaylarda tercih gönderme oranı yüzde 55.7 oldu [Gültekin; 2003 : 19].

Yukarıda bahsedilen en son güncel örnek geçmiş yıllardan beri süregeldiği için üniversite öğreniminde ülke genç nüfusu bir tıkanıklık yaşamaktadır. Üniversite ve yeni bölüm açmada ciddi planlama yapılmadığı için mezununa iş alanı olmayan birçok bölüm ve fakültenin mezunu hızla artmış ve mezun işsizliği sorunu ortaya çıkmıştır. Öte yandan ortaöğretimde öğrencilerin 2/3'ü liselere gittiğinden üniversite kapılarında bir beceri kazanamamış tek umudu üniversiteye girmek olan ancak başaramayan yüz binlerce işsiz lise mezunu birikmiştir.

Bazı insanlar “üniversite diploması alsan ne olacak ki haddinden fazla üniversite mezunu var, işsiz güçsüz dolaşiyor. İki diploma sahibi insanlar bile iş bulamıyor” diyebilir. Ancak küresel hale gelen dünyada ülkeler birbirleriyle eğitimli insan sayısının yüksekliği sayesinde yarış yapıyor. Bu sebeple üniversite eğitimi almak isteyenler, kendi gelecekleri adına planlar yaparken, dolaylı da olsa ülkesi adına böyle bir öğretim sürecinden geçtiğinin farkında olmalı [Çetinkaya; 2003:21].

Çoğumuz haklı olarak bir ülkede tüm gençlerin üniversiteye gitmesinin şart olmadığını söyler ve savunuruz. Ülkenin her meslekten, her tür hizmetleri yerine getirecek eleman ve iş gücüne ihtiyacı vardır. Çöpçü, aşçı, terzi, berber, turizmci, satış elemanı, sekreter, büro elemanı, çiftçi, çiçekçi, duvarcı, marangoz, nakliyecisi, çoban, hayvan yetiştirici, işçi, sanayici v.b. tüm meslekte eleman gereklidir. Her meslek ve iş de üniversite öğrenimi kadar kutsaldır. Ancak bugün tek amacı üniversiteye öğrenci hazırlamak olan liselere bu kadar çok sayıda öğrenci alır ve bunların sadece %15'ini üniversiteye girebilirse bu anormaldir. Asıl değişmesi gereken de bu durumdur. Yani ülkenin okul çağındaki nüfusu sadece düz lise yerine bir meslek, beceri kazanacak şekilde yönlendirilmelidir.

1.2. Yükseköğretimin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde ilk yükseköğretim kurumu 1863'de Osmanlı Darülfünunu olarak açılmıştır. 1872'de kapatılmış, 1900 yılında bu kez Darülfünunu Osmani adıyla yeniden öğretime başlamıştır. İstanbul Darülfünunu 1933'e kadar devam etmiştir. 31.5.1933 tarih ve 2257 sayılı yasayla Darülfünun kapatılmış yerine edebiyat, fen, hukuk ve tıp fakültelerini içeren İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Yükseköğretimdeki bu yenileşme (reform) olayından sonra başkentte 1931 yılında Ankara Hukuk Fakültesi, 1935 yılında Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ve 1943 yılında Tıp Fakültesinin öğretime başlamasıyla oluşan Ankara Üniversitesi gündeme gelmiştir. Genç Türkiye Cumhuriyetini kuranlar, üniversitelerin diğer devlet kurumlarından farklı yapıda, tüzel kişiliği olan bir yönetime ve bütçeye sahip olmalarını öngörmüşlerdir. 1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı yasayla bilimsel özerklik ve tüzel kişilik sağlanmakla birlikte, idari özerklik uygulamasında doğan bazı boşluklar, 14 yıl sonra 1960 yılında çıkarılan 115 sayılı yasayla giderilmiştir. Gerçi bilimsel anlamda özerklik Osmanlı Darülfünun nizamnamesinde de yer aldığı tarihsel gerçekler arasındadır.

1961 Anayasasının kabul edilmesinden sonra yasanın 120'nci maddesi doğrultusunda üniversiteler yasası yeniden ele alınmış ve 1973 yılında 1750 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla Diyarbakır, Çukurova, Anadolu, Cumhuriyet, İnönü, Fırat, 19 Mayıs, Selçuk ve Uludağ olmak üzere dokuz yeni üniversite daha kurularak üniversite sayısı 18'e çıkmıştır.

1982 Anayasası 130. ve 131 maddeleriyle, yükseköğretim kurumlarını yeniden biçimlendirecek yaptırımlar getirilmiştir. Anayasanın bu maddelerini uygulamaya koymak için çıkarılan 2547 sayılı YÖK Kanunu devreye girmiştir. Bu yasayla, Hacettepe Üniversitesi modelinde olduğu gibi yönetimin, daha doğrusu rektörün ön plana çıktığı, fakültelerin arkaya itildiği farklı bir özerklik anlayışı getirilmek istenmiştir. Ancak o tarihten buyana, yasa pek çok kez değişikliğe uğramış olmasına karşın, ülkemiz yükseköğretimine uymadığı her yönüyle ortadadır. 1982 yılı itibari ile ülkemizde kurulmuş olan üniversite sayısı yirmi yedi olmuştur. 3 Temmuz 1992'de çıkarılan 3837 sayılı kanunla, çoğu daha önce o illerde mevcut olan birimlerin nüve teşkil ettiği, 21 yeni üniversite ile 2 ileri teknoloji enstitüsünün kurulması ile üniversite

sayısı elli üçe çıkmıştır. Günümüzde üniversite sayısı 77'e, öğretim elemanı sayısı 74.134'e, öğrenci sayısı ise 1.677.936'a yükselmiştir. Böylece üniversitelerimiz İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar yayılmıştır [YÖK Raporu, 2003].

1.2.1. Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sisteminin Kısa Tarihçesi

1956 yılına kadar İstanbul Teknik Üniversitesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi gibi okullar hariç diğerlerine öğrenci alırken bir seçme sınavından yararlanılmamış, lise diploması almış olan herkes diplomalarına göre bu okullara kayıt yaptırabilmiştir. Bu yıllardan sonra yükseköğretim kurumlarında ciddi bir kapasite sorunu ile karşılaşmış, 1960 yılından sonra her kurum kendi giriş sınavını ayrı ayrı yapmaya başlamıştır. Bu durum ise;

- adayların birkaç kez sınava girmelerine,
- uygulanan sınavlar arasında güçlük, objektiflik, geçerlilik, güvenilirlik ve değerlendirme gibi özellikler bakımından eşitliliğin sağlanamamasına,
- para, zaman ve emek yönünden kayıpların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1950'lilerin sonunda 1960'ların başında bazı fakülteler "testlerle" giriş sınavları yapmışlardır. 1963 yılından sonra, Üniversitelerarası Kurul "merkezi sistem" ile öğrenci seçilmesini kabul etmiştir. ODTÜ ise kendi sistemini bir süre uygulamıştır. Buna göre, merkezi sistemle öğrenci seçme işi;

- 1964-1967 yılları arasında Ankara Üniversitesi
- 1967-1973 yılları arasında İstanbul Üniversitesi
- 1974 yılında Hacettepe Üniversitesi tarafından yapılan sınavlarla gerçekleştirilmiştir.

Hem aday sayısının hem de sınavın uygulanması sırasında karşılaşılan sorunların artması yeni bir merkezi sistemle öğrenci seçilmesini gündeme getirmiştir. 1974 yılında, Üniversitelerarası Kurul çıkardığı yeni bir yönetmelikle, öğrenci seçme işinin merkezi bir sistemle yapılmasını benimsemiş ve ÖSYM'nin kurulmasını karara bağlamıştır.

1.2.1.1. Üniversiteye Giriş Sisteminde ÖSYM' nin Rolü

ÖSYM, kurulduğu günden itibaren 1981 yılına kadar tek aşamalı bir sınav yürütmüş, 1981 yılından 1999 yılına kadar ise sınav iki aşamalı olarak uygulanmaya başlanmıştır. 1974 yılından 1981 yılına kadar uygulanan testler ;

1. Genel Yetenek Testi
2. Fen Bilimleri Testi
3. Sosyal Bilimler Testi
4. Yabancı Dil Testi

1981 yılından itibaren ÖSYM daha önce aldığı kararları uygulamaya başlamış ve merkezi sınavı iki aşamalı olarak yürütmeye başlamıştır. Sınavın ilk aşamasını Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS), ikinci aşamasını ise Öğrenci Yerleştirme Sınavı (ÖYS) oluşturmuştur. Daha sonra yine sınav sistemi 1999 yılında tek basamak olarak değiştirilerek uygulanmaya başlanmıştır.

Ülkemizde yükseköğretime devam etmek isteyenlerin sayısının, yükseköğretim kurumlarının kontenjanlarından fazla olması, bir seçme işlemini zorunlu duruma getirmiştir. Örneğin, 1961 yılında başvuran sayısı 25 bin civarındayken, bu sayı 1974 yılında 230 binlere, 1990 yılında 900 binlere, 1999 yılında ise 1.5 milyona yükselmiştir. Yerleşen sayısı ise ortalama olarak % 25'ler civarında kalmıştır. Aslında Yükseköğretim Programlarının (YÖP) kontenjan sayısı başvuran sayısına eşit bile olsa, bazı YÖP' nin daha fazla tercih edilmesi nedeniyle bir seçme işleminin yapılması zorunludur.

Buna göre, başvuranlardan bir bölümü YÖP' lara alınabildiğine göre, bunlar tüm adaylar arasından nasıl seçilecekler, hangi YÖP 'na nasıl yerleştirileceklerdir? Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) işte bu soruna bir çözüm olarak geliştirilmiştir. 1974 yılından itibaren de bu amaçla sınavlar yapma görevi, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adıyla kurulan kuruluşa verilmiştir. ÖSYM'nin görevleri Yükseköğretim Kanunu'nun 10. Maddesinde şu biçimde belirtilmiştir:

"Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslar çerçevesinde yükseköğretim kurumlarına öğrenci alınması amacıyla sınavları

hazırlayan ve yapan, öğrenci isteklerini de göz önünde tutarak Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslara göre değerlendiren, öğrenci adaylarının yükseköğretim kurumlarına yerleştirilmesini sağlayan ve faaliyetlerle ilgili araştırmaları ve diğer hizmetleri yapan Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluştur."

ÖSYM kendisine verilen bu görevle Türk eğitim sisteminde oldukça önemli sayılabilecek bir görevi yerine getirmeye çalışmaktadır. Buna göre, bir ortaöğretim kurumunu bitirmiş öğrencileri, istekleri tercihleri ve sınavdaki puanları doğrultusunda bir yüksek öğretim programına yerleştirmektedir. ÖSYM bu seçme işiyle, YÖP' na yerleşen adaylara hem akademik öğrenim görme fırsatı sağlamakta hem de adayların tercihleri doğrultusunda bir meslek sahibi olmalarına katkıda bulunmaktadır. Bu amaçla hazırlanmış olan testlerle isabetli ve adil sıralama kararlarının verilmiş olması, ÖSYM'nin sadece eğitim sisteminde değil, ülkemizin sosyoekonomik ve kültürel gelişiminde önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

1.2.1.2. Türkiye’de Sınav Sistemine İlişkin Sakıncalar

Birçoğumuz Türkiye’de en ciddi, tarafsız torpilsiz yıllardır başarı ile uygulanan böyle bir ÖSS sınavının devam etmesini haklı olarak savunabiliriz. Ancak bu sistemin maliyeti, eşit gibi görünmesine rağmen eşitsizliğe neden olduğunu, veli ve öğrenciyi tatmin etmediğini düşünürsek olumlu değişiklikleri tartışmalı ve uygulamalıyız. Bugün uygulanan çok adil gördüğümüz sınav sistemi sınavdaki başarıyı esas aldığından şarka özgü adam kayırma (torpil, özel tercih) yollarını kapadığı için daha az eleştirilmiştir. Ancak sınavda başarılı olan öğrencilerin kaynağı, illerin başarı oranları incelendiği zaman bu sınav sistemi sonucu çoğu dar gelirli fakir kesim ile, taşra ve küçük yerleşim yerlerinde ortaöğrenim görenlerin hiç de eşit şansla sınava girmediği ve sınavlarda başarısız oldukları açık bir gerçek olarak gözlenmektedir. Ülkemizde tüm Milli Eğitim sistemi adeta üniversite giriş sınavına endekslenmiştir. İmkanları olan herkes ilk okuldan itibaren çocuklarını sınav kazanma başarısı yüksek olan okullara yerleştirme ve sınava hazırlık kursları aldırılmaya çalışmaktadır. Hatta özel ders ve sınava hazırlık dersaneleri Milli Eğitim Bakanlığı ile yarışacak bir düzeye ulaşmış, Milli Eğitim sistemini zorlamıştır. Bu özel kurs ve dersanelerden yararlanma imkanı bulamayanların sınav kazanma şansları çok düşmüştür. Ortaöğretim kurumlarındaki

başarılı öğretmenlerin çoğu da bu dershanelerde ve özel kurslarda görev almaya yönelmişlerdir. Sonuç olarak bugünkü durum ortaya çıkmıştır. Çözüm yolları olarak üniversite sayılarını artırma, üniversitelerin kapasite kullanımını zorlama (2.Eğitim gibi), açık öğretim kontenjanlarını artırma görülmüş, ama yeterli olmamıştır [Doğan,1998].

Peki bu arada bu alınan öğrenciler ülke ihtiyaçları göz önünde tutularak uzun vadeli bir kalkınma planı doğrultusunda mı alınmaktadır? Üniversitelerin kontenjanları hükümetin ve devletin hangi birimleri ile koordine edilerek belirlenmektedir? Bu sorulara ilave olarak eğitim kalitesi, programlar, kalifiye personel, iyileştirme ihtiyacı, stratejik eğitim planlaması gibi konuların da araştırılması yerinde olacaktır.

Ortaöğretim başarı puanı haksızlıklara neden olmaktadır. Ortaöğretimde öğretilen derslerin bir kısmını kapsamaktadır. Yöresel farklar bir takım adaletsizliklere neden olmaktadır [Tüba,1997:34]. Sınav sistemi merkezi olup üniversitelere öğrenci alımlarında söz hakkı verilmemektedir. Üniversitelerin öğrenci seçme süreci içerisinde rol alması ve bu süreçte kendi yaklaşım ve programlarına uygun yaklaşım ve yöntemler geliştirerek bunları merkezi sınav sistemi ile bütünleştirerek çalışmalar yapması sorunun çözümünde önemli olacaktır [Tüba,1997:55].

Üniversite sınavları araç olmaktan çıkıp amaç haline dönüşmüştür. Ölçme eğitime göre yapılmayıp, eğitim ölçmeye göre yapılmaktadır. Eğitim sistemimiz dahi bu duruma uyum sağlamış olup sınava göre öğretilmektedir. Öğrenciler de sınava göre çalışmaktadırlar ve hatta sınava göre yaşamaktadırlar. Günlük yaşamımızdan eğitimle ilgili tüm olaylara kadar her konuda kararlar hep sınava göre alınmaktadır. Türkiye’ de yükseköğretime girişte yapılan seçme sınavı arz talep dengesizliğinden yapılmaktadır [Tüba, 1997:18].

Sınav sisteminin olumsuzluklarından biriside sınava hazırlanma süreciyle ilgili olarak ortaya bir sınav endüstrisi olarak çıkan dershane ve sınavla ilgilenen diğer ticari kuruluşlardır. Bu sektörün topladığı paralar neredeyse ülkemizde yükseköğretime ayrılan tüm bütçeye yakındır. Olay velilerin ekonomik yarışına dönüşmüştür. Üstelik

öğrencilerin büyük kısmı normal öğretimlerini aksatarak ve geri plana iterek dershanelere gitmektedirler veya evde üniversite sınavına çalışmaktadırlar. Hatta öğretmenlerin öğrencilere bu konuda yardımcı oldukları söylenebilir. Bütün bu çabaların ve fedakarlıkların gerekçesi üç saatlik bir sınavdaki performansı arttırmaktır. Öğrencilerin geçirdiği bu yoğun çalışma dönemi sosyal ortamlardan uzaklaşmalarına ve sosyal psikolojik rahatsızlıklara neden olmaktadır.

Genç nesillerin özel yeteneklerinin gelişmesine mani olunmakta, kalıp bir çalışmaya itilmektedirler. Yapılan sınavda bilgi ve beceri düzeyleri ölçülmekte fakat başka aranılması gereken bir takım becerileri ölçülememektedir [Tüba,1997:56].

Üniversite kapısında bekleyen ve üretime yönlendirilmeyen ekonomimiz için çok önemli olan genç nüfustan gerektiği gibi yararlanılamamaktadır. Üniversiteye giriş yalnız bir sınav konusu olmayıp, gençlerin gelecek endişelerinin yoğunlaştığı, kendilerine olan güvenlerinin zorlandığı bir uygulama olarak ta sorunlar yaratmaktadır [Tüba,1997:5]. Sosyo-ekonomik düzeyler arasında fırsatlar dengeli paylaşılmalıdır. Tabi ki bunun nedeni sınav olmayıp; bu şartlarda yapılan sınav bu dengesizliği ortaya çıkarmaktadır [Tüba,1997:19].

Çağdaş üniversitelerin temel işlerini yerine getirirken gerek bilimsel gelişmelere gerekse toplumsal gereksinmelere yönelik etkinliklerinde ve bunların üst düzeyde yürütülmesinde, kaliteye önem vermesi zorunludur. Kalitenin sağlanmasında ise yalnızca üniversitelerde çalışan bilim adamlarının eğitimcilerin bilimsel çalışmaları ve ürünleri değil, üniversiteye dahil olmuş öğrencilerin yetenekleri, motivasyonları ve başarıları büyük önem taşır [Ensari, 2003].

Toplam kalitenin en önemli öğelerinden biriside öğrenci kalitesidir. Bu hususta sorunlar çok çeşitli olmakla beraber daha çok ortaöğretime dayanmaktadır. Bu noktada esas üzerinde eğildiğimiz konu orta öğretimden üniversiteye geçiştir. Bu geçişin verimliliği ve kalitesinin artırılması nasıl gerçekleştirilecektir [Tüba, 1997:8].

İnsan kaynağı önemli bir kaynaktır. Bunu geliştirebilmek için ortaöğretimden yükseköğrenime geçiş nasıl düzenlenmelidir. Üstelik ülkemizde konuyu etkileyen bir çok farklılıklar varken. Bu geçişte hangi kriterler ön plana alınmalıdır. Bunların tespiti de zordur. Örneğin eşitliği mi ön plana alınmalı, bilgi birikimi mi öne alınmalıdır? Bunlar zor sorular olup her bir tercih beraberinde önemli ahlaki sonuçlar getirecektir [Tüba,1997:8].

Toplumda gençlerin tümünü üniversiteye yönlendirmek veya özendirmek; keza toplumda statü kazandırmayı, gelişmeyi ve bireylerin sınıf atlamalarını üniversite diplomasına endekslemek çağdaş ve gerçekçi bir yaklaşım değildir. Ortaöğretimden geçmiş bütün öğrencileri üniversiteden geçirmek gelişmiş ülkelerde dahi hedefler arasında yoktur. Ancak yükseköğretim olanaklarının tüm lise mezunlarına açık olması da önemlidir [Tüba,1997:5].

Üniversitelerin önünde yığılmayı önlemenin diğer bir yolu da orta öğretimi planlamayı ve uygulamayı yeniden gözden geçirmeye bağlıdır. Bu hususta çeşitli alternatifler vardır. Dünyada bu alternatiflerin başarılı uygulamaları vardır [Tüba,1997:5].

1.2.1.3. Öğrencilerin Sınava Girme Sayısı

Öğrencilerin yaklaşık % 60'ı, bir üniversite programına girebilmek için Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavlarına birden fazla girmiştir. Öğrencilerin yaklaşık % 41'i öğrenim gördükleri programa ilk girdikleri sınavda yerleştirilmiş, % 39'u ikinci girişlerinde ve diğerleri üçüncü ve dördüncü girişlerinde öğrenim gördükleri programa yerleştirilmiştir. Öğrencilerin sınava girme sayılarının talep edilen programlara göre yüzde dağılımları tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3 Öğrencilerin sınava girme sayılarının talep edilen programlara göre yüzde dağılımları (1999)

İlk Tercih Edilen Bölüm	Kaçıncı Girişte Kazanıldığı				
	1	2	3	4	5
Bilgisayar Mühendisliği	51,2	36,5	9,9	1,8	0,5
Elektrik-Elektronik Müh.	45,9	37,9	13,1	2,1	0,9
Endüstri Mühendisliği	57,7	32,9	8,1	1,0	0,3
Hukuk	30,7	41,5	21,5	4,9	1,2
İktisat	43,7	34,9	16,5	3,8	0,8
İnşaat Mühendisliği	31,4	45,2	18,4	3,8	0,9
İşletme	43,8	36,3	15,5	3,2	1,0
Makine Mühendisliği	35,5	43,0	17,2	3,3	0,8
Matematik	37,7	42,9	15,3	3,2	0,7
Mütercim Tercümanlık	59,9	25,1	10,5	2,9	1,3
Müzik Eğitimi	63,6	22,4	9,4	3,5	1,2
Öğretmenlik-Eğitim Bil.	33,6	38,6	21,0	5,2	1,5
Tıp	44,6	41,4	11,6	1,9	0,4

Kaynak: YÖK Raporu (1999)

Üniversite öğretimi akademik yetenek, yeterlik ve liyakate dayalıdır. Ülkemizde her lise mezununa yükseköğretime geçişte aday olma hakkı tanınmaktadır. Oysa her lise mezununun yükseköğretim görmesi mümkün değildir.

Yüksek öğretimde 300'ü aşkın program uygulanmaktadır. Ortaöğretimde ise, bu sayı 200'e yakındır. Bu ikinci grubun herhangi bir bölüm,dal veya kolundan mezun olmak,

adayın istediği bir yükseköğretim programına başvurabilmesi için yeterlidir. Bu durum, öğrencinin ortaöğretimde elde ettiği başarı düzeyi ve öğrenim alanı ile çelişkilidir. ÖSYS sonuçları analiz edildiğinde, yükseköğretim için gerekli yetenek, birikim ve öğrenme gücü bakımından adayların çoğunluğunun yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Yükseköğretime geçişte geçmiş yıllarda uygulanan ÖSS’de, 105 puan barajı altında kalanların oranı yaklaşık %30 ‘dur. Başarı düzeyi 120 puanın altında kalanların lisans düzeyinde, açık öğretim hariç, bir öğrenim görme şansı bulunmamaktadır. Bu adayların sayısı, sınava girenlerin yarısı kadardır. Bu durumda her yıl en az bir milyon adayın yükseköğretime giriş için başvurduğu düşünüldüğünde, 300-500 bin arasında lise mezunu, ne yeterli mesleki bilgiye ne de öğrenime devam etme hakkına sahiptir. Bu çerçevede aşağıda verilen örnek, lise mezunlarının başarı düzeylerinin düşüklüğü hakkında bir bilgi verilebilir.

Üniversite yerleştirme sınavına (ÖYS) girenlerin Matematik ve Fen bilimlerinde son dört yılın başarı düzeyi, 51-63 soru üzerinden, son yıl hariç, doğru yanıt sayısı ortalaması olarak 6 ve 9 arasında değişmektedir. Tablo 4’te 1997 ve 1998’deki küçük artışlar ÖYS’ye girebilmek için ÖSS’de 120 ve daha fazla puan alma koşulundan kaynaklanmaktadır.

Tablo 4 ÖYS’de yıllara göre soru sayıları ve başarı ortalamaları

PUAN TÜRÜ										
YILLAR	FEN BİLİMLERİ		MATEMATİK		TÜRKÇE		SOSYAL BİLİMLER		YABANCI DİL	
	Soru sayısı	Ortalama	Soru sayısı	Ortalama	Soru sayısı	Ortalama	Soru sayısı	Ortalama	Soru sayısı	Ortalama
1993	62	9.45	52	9.09	67	31.24	72	29.74	75	17.77
1994	62	8.39	52	9.91	63	32.57	72	28.77	75	14.95
1995	62	8.18	52	6.85	64	32.14	72	29.03	75	16.54
1996	63	6.74	51	7.17	64	29.72	72	22.82	75	15.97
1997	63	12.54	53	11.5	64	34.86	72	33.5	75	17.44
1998	63	12.08	53	11.46	63	37.98	72	36.65	75	14.81

Kaynak : ÖSYM basın bültenleri, 1993,1994,1995,1996,1997,1998

Yükseköğretime geçiş sorunu yükseköğretim kurulunu yeni bir sistem arayışına yöneltmiştir. 1999 yılı için öngörülen düzenlemede liseden yükseköğretime geçişte

sınav bire indirilmiş, ilgili programlar arasında daha yakın bir bağ oluşturulmuştur. Orta öğretim başarı puanının ÖSS'ye katkısı bu bağla ilişkilendirilmiştir. Ağırlıklı orta öğretim başarı puanının hesaplanmasında öğrenci, alanında yerleşirken katsayı 0,5, diğer programlara yerleşirken 0,2 olarak uygulanmaktadır. Aynı zamanda ortaöğretim başarı puanının girişteki katkısı ise yüzde 8,3 iken yüzde 17-21 arasında değerlere çıkarılmıştır.

Türk millî eğitiminin en temel sorunlarından biri, öğrenci akışının çoğu zaman program ve yeterliliklerle doğrudan ilişkilendirilmemiş mevzuatla düzenlenmesidir. Bunun en bariz örneği yüksek öğretime giriş sisteminde yapılan son düzenlemelerde yaşanmıştır. Örneğin, meslek lisesinin son sınıfında okurken, mevzuatta yapılan ani bir düzenlemeyle üniversitelere giriş hakkının sınırlandırıldığını öğrenebilmekte veya çıkartılan bir genelgeyle, bazı okulların öğrencilerine ayrıcalıklar tanınabilmektedir. Sözü edilen düzenlemeyle genel liselerin fen bilimleri alanı öğretim programlarına denk bir eğitim veren teknik lisenin bilgisayar bölümünden mezun olan bir öğrencinin bir yüksek öğretim kurumunun bilgisayar mühendisliği programına girmek istemesi halinde bilgisayar programı farklı bir alan olarak kabul edilmekte ve ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı 0,5 yerine 0,2 katsayısı ile çarpılmaktadır. Aynı durum birçok meslek programı için de geçerlidir. Sisteme güveni sarsan bu tür düzenlemelere son verilmediği sürece, eğitimden beklenenlerin sağlanması kolay olmayacaktır [Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Ankara, 2001 : 56].

Eğitimin çağdaş ilkelerinden biri, her bireyin yetenek ve başarıları doğrultusunda eğitim hakkında en üst düzeyde yararlanmasını sağlamaktır. Bunun gerçekçi yolu etkin bir rehberlik ve yönlendirme sisteminin kurulup işletilmesidir. Başarının temel etkenlerinden biri “girdi”lerin niteliğidir. Eğitimde “girdi” öğrencidir. Bireylerin ilgi ve yeteneklerine göre yetişmeleri için yöneltme sistemi etkin şekilde uygulanmak suretiyle üst öğretime geçiş, ortaöğretim programları doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Böylece üniversite önündeki yığılmalar da önlenmiş olacaktır.

Bu bağlamda önemli bir sorun da öğrencilerin lise öğrenimi sırasında üniversiteye giriş için yoğun bir biçimde kurslara yönelmeleri ve lise öğreniminin işlevini kaybetmiş

olmasıdır. Öyle ki, liseden o yıl mezun olmuş olanların yükseköğretime geçiş oranı, eski yıllarda mezun olmuş ve üniversiteye girememiş olanların, yükseköğretime geçiş oranının altındadır. Dikkat çekici bir husus da farkın giderek açılmasıdır. Tablo 5’ da 1991-1998 yıllarında 8 yıllık dönemde ÖSYS’ye başvuran ve yerleşen yeni mezunlarla daha önce mezun olmuş fakat yerleşmemiş adayların sayısı ve oranları gösterilmektedir. Yeni mezunların üniversite yerleşme oranı yüzde 22,4-17,1 arasında değişirken daha önce yerleşmemiş mezunlar için bu oran yüzde 23,8- 54,6 arasında değişmektedir.

Tablo 5 1991-1998 Yıllarında yeni mezunlarla daha önce yerleşmemiş adaylara göre ÖSYS’ ye başvuran ve yerleşen sayıları

Yıllar	Yeni Mezun			Mezun, daha önce yerleşmemiş		
	Başvuran	Yerleşen	%	Başvuran	Yerleşen	%
1991	351,941	78,699	22,4	370,859	88,231	23,8
1992	375,432	82,084	21,9	445,187	136,914	30,8
1993	457,476	98,637	21,6	520,445	176,024	33,8
1994	486,284	99,884	20,5	529,566	172,679	32,6
1995	469,245	84,180	17,9	543,920	188,138	34,6
1996	543,815	92,985	17,1	595,716	225,544	37,9
1997	521,114	91,712	17,6	609,662	232,796	38,9
1998	703,554	80,048	20,3	394,505	215,308	54,6

Kaynak : YÖK Raporu (1999)

OSYM’ ye 2002 yılında başvuran 1.540.422 öğrenciden 1.489.478’i ÖSS’ye girmiştir. Ayrıca meslek yüksek okulları ile açıköğretim ön lisans programlarına sınavsız geçiş hakkından yararlanmak için 282.677 öğrenci başvurmuştur. Böylece yükseköğretim kurumlarına yerleşmek isteğiyle başvuran öğrenci sayısı toplam 1.823.099’a ulaşmıştır. Başvuran bu adayların % 30.1’i lise son sınıf öğrencisi, % 50.2’ si ÖSS’ ye daha önce girip kazanamayanlar ve % 19.7’si ise daha önceki yıllarda bir yükseköğretim programına yerleştirilenlerdir [YÖK, 2003].

Ülke nüfusunun %70’i 30 yaşın altında ve öğrenci sayısı birçok Avrupa ülkesinin toplam nüfusundan fazladır. Yüksek öğretim çağına gelmiş 2 milyon genç insan bulunmaktadır. Fakat arz ve talep arasında korkunç bir uçurum vardır. Eğitim almak isteyenlerin ancak 6’ da birine üniversitelerde lisans imkanı tanınmaktadır.

Her türlü lise mezununun üniversite lisans öğrenimi yapması, bilimsel olarak söz konusu değildir. Sorunun çözümü için ortaöğretimde yönlendirme ve bu düzeydeki

öğrencilerin %65'inin mesleki ve teknik öğretim görmesinin sağlanması,1950'den beri, eğitim sistemimizin gündemini işgal eden konular arasında yer almaktadır. "Gelişmiş ülkelerde ortaöğretimde okullaşma oranları mesleki teknik eğitimde yüzde 65'lerde iken genel lise eğitiminde %35' ler de seyretmektedir" [Çetinkaya ,2003 : 86]. Yapılacak tek iş, bu hedefin gerçekleştirilmesine önem ve öncelik vermektir.

1.2.2. Dünya Ülkelerinde Yükseköğretime Giriş Yöntemleri

Dünyanın belli başlı, özellikle köklü üniversitelerine sahip Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde merkezi giriş sınavı yoktur. Girişte merkezi sınav daha çok Japonya başta olmak üzere Asya ülkelerinde yaygındır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da nüfus artış hızının düşük olması ve üniversite sayısının yüksek olması üniversiteye talep ve arz dengesini kısmen kurmuştur. Ancak, her bölümün tercihi oralarda da farklı olup, gözde bölümler, üniversiteler oralarda da mevcuttur. Buna rağmen merkezi sınav koymayı düşünmemektedirler. Diğer bir ifadeyle üniversiteye talep çok olsa bile öğrenci almak ve seçmek için tek seçenek merkezi giriş sınavı değildir. Nitekim en gözde bölüm ve meslek olan Tıp Fakültelerine bizde de 1960-61.... yıllarında sınavsız, sadece ortaöğretim başarısına göre öğrenci alınabilmiş ve bir karmaşa da yaşanmamıştır. O halde, Avrupa ve Kuzey Amerika'da olduğu gibi ülkemizde de yeterli hazırlıklar yapıldıktan sonra giriş sınavı tamamen kaldırılabilir. Yükseköğretim, bazı ülkelerde ortaöğretime veya eşdeğerini başarıyla tamamlayan herkese teorik olarak açıktır. Bazı ülkelerde ise, kontenjan sınırlaması uygulanmakta ve yükseköğretime giriş kontrollü olarak yapılmaktadır.

Dünyadaki uygulamaları incelemek üzere bazı ülkelerde giriş sistemleri tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6 Dünyadaki bazı ülkelerde uygulanmakta olan üniversite başvuru ve giriş sistemi (2003)

Ülkeler	Üniversitelere Doğrudan Başvuru	Kontenjan Sınırlaması	Sınav	Merkezi Başvuru ve Sınav Sistemi
ABD	X		X	
Almanya	X	YOK		
Arnavutluk	X			
Avusturya	X	YOK		
Belçika	X	YOK		
B. Rusya	X		X	
Bulgaristan	X		X	
Çek Cum.	X		X	
Danimarka				X
Fransa	X			
Hollanda				X
İngiltere	X			
İtalya	X			
Yunanistan			X	X

Kaynak : [Çetinkaya,2003:56].

Avrupa'daki ülkelerde genellikle yükseköğretim kurumlarına doğrudan başvurma yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Esasen ülkemizde üniversite sayısı ve kontenjanları nüfus artış hızımızın üzerinde artış gösterdiğinden yakın bir gelecekte arz-talep dengesi kurulmuş olacaktır.

1.3. Üniversiteye Geçiş Sürecinde Öğrencileri Etkileyen Etkenler

1.3.1 Meslek Seçme Zorunluluğu ve Tercih Problemleri

Ortaokuldaki bir öğrencinin ne kendisi ne de ailesi gerçek ilgi ve yeteneklerini bilmeyebilir. Ayrıca bu iş bir rehberlik işi olduğu halde ülkemizde rehberlik işi son derece ihmal edilen ve önemi düşünülmemeyen bir iştir. Bu durumdaki öğrenciyi babası elinden tutup nereye götürürse oraya gitmekte ve hayatını o yöne doğru yönlendirmektedir [Tüba,1997:13]. Bunun dışında maddi kaygılardan ve çok çocuklu ailelerde tüm çocukların okutulmaması kaygısıyla çocuklar erken yaşlarda istemedikleri halde farklı meslek dallarına yönelmektedirler.

Öğrencilerin üniversite giriş sınavlarındaki ilk program tercihi belirli bir program için öğrenci talebini göstermek için bir gösterge olabilir. Genelde, öğrenciler tarafından ilk tercih edilen programlar şunlardır:

- Tıp (% 13,6)
- Elektrik-Elektronik, Bilgisayar ve Endüstri Mühendisliği (% 16,1)
- İktisat ve İşletme (% 9,6)
- Eğitim (% 13,6)

Öğrencilerin yaklaşık % 60'ı, bu dört genel alandaki programlardan bir tanesini birinci tercihleri olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin tercih ettikleri bölümlere ilişkin veriler tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 Öğrencilerin ilk tercih ettikleri bölümler.

BÖLÜM	YÜZDE
Öğretmenlik-Eğitim Bilimleri	14.0
Tıp	13.9
Hukuk	12.8
İşletme	7.7
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	6.7
Uluslararası İlişkiler	5.6
Bilgisayar Mühendisliği	5.5
Endüstri Mühendisliği	4.3
İnşaat Mühendisliği	3.1
Makine Mühendisliği	2.7
İktisat	2.2
Mimarlık	2.7
Mütercim-Tercümanlık	1.8
Matematik	1.7
Müzik Eğitimi	0.6

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Diğer bir araştırma da 2001 yılında Taylor Nelson Sofres Piar adlı araştırma Kuruluşu Türkiye'nin 20 şehrinden seçilen, kır ve kent nüfusunu temsil eden örnekleme ve yüz yüze anket yöntemiyle bir araştırma gerçekleştirmiştir. 'Türkiye Profili 2' adını taşıyan bu araştırma sonuçlarına göre; kız çocukları en fazla öğretmenliği, erkekler ise doktorluğu tercih ettikleri görülmüştür. Kızlar için tercih edilen meslekler, tercih edilme oranlarının yüzdelik yüksekliğine göre şöyle : Öğretmen (26,6), doktor (23,2), avukat (7,5), mühendis (5,0), ebe-hemşire (3,1), mimar (3,1), dişçi (2,4), eczacı (2,0), polis (1,9), hakim, bilgisayarıcı, gazeteci ve bankacı (1,6), işletmeci (1,2) ve diğerleri. Erkekler için tercih edilen meslekler ise, tercih edilme oranlarının yüzdelik yüksekliğine göre şöyle : doktor (22,5), mühendis (13,4), öğretmen (12,5), avukat (9,1), polis (5,0), futbolcu (4,5), hakim (3,7), bilgisayarıcı (3,2), mimar (3,0), tüccar (2,9), işletmeci (2,1), gazeteci (2,0), bankacı (1,6), dişçi (1,4), politikacı (1,1) ve diğerleri.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında her ne kadar mühendislerin çoğu iş bulmakta zorlansa da genelde devlet kurumlarında istihdam imkanı olan mesleklerin toplumda kabul gördüğüne şahit olunmaktadır.

1.3.2 Çevre

Diğer bir sorun ise anne baba sorunudur. Anne ve babaların istek ve heyecanları çevre baskısının artmasına dolayısıyla öğrencilerin baskı altına girmesine sebep olmaktadır. Öğrenciler üniversite sınavını kazanmadıkları durumda ailelerine ve çevrelerine ne cevap vereceklerdir? Bunu düşünmek zorundadırlar. Ailelerin bu hususta daha hassas olmalarını sağlamak çok büyük önem arz etmektedir [Tüba,1997:14].

1.3.3 Stres ve Endişe

Öğrencileri etkileyen bir başka ve hepsinden daha önemli bir sorun da kendi seçtiği bölümde okuyup okuyamayacağını kestirememesidir. Çok iyi yetişmiş yetenekli bir öğrenci bile ben şu okulda okuyacağım diyememektedir. Aslında bunun en önemli nedeni üniversitelerin beğenilen yerlerinin azlığıdır [Tüba, 1997:14].

Seçme sınavlarının öğrencilere verdiği diğer bir olumsuzlukta öğrencilere verdiği yılgılıktır. Adayların ancak yüzde onunun başarıp diğerlerinin dışarıda kalacağı bir

sınav sisteminden geçecek olan tüm adayların nasıl etkileneceğini kestirmek zor değildir. Yarışma var fakat umut yok yada çok az. Üstelik, kentler arasında, üniversiteler arasında, ortaöğretim okullarında eşitsizlik varken.

Üniversite de tercih, meslek seçimi eş seçimi kadar önemlidir. **Yanlış tercih 1 yıl, yanlış okul 4 yıl, yanlış meslek ise insana en az 40 yıl kaybettirir.**

1.3.4. Yükseköğretimin Getirileri

Tablo 8 Yükseköğretimin Getirileri

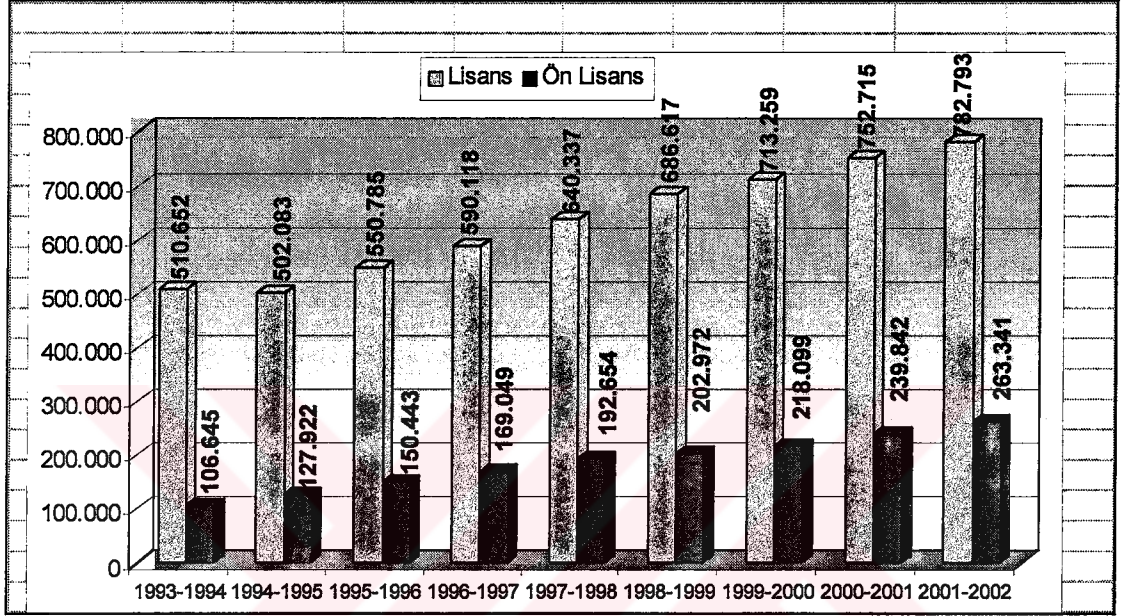
	Toplumsal	Kişisel
Ekonomik	<ul style="list-style-type: none">• Vergi gelirindeki artış• Üretkenlikteki artış• Tüketimdeki artış• İşgücü esnekliğinin artışı• Devletten beklenen mali desteğin azalması	<ul style="list-style-type: none">• Yüksek kazanç düzeyi• İş bulmada kolaylık• Yatırımda artış• Daha iyi çalışma koşulları• Kişisel/Mesleki hareketlilik
Sosyal	<ul style="list-style-type: none">• Suç oranındaki azalma• Bağış ve topluma hizmette artış• Vatandaşlık bilincinin gelişmesi• Sosyal kenetlenme• Teknolojiye uyum sağlama ve kullanma becerisinin gelişimi	<ul style="list-style-type: none">• Daha sağlıklı ve uzun yaşam• Çocuklar için daha iyi yaşam koşulları• Müşteri olarak daha iyi karar verebilme• Kişisel statünün Yükselmesi• Daha fazla hobi ve boş zaman aktiviteleri

Kaynak : Yüksek öğretim bugünkü durumu, Mart 2003 S.8

1.4. Yükseköğretim de Öğrenci ve Öğretim Elemanı Sayılarına İlişkin İstatistikî Veriler

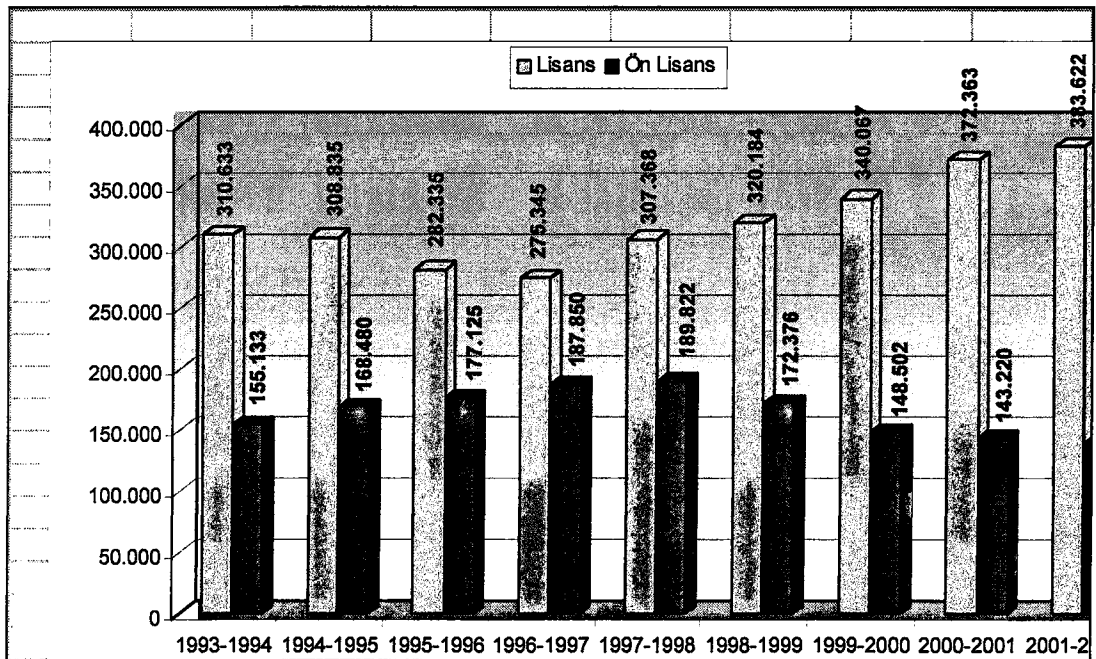
Örgün öğretim ve açık öğretimdeki lisans ve ön lisans düzeyindeki programlara kayıtlı öğrenci sayılarının yıllara göre değişimi sırasıyla tablo 9 ve tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 9 Örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısının yıllara göre değişimi



Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Tablo 10 Açık öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin yıllara göre değişimi.



Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Yükseköğretim kurumlarımızdaki kayıtlı öğrencilerden 16.328'i yabancı uyruklu olup bunların büyük çoğunluğu Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topuluklarından gelen öğrencilerdir. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre ülkemizdeki 2002 yılı yükseköğretim çağ nüfusu 5.355.000'dir. Buna göre, ülkemizde yükseköğretimdeki toplam okullaşma oranı % 29,3, örgün öğretimdeki okullaşma oranı ise % 19,5'tir. 2000'deki okullaşma oranları, sırası ile, % 29,7 ve % 19,4 idi. Lisansüstü öğrenci sayıları da eklendiğinde, 2002'de açık öğretim dahil, toplam okullaşma oranının % 31,3, sadece örgün öğretime dayalı okullaşma oranının ise % 21,6 olduğu görülmektedir. Lisansüstü öğrenciler de dahil edilerek hesaplanan okullaşma oranları 2000'de, sırası ile, %31,7 ve % 21,7 idi.İki yıllık meslek yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 25,3, toplam içindeki payı ise % 16,8'dir. Ülkemizde meslek yüksekokullarına benzer kısa süreli yükseköğretim kurumlarının, gelişmiş ülkelerin yükseköğretim sistemleri içerisindeki payı ise % 30'un üzerindedir.2002 yılı verilerine göre, açık öğretimin Türk yükseköğretim sistemi içerisindeki payı %33,4'dür.2001-2002 döneminde, üniversitelere bağlı 529 fakülte ile 173 yüksekokulda yürütülen lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 11'de, 417 meslek yüksekokulunda yürütülen ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı öğrencilerin öğretim alanlarına göre dağılımı ise Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 11 Öğretim alanlarına göre lisans düzeyindeki öğrenci sayıları (2001-2002).

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	32.467	4,2
Matematik ve Fen Bilimleri	73.194	9,5
Sağlık Bilimleri	72.308	9,3
Sosyal Bilimler	81.729	10,6
Uygulamalı Sosyal Bilimler	345.804	44,6
Teknik Bilimler	131.087	16,9
Ziraat ve Ormancılık	25.804	3,3
Sanat	12.746	1,6
TOPLAM	775.139	100,0

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Tablo 12 Öğretim alanlarına göre ön lisans düzeyindeki öğrenci sayıları(2001-2002).

Öğretim Alanı	Sayı	Yüzde
Dil ve Edebiyat	111	-
Matematik ve Fen Bilimleri	74	-
Sosyal Bilimler	110.440	42,1
Uygulamalı Sosyal Bilimler	12.102	4,6
Sağlık Bilimleri	105	-
Teknik Bilimler	115.368	44,0
Ziraat ve Ormancılık	17.152	6,5
Sanat	7.297	2,8
TOPLAM	262.649	100,0

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

1992-1993 eğitim-öğretim yılında başlatılan ve kamuoyunda paralı gece öğretimi olarak da bilinen ikinci öğretimdeki öğrenci sayılarının son beş yıldaki değişimi Tablo 13'te gösterilmiştir. Görüldüğü gibi, ikinci öğretimdeki öğrenci sayısı son beş eğitim-öğretim yılında yaklaşık % 160'lık bir artış göstermiştir.

Tablo 13 İkinci öğretimdeki öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımı.

Programlar	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Lisans	100.594	121.497	134.541	145.074	151.674
Ön Lisans	39.692	46.001	53.784	62.036	72.374
TOPLAM	140.286	167.498	188.325	207.110	224.048

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

2001-2002 eğitim-öğretim yılında lisans ve ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarına kayıtlı toplam öğrenci sayısı bakımından en büyük ve en küçük beş üniversitemizdeki öğrenci sayıları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14 Örgün öğretimdeki öğrenci sayısı (lisans ve ön lisans) bakımından en büyük ve en küçük üniversiteler (2001-2002).

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Selçuk	53.555	İstanbul Ticaret	73
İstanbul	52.591	İzmir Ekonomi	288
Gazi	51.575	Çağ	783
Marmara	43.949	Sabancı	887
Atatürk	35.885	Haliç	932

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Günümüzde optimal büyüklükte bir üniversitenin 20 bin öğrenciye sahip olması varsayımından hareketle gelişmiş üniversitelerimizin bölünerek yeni üniversiteler kurulması tartışılabilir. Yükseköğretim olanaklarının etkin ve verimli bir biçimde kullanılmaması ve plansızlık optimal büyüklükte bir üniversite, 15-20 bin öğrenci kapasiteli olarak düşünülmektedir. Ülkemizde bugün faal halde 77 üniversite bulunduğu göre örgün yükseköğretimde $20.000 \times 77 = 1.540.000$ öğrenciyi kapsayacak bir kontenjandan söz edilebilir. Oysa örgün yükseköğretimdeki öğrenci sayısı 749.970 ve devlet üniversiteleri 1.272 - 60.962 arasında öğrenci mevcutlu büyüklüklere sahiptir. Yeni kurulan 7 vakıf üniversitesinin her birinde öğrenci sayısı binin altındadır. Bu durum, etkililik ve verimlilik ilkeleri ile bağdaşmamaktadır.

2001-2002 eğitim-öğretim yılında vakıf üniversitelerine kayıtlı toplam 49.510 lisans ve önlisans öğrencisinin üniversitelere göre dağılımı Tablo 15'te gösterilmiştir. Buna göre, vakıf üniversitelerindeki toplam lisans ve önlisans öğrenci sayısının örgün öğretimdeki toplam lisans ve önlisans öğrenci sayısına oranı % 4,7'dir. Bir önceki yıla göre artış oranı %7,6'dır.

**Tablo 15 Vakıf üniversitelerine kayıtlı lisans ve ön lisans öğrenci sayıları
(2001-2002)**

Üniversite	Öğrenci Sayısı	Üniversite	Öğrenci Sayısı
Bilkent	9.353	Maltepe	1.494
Yeditepe	7.248	Beykent	1.325
İstanbul Bilgi	6.405	Kadir Has	1.284
Başkent	4.378	Atılım	1.236
Fatih	2.981	Bahçeşehir	1.203
Çankaya	2.920	Haliç	932
İstanbul Kültür	2.063	Sabancı	887
Koç	1.572	Çağ	783
Doğuş	1.549	İzmir Ekonomi	288
İşık	1.536	İstanbul Ticaret	73

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

2001-2002 ders yılında tüm liselerden mezun olan öğrenci sayısı 497.396 olarak gerçekleşmiştir. 2000-2001 eğitim-öğretim yılında üniversitelerimizden mezun olan öğrenci sayılarının dağılımı Tablo 16'da verilmiştir. Mezun sayısında bir önceki yıla göre artış oranı % 10,6'dır.

Tablo 16 Yükseköğretim kurumlarından 2000-2001 eğitim-öğretim yılında mezun olan öğrenci sayıları.

	Mezun Öğrenci	
	Sayı	Yüzde
Fakülteler	118.569	50,9
Yüksekokullar	8.535	3,7
Meslek Yüksekokulları	64.343	27,7
Açık öğretim	41.124	17,7
TOPLAM	232.571	100,0

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Üniversitelerimizin çeşitli unvan kademelerinde görev yapan öğretim elemanı sayılarının son dört eğitim-öğretim yılındaki karşılaştırmaları Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17 Üniversitelerdeki öğretim elemanları sayıları.

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002
Profesör	7.714	8.202	8.682	9.396
Doçent	4.330	4.755	5.104	5.367
Yardımcı Doçent	8.102	9.044	10.189	11.190
Araştırma Görevlisi	23.765	25.079	25.542	25.864
Diğer Öğretim Elemanları	15.259	16.786	17.233	18.195
TOPLAM	59.170	63.866	66.750	70.012

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Diğer eğitim kurumlarındaki 572 öğretim üyesi ve 706 diğer öğretim elemanı ile birlikte 2001-2002 ders yılında ülkemizdeki toplam öğretim elemanı sayısı 71.290'dır. Öğretim üyelerinin 246'sı, diğer öğretim elemanlarının ise 651'i, yabancı uyrukludur. En fazla ve en az öğretim üyesine sahip beş üniversitemiz Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18 Öğretim üyesi sayısı açısından en büyük ve en küçük beş üniversite.

Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı	Üniversite	Öğretim Üyesi Sayısı
İstanbul	2.094	İzmir Ekonomi	13
Ankara	1.617	Çağ	21
Hacettepe	1.327	İstanbul Ticaret	26
Gazi	1.327	Işık	28
Ege	1.200	Haliç	39

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

2000-2001 eğitim-öğretim yılından 2001-2002'ye, üniversitelerimiz lisans ve ön lisans programlarındaki toplam öğrenci sayısı % 4.0'lık artışla 1.500.231'den 1.560.038'e, örgün öğretim öğrencisi sayısı % 5.4'lük artışla 984.648'den 1.037.788'e yükselmiştir. Bunların yanında, toplam öğretim elemanı sayısının % 4.8'lik artışla 66.750'den 70.012'ye, öğretim üyesi (profesör, doçent ve yardımcı doçent) sayısının ise % 8,3'lük artışla 23,975'den 25.953'e yükseldiği görülmektedir. Tablo 19' da 2001-2002 eğitim-öğretim yılındaki öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 19 2001-2002 Eğitim-Öğretim yılındaki öğrenci sayıları

	Öğrenci Sayısı
ÜNİVERSİTELER	
Örgün Öğretim	
Fakülteler (529)*	565.151
4 Yıllık Yüksekokullar (173)*	58.314
2 Yıllık Meslek Yüksek okulları (417)*	190.275
İkinci Öğretim Lisans, ön lisans	224.048
TOPLAM	1.037.788
Açıköğretim	
Lisans	383.622
Ön Lisans	138.628
TOPLAM	522.250
DİĞER YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI	
Lisans	7.654
Ön Lisans	692
TOPLAM	8.346
TÜRKİYE TOPLAMI	1.568.384

* Birim sayısı

Kaynak : Yükseköğretimin Bugünkü Durumu, Mart 2003

Daha sonra ki yılda bu rakamlara bakacak olursak Yüksek öğretim kurumlarında görevli öğretim üyesi ve öğretim elemanı sayısı (2002-2003 öğretim yılı) : 74.134 'tür. Bu rakamlar bize bir yılda öğretim üyesi ve öğretim elemanı sayısında 4.122 artışın olduğunu göstermektedir. Bu hiç de küçümsenemeyecek bir rakamdır.

Öğretim eleman sayısını öğrenci sayısına bölecek olursak öğretim görevlisi/ öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısını buluruz. Buda 16.62 öğrenci sayısına karşılık gelir.

2001-2002 ders yılında, lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında görev yapan öğretim üyeleri ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarının öğretim alanlarına göre dağılımı Tablo 20'de gösterilmiştir. Ülke genelinde öğretim üyesi başına düşen lisans düzeyindeki örgün öğretim öğrenci sayısı 31'dir.

Tablo 20 Lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim üyesi sayısı ile öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Üyesi Sayısı	Öğrenci/Öğretim Üyesi	
		2000-2001	2001-2002
Dil ve Edebiyat	703	46	46
Matematik ve Fen Bilimleri	2647	29	28
Sağlık Bilimleri	8227	9	9
Sosyal Bilimler	2030	43	40
Uygulamalı Sosyal Bilimler	4411	83	78
Teknik Bilimler	4035	33	32
Ziraat ve Ormancılık	1594	18	16
Sanat	533	23	24
Diğer Alanlar	754	-	-
TOPLAM/GENEL	24934	32	31

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

2000-2001 eğitim-öğretim yılından 2001-2002'ye, Dil ve Edebiyat ve Sanat alanları dışındaki alanlarda, küçük de olsa bir iyileşme görülmektedir. Ancak bu oran, sağlık bilimleri dışındaki tüm alanlarda, ileri ülkeler ortalamalarından oldukça fazladır. Sağlık bilimlerinde ise, öğretim üyelerinin belirli merkezlerde yığılmış olmasından kaynaklanan ve geçmişten gelen bir dağılım sorunu vardır.

Ön lisans programlarındaki öğretim elemanı sayıları ile öğretim elemanı başına örgün öğretim öğrencisi sayıları Tablo 21'de verilmiştir. Buradan görüldüğü gibi, öğretim

görevlileri ve okutmanların da dahil edilmesine karşın, ön lisans programlarındaki genel oran, lisans düzeyindeki genel oranın çok üzerindedir ve ortalamada herhangi bir iyileştirme sağlanamamıştır. Bunun en önemli nedeni, ön lisans programlarının akademik kadrosunun çekirdeğini oluşturan öğretim görevlisi ve okutman atamalarına getirilen kısıtlamalardır.

Tablo 21 Ön lisans düzeyindeki örgün öğretim programlarında öğretim elemanı sayısı ile öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının alanlara göre dağılımı.

Alan	Öğretim Elemanı Sayısı	Öğrenci/Öğretim Elemanı	
		2000-2001	2001-2002
Dil ve Edebiyat	241	-	-
Matematik ve Fen Bilimleri	6	-	12
Sağlık Bilimleri	327	36	37
Sosyal Bilimler	108	3	-
Uygulamalı Sosyal Bilimler	802	145	138
Teknik Bilimler	1521	77	76
Ziraat ve Ormancılık	161	115	107
Sanat	83	95	88
Diğer Alanlar	2315	-	-
TOPLAM/GENEL ORAN	5564	47	47

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Üniversitelerimizdeki öğretim üyesi sayısının yetersizliği, Tablo 22'den de görüldüğü gibi, alt alanlara inildiğinde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Türkiye, başta öğretmen yetiştirme olmak üzere, kritik ileri teknoloji alanlarında çok ciddi bir öğretim üyesi açığı ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Tablo 22 Değişik alanlarda öğretim üyesi başına düşen lisans öğrencisi sayıları.

Alan	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı			
	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002
İlköğretim	477	416	380	363
Okul Öncesi Öğretmenliği	477	310	394	437
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	149	146	151	135
Yabancı Dil Öğretmenliği	106	100	92	80
Teknik Eğitim	106	88	82	88
İktisat	87	86	90	83
Mesleki Eğitim	81	79	67	62
İşletme	79	68	74	67
Sosyal Bilimler Öğretmenliği	95	68	59	33
Fen Bilimleri Öğretmenliği	77	57	55	46
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği	105	125	137	133
Bilgisayar Mühendisliği	40	43	50	52
Elektrik-Elektronik Mühendisliği	44	41	44	43
İnşaat Mühendisliği	38	37	39	37
Makine Mühendisliği	39	36	34	34
Malzeme-Metalürji Mühendisliği	24	22	24	27

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Türkiye’de öğrenciler sınavlara dersanelere giderek hazırlanmakta ve dersanelere giden öğrencilerin başarı oranları artmaktadır. Türkiye’de 2001-2002 yılı itibari ile toplam 2002 dersane ve bu dersanelere giden toplam 588 bin 637 öğrenci bulunmaktadır. (Kaynak MEB)

Yüksek öğrenim kredi ve yurtlar kurumuna bağlı Yurtlar ve kapasiteleri (01.10.2002 tarihi itibari ile) tablo 23’te verilmiştir. Bu verilere göre yurt kapasitesinin aslında üniversite kontenjanlarına göre yetersiz olduğu fakat yinede boş kalabildiğini görmekteyiz. Bunun sebeplerini araştırarak olursak bir kısım öğrenci ikamet ettiği ilde ki üniversite programlarına yerleşmekte, bunun dışında kalan diğer bir kısım öğrenci ise

iki,üç arkadaş birleşerek yurttan ayrılıp yada hiç yurtlara başvurmadan ev kiralamaktadırlar.

Tablo 23 Yüksek öğrenim kredi ve yurtlar kurumuna bağlı Yurtlar ve kapasiteleri (01.10.2002 tarihi itibari ile)

Yurt sayısı	Kapasitesi			Barınan	Boş kapasite
	Erkek	Kız	Toplam		
191	81.689	103.396	185.085	129.803	55.282

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

1.5. Yönlendirme

Yeterliliğe dayalı sağlıklı yapılar oluşturma yerine, doğruluğu tartışmalı kararlarla meslek lisesi mezunlarının yüksek öğrenim haklarının sınırlandırılması, bir yanlıştın başka bir yanlıştla düzeltilmeye çalışılması şeklinde değerlendirilmektedir. Eğer meslek okulu mezunların eğitim gördükleri alanlarda iş hayatına atılmaları isteniyorsa okulu bitirdikten sonra “mesleğimde çalışmak istiyorum” kararını alan öğrencilerin desteklenmesi gerekmektedir. Mevcut sistem onları destekleyeceğine üniversite önlerine yığılmaktadır.

Meslek liselerinde öğrenciler eğitimin kalitesini düşüren iki yönlü bir hoşgörü içerisinde bulunmaktadırlar. Meslek dersi öğretmenleri öğrencinin yüksek öğretime gideceğini düşünerek değerlendirme toleransını yüksek tutmaktadır. Genel bilgi dersi öğretmenleri de öğrencinin iş hayatına atılacağı düşünerek değerlendirme toleransını yüksek tutmaktadır.

Genel lise mezunların ağırlıklı olarak yüksek öğretime devam etmeleri gerekmektedir. Ancak, kapasite yetersizliği sebebiyle bunun mümkün olmadığı bilinmektedir. Ülkemizde hizmet sektörünün gelişmesi ile genel lise mezunlarına, satış elemanlığı, bilgisayar operatörlüğü, sekreterlik gibi bazı alanlarda geniş bir istihdam fırsatı yaratılmıştır. Ancak, sözü edilen okulun ikinci veya üçüncü sınıfında üniversiteye devam etmeyip bu tür işlerde çalışma eğiliminde olan öğrencilere destek sağlanamamaktadır. Bu süre içerisinde öğrencilere sözü edilen mesleklerdeki

yeterlilikleri tam olarak kazandırmak mümkün olmayabilir. Ancak, okuyacakları derslerle alanı tanıyabilirler, açılacak telafi programlarına devam ederek yeterliliklerini tamamlayabilirler.

Ortaöğretim kurumları arasında yatay geçişlerin bulunmadığı söylenebilir. Bu yapıyla ortaöğretimin, dünyadaki eğilimlerin tersine, giderek çok kanallı okullara dönüşmekte olduğu gözlenmektedir.

Ortaöğretimde öğrencilere farklı seçenekler sunulması gelecekte daha fazla önem kazanacaktır. Zorunlu eğitimde yüzde 100'lük okullaşma gerçekleştiği takdirde, ortaöğretime talep yükselecektir. Talebi karşılamak amacıyla maliyeti yüksek olmayan okullar açılacaktır. Meslek eğitimi yüksek öğretime kaydırma sorunu çözmeyecek, sadece birkaç yıl erteleyecektir.

Gelecekte öğrenci akışının iş hayatından okullara yönelme şekline dönüşmesi de beklenmelidir. Öğrenci akışındaki düzensizliği plân hedeflerine uygun hale getirmeye yönelik çalışmaların çözeceğinden çok daha ciddi sorunlar ortaya çıkaracağından endişe edilmektedir.

Amaçlananlarla gerçekleştirilebilenler arasındaki farklar, eğitim sistemlerinin geliştirilmesinde dikkate alınması gereken temel verilerdir. Eğitimin millîlik özelliği de bundan kaynaklanmaktadır. Aynı sistem iki ülkede uygulandığında, gerçekleştirmeler birbirinden farklı olacaktır. Ülkeler başarabildikleri ve başaramadıklarını dikkate alarak kendi sistemlerini geliştireceklerdir. Böylece, çıkış noktaları aynı olsa da iki ülkenin eğitim sistemleri birbirinden farklılaşarak millîlik özelliği kazanacaktır. Eğitim sistemlerini yeniden düzenlemede, o zamana kadar başarılı ve başarısızları dikkate almayan yaklaşımlar taklitten öteye geçemezler. Böyle bir sistemin etkin ve verimli olabileceği de iddia edilemez. Öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda yönlendirilmeleri, 30 yılı aşkın bir süredir Türk millî eğitiminin uygulamaya çalıştığı ilkelerden biridir. Ancak, çocuğun bu konuda sağlıklı karar vermesine yardımcı olmak amacıyla 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ile öngörülen yönlendirme hizmetlerinin tatminkâr düzeyde yerine

getirildiği söylenemez. Buna karşın sistemin işleyişi dñzenlenirken, sözü edilen yönlendirme ilkesinin başarıyla uygulandığı varsayımından hareket edildiği görñlmektedir.

Türk millî eğitiminin öğrencilere; ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda yönelmeleri konusunda tatminkâr bir hizmet sunabileceğine ilişkin gelişmeler de gözlenmemektedir. Son dört yıl yönlendirmeyi hangi sınıfta yapalım? tartişmasıyla geçmiş, öğrencilere eğitim fırsatlarını çok genel hatlarıyla açıklayan bir kitabın hazırlanmasıyla yetinilmiştir. Bunun dışında başka bir somut gelişme sağlanamamıştır. Halbuki Türkiye 1970'li yılların başında bu konudaki kararını vermiş, fakat uygulamada başarılı olunamamıştır.

Sınava endekli bir sistemden kurtulmanın yolu, gelişmiş ÷lkelerde olduğu gibi ilköğretimden itibaren iyi bir yönlendirmeye bağlıdır. Bu konuda çağdaş ÷lkelerden örnekler alınabilir. Mesela, bizim ÷lkemiz gibi merkezi sistemle eğitim yapan Fransa'da zorunlu eğitim lise son sınıfa kadar olmasına rağmen yönlendirme orta ikinci sınıftan başlamakta, öğrenci ortaöğretimin ikinci devresine yani liseye ilgi ve kabiliyetlerine göre yerleşmektedir. Birçok ÷lkede, meslekleri tanıtmak için okullarda dersler konmuştur. Öğrenci ortaokuldan itibaren kabiliyetleri ölçüsünde meslekleri tanımakta ve ona göre yükseköğretim görüp görmeyeceğine karar vermektedir. Bu sebeple 1997 yılında yürürlüğe konulan 8 yıllık kesintisiz zorunlu ilköğretim kavramı yeniden gözden geçirilmeli ve çocuklara ilköğretimin ikinci devresi olarak kabul edilen 6,7 ve 8 nci sınıflarda iyi bir yönlendirme yapılmalıdır.

Eğer yönlendirme konusunda tatminkâr bir hizmet dahi sunulamıyorsa, sistemin bu gerçeği kabullenen bir yaklaşımla dñzenlenmesi gerekmektedir. Türkiye'de başarılı olmayan budur ve bu yanlışın bedelini gençlerimiz ödemektedir. Meslek okulu mezunların eğitimini gördükleri alanlarda çalışmamalarının veya ortaöğretimdeki alanları dışında yüksek öğretim talebinde bulunmalarının ekonomik kayıplara neden olduğu doğrudur. Ancak, sistemdeki yanlışların bedelinin öğrencilere ödetilmesine yönelik yaklaşımlar ve tedbirler, çocuk haklarının ihlâli olarak değerlendirilmektedir.

1.5.1. Meslek Yüksekokulları

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin, nicelik ve niteliksel olarak, bugünkü durumundan daha ileri bir düzeye götürülmesi gerekmektedir. Sanayinin gereksinim duyduğu nitelikli ara insan gücünü yetiştiren tek kaynak meslek yüksekokullarıdır. Meslek yüksekokulları (MYO) tekniker unvanına sahip ara insangücü yetiştirmektedirler. Türkiye ekonomisinde üretim ve istihdamın çok büyük bir bölümü KOBİ’ler (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) tarafından yapılmaktadır. Ülkemiz kalkınma planları ara kademe insangücü ihtiyacını geçmişte sürekli olarak ortaya koymuş ve günümüzde de duyulan bu gereksinimi ortaya koymaya devam etmektedir.

Ülkemizde halen mevcut 555 MYO’dan 438’i faaldir. Hemen hemen tüm yurda dağılmış olan bu okullara halk ve yerel yönetimler yakın ilgi ve destek göstermektedir. Bu okullarda teknik programlar, iktisadi ve idari programlar ve sağlık programları adı altında toplam 225 programda eğitim-öğretim yapılmaktadır.

Bu programlara ek olarak Mersin ve Sakarya Üniversitelerine bağlı MYO’larda internet üzerinden uzaktan eğitim verilmeye başlanmıştır. Sakarya Üniversitesi MYO’nda Bilgi Yönetimi ve Mersin Üniversitesi MYO’nda Endüstriyel Elektrik programlarında internet üzerinden eğitim yapılmaktadır. İnternete dayalı eğitimin MYO’larda önümüzdeki yıllarda kapasite yaratmada önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle gelecek yıllarda internete dayalı eğitim veren MYO miktarı artırılabacaktır.

1.5.1.1. Öğrenci sayıları ve okullaşma oranı

1983-2002 döneminde, gerek okul gerekse öğrenci sayısı bakımından 11 kat büyümüştür. Bu büyüme ve artışlar ülkemizde gelişen sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli ara insan gücüne olan ihtiyacı göstermektedir.

Ancak kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen, mesleki ve teknik eğitimdeki okullaşma oranı henüz çağdaş ülkeler seviyesine çıkarılamamıştır. Halihazırda meslek

yüksekokullarının örgün öğretimdeki payı % 23, toplam içindeki payı ise % 15 olup çok düşük bir düzeydedir. Bu oran ileri ülkelerin çoğunda % 30' un üzerinde olup Singapur' da % 59, Tayvan' da % 55, İsviçre' de % 47, ABD' de % 45'tir. Bu durum, **“Türk Yükseköğretim Sisteminin doğal büyüme alanı iki yıllık meslek yüksek okullarıdır.”** gerçeğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

1.5.1.2. Öğretim Elemanları

Türk yükseköğretim sisteminin genelinde olduğu gibi, MYO'larda da öğretim elemanı sıkıntısı devam etmektedir. 2001-2002 eğitim-öğretim yılı itibarı ile meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanı sayısı 5.664 olup, öğretim elemanı başına düşen öğrenci 47'dir. Bu oran Almanya'da 5, Avustralya'da 8, Belçika'da 10, Hollanda'da 14, Japonya'da 9, Kore ve ABD'de 21, İngiltere'de 20 ve Macaristan'da 11'dir. Önümüzdeki yıllarda 8 yıllık kesintisiz eğitimin de etkisiyle artması beklenen öğrenci sayılarına paralel olarak öğretim üyesi sayılarının da artırılması gerekmektedir [YÖK, 2003].

1.5.1.3. Dikey Geçiş Sınavı

Meslek Yüksekokulu öğrencilerini daha başarılı olmaya özendirmek, yetenekli ve başarılı öğrencilerin lisans öğrenimi yapabilmelerine olanak sağlamak amacıyla hazırlanan “MYO ve Açık öğretim Önlisans Programları Mezunlarının Lisans Öğrenimine Devamları Hakkında Yönetmelik” 19 Şubat 2002 ve 24676 sayılı resmi gazete' de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmeliğe göre, sınavsız olarak MYO ile açık öğretim ön lisans programlarına devam ederek tamamlayan öğrencilere, mezun olan öğrencilerin % 10' undan az olmamak üzere ayrılacak kontenjanlarla ÖSYM tarafından yapılacak sınavda başarılı olmaları halinde 4 yıllık fakülte ve yüksekokullarda lisans öğrenimine devam edebilme olanağı sağlanmıştır. 2002 yılında DGS' de toplam 6.354 kontenjan ilan edilmiş olup, bu kontenjanlara 5.331 öğrenci yerleştirilmiştir.

1.5.1.4. Okul-Sanayi Bütünleşmesi

1997 yılında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ile İstanbul Sanayi Odası Vakfı (İSOV) arasında YÖK-İSOV Okul Sanayi İşbirliği Protokolü imzalanmıştır. Bu protokole göre oluşturulan genel kurul ve icra kurulu toplantıları muntazam olarak yapılmakta ve mesleki eğitimle ilgili kararlar alınmaktadır. Protokole göre son 4 yılda gerçekleştirilen faaliyetler şunlardır.

- Yeni açılan her MYO programı İSOV'a bildirilmektedir.
- YÖK-İSOV bilgi bankası kurulmuştur. Ayrıca YÖK-İSOV Net adında bir web sitesi oluşturulmuştur.
- Öğretim elemanlarının sanayi deneyimini artırma projesi çerçevesinde 1999 yılında 47, 2000 yılında 79, 2001 yılında da 53 öğretim elemanı çeşitli sanayi kuruluşlarında bir ay süreyle eğitime alınmıştır [YÖK, 2003].

1.5.1.5. Öğretim Programları

Ortaöğretim okullarında uygulanan programlar; ortak genel kültür, alan (bölüm), alan (bölüm) seçmeli ve seçmeli dersler olmak üzere dört grupta toplanmaktadır. Ortak genel kültür dersleri, birinci sınıfta ağırlıklı olmak üzere, üç sınıfta okutulmaktadır. Birinci sınıfta bu ders grubuna ayrılan süre genel olarak 28 saattir. Hazırlık sınıfı bulunan okullarda yabancı dil dersinin daha fazla olması sebebiyle bu süre artmakta, bazı meslek okullarında ise 25 saate kadar düşmektedir. Fen liselerinin birinci sınıflarında ortak genel kültür derslerine ayrılan sürenin 37 saate çıktığı görülmektedir. Bu okulların birinci sınıfında okutulan matematik ve fen grubu derslere ayrılan süre daha fazladır. Bu durumda, sözü edilen okullarda ortak genel kültür dersleri grubunda alan derslerinin de okutulabildiği söylenebilir. Bazı istisnalar dışında, genel ortaöğretim kurumlarının birinci sınıfları, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun alanlara yönelmelerine yardımcı olacak işlevselliğe sahiptir. Ancak program içeriklerinin bu amaca hizmet edecek yapıda olmadığı söylenebilir.

Ortaöğretim kurumlarının temel görevlerinden biri de öğrencilere ortaöğretim seviyesinde genel kültür vermektir. Bu amaca hizmet edecek derslerin ortak genel

kültür dersleri. olarak gruplandırıldığı söylenebilir. Ortaöğretim süresince bu derslere ayrılan sürenin toplamı yaklaşık bir öğretim yılına denk gelmektedir. Kısaca, 3 veya 4 yıllık ortaöğretimin bir yılının öğrencilere ortaöğretim seviyesinde genel kültür kazandırma amacına hizmet etmek üzere ayrıldığı söylenebilir.

Genel ortaöğretim kurumlarının birinci sınıfını tamamlayan öğrenciler, aşağıdaki alanlardan birini seçerek eğitimlerine devam etmektedirler:

- Türkçe-Matematik
- Fen Bilimleri
- Sosyal Bilimler
- yabancı Dil
- Sanat (Resim)
- Sanat (Müzik)
- Spor

Özel yetenekli öğrencilerin bu yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla sanat ve spor alanlarının oluşturulması olumlu görülmektedir. Ancak, küçük yaşlarda ortaya çıkan ve erken yaşlardan itibaren geliştirilmesi gereken bu yetenekler için ortaöğretim düzeyinde alan oluşturulmasının işlevselliği tartışılabilir. Çünkü ilköğretimdeki program yapısı, bu alanlara öğrenci hazırlayacak nitelikte görülmemektedir. Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin özellikle son öğretim yılında öğrenci sayısında görülen artıştan sonra, genel ortaöğretim kurumlarında müzik ve resim alanlarına ne kadar ihtiyaç olduğu tartışılmalıdır. Genel liselerde sözü edilen bölümlere kaç öğrencinin devam ettiğine ilişkin bilgiler, bu konuda daha sağlıklı kararlar verilmesine yardımcı olacaktır.

Genel ortaöğretim kurumlarının temel görevi yüksek öğretime öğrenci hazırlamaktır. Bu sebeple oluşturulacak alanların yüksek öğretim programlarıyla paralellik göstermesi beklenir. Bu konuda ciddi sıkıntıların olduğu söylenebilir. Meselâ yüksek öğretimdeki kapasitenin yaklaşık yarısı ekonomi, yönetim gibi iktisadî ve idari bilimler alanındadır. Ancak, öğrencileri bu kontenjanlara doğrudan hazırlayacak alanların ortaöğretim kurumlarında bulunmaması dikkat çekmektedir.

Genel ortaöğretim kurumlarının amacını yüksek öğretime öğrenci hazırlama şeklinde sınırlandırmak, Türkiye'nin gerçekleriyle bağdaşmamaktadır. Bu okullardan mezun olan gençlerin büyük bölümünün yüksek öğretime devam edemediği ve bir şekilde iş hayatına atıldıkları bilinmektedir. Ancak, genel-meslekî eğitim ayrımının, bu okullarda öğrencilerinin iş hayatında başarılı olmalarına destek verecek programları uygulanmasını engellediği söylenebilir.

Alan dersleri ile alan seçmeli derslerine ayrılan süreler öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun seçim yapmalarına fırsat verecek şekilde düzenlenmiştir. Genelde, alan seçmeli derslerin alan derslerinin yarısı kadar olduğu söylenebilir. Bazı alanlarda ise alan seçmeli derslerinin alan derslerinden daha fazla olduğu da görülmektedir. Bu yapının sisteme esneklik kazandırdığı söylenebilir. Ancak, üniversite giriş sınav sorularının hazırlanmasında benimsenen yaklaşım bu esnekliğin işlevselliğini azaltmaktadır. Öğrenciler istedikleri dersleri seçme yerine, sözü edilen sınavlarda, kendi alan sorularının hazırlanmasında hangi dersten kaç soru çıkacağını hesaplayarak seçim yapmaktadırlar. Bu durum üniversite giriş sınavlarına endeksli ortaöğretim yapısının doğal sonucu olarak görülmektedir.

Seçmeli derslerin süresi haftada 2-4 saat arasında değişmektedir. Bunların ders çizelgelerinde belirtilmiş olması, öğrencilerin ilgi duydukları herhangi bir alanı tanıma fırsatlarını sınırlandırmaktadır. Ayrıca bu sürenin azlığına da dikkat çekmek gerekir.

Meslek liselerinde ortak genel kültür dersleri birinci sınıfta yoğunlaştırılmıştır. Bu yapı, telafi programlarıyla, dönem kaybetmeden, genel ve meslek liselerinin birinci sınıfından sonra yatay geçişlere fırsat vermektedir. Ancak, öğrenci akışına ilişkin düzenlemeler, bu fırsatların kullanılmasını engellemektedir.

Meslekî ve teknik liselerde bölüm seçmeli derslerin neredeyse sembolik mahiyette tutulması dikkat çekmektedir. Bu durumun mesleğin temel bilgi ve becerilerinin kazandırılmasına yeterli zaman ayırma gereğinden kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumda sözü edilen okullardaki programların öğrencilere mesleğin sadece temel

becerilerini kazandırmak için düzenlendiğinin kabulü gerekecektir. İşlerin giderek ihtisaslaştığı günümüzde, sadece temel becerileri kazandırmaya yönelik programlarla öğrencilerin iş hayatına ne derece hazırlanmış olacağı konusu tartışılmalıdır.

Meslekî ve teknik liselerin görevlerini temel becerileri kazandırmakla sınırlandırmak ve ilerisini işletmelere bırakmak, tutarlı ve çağdaş eğilimlere uygun bir yaklaşımdır. Ancak, bu durumda sözü edilen liselerden mezun olanların yeterli istihdam fırsatı bulamamalarının sorumluluğunu sadece okullarda aramak doğru olmayacaktır.

Sorunun temelinde süre yetersizliğinin olduğu söylenebilir. Meslek liselerinin üç yıllık öğretim süresinin bir yılı ortak genel kültür derslerine ayrılmaktadır. Geriye kalan iki yıllık sürede, geniş alanda öğrencinin mesleğin temel becerilerinden daha fazlasını kazanması kolay görülmemektedir. Bu hususun dikkate alınarak, sözü edilen okullar için dar alanlarda eğitim programları hazırlama eğiliminin güçlendiği söylenebilir.

Dünyadaki genel eğilim meslekî eğitim programlarının geniş tabanlı olarak başlatılması ve daha sonraki yıllarda kademeli olarak ihtisaslaşmaya doğru gidilmesidir. Mesleklerdeki değişim süreci dikkate alındığında bunun önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Çünkü ileride bireyler mesleklerini değiştirmek zorunda kalacaklardır. Bunun kolaylaştırılması için geniş tabanlı meslek eğitimi gereklidir. Ancak, üç yıllık sürede (aslında iki yıl) hem geniş tabanlı yaklaşımla temel becerilerin kazandırılması, hem öğrencinin iş hayatına hazırlanması kolay görülmemektedir.

Okullar arasında geçişlerin program boyutuyla düzenlenmesinde teknik liseler ile meslek liseleri arasında oluşturulan yapının iyi bir örnek olduğu düşünülmektedir. Meslekî teknik programların iş hayatının ihtiyaçlarına ve beklentilerine cevap vermesi gerekir. Ancak mevcut programların istihdam edilebilme becerilerinde meydana gelen değişime uyum sağladığını söylemek mümkün görülmemektedir. Eskiden işi fiilen yapmak istihdam için yeterli görülmekteydi. Ancak, günümüzde istihdam edilebilme becerileri oldukça değişmiştir. Meselâ, iş aramayı bilmeyen, iş arkadaşlarıyla uyumlu çalışamayan kişiler çok iyi meslek bilgisine sahip olsalar da

istihdam imkanı bulamamaktadırlar. Bunun sonucu olarak mesleği kazandırmaya yönelik programlar ile bireyi istihdama hazırlamaya yönelik programlar farklılaşmıştır.

Nitekim, ülkemizde yapılan bir çalışmanın bulgularına göre, sanayi yöneticileri, gençlere verilen eğitimde aşağıda sıralanan üç eksiği görmekte ve beş istekte bulunmaktadır.

Üç eksik şunlardır:

- Ekonomik çevreyi anlama yetersizliği
- İş yapma ve iş bitirme yetersizliği
- Kâr etme kavrama yetersizliği

Beş istek şunlardır:

- İletişim yeteneğinin geliştirilmesi
- Ekip halinde çalışma yeteneğinin geliştirilmesi
- Karşılaşılan sorunları çözme yeteneğinin geliştirilmesi,
- Öğrenmeyi öğrenme yeteneğinin geliştirilmesi,
- Yabancı dil.

Aslında bu taleplerin çoğunun evrensel olduğu söylenebilir. Meselâ ABD’de hazırlanan bir seri meslekî eğitim programında, her meslekte konuların yarıya yakını istihdam edilebilme becerilerine ayrılmıştır. Bu konular şu başlıklar altında toplanmıştır: Meslekî gelişme, karar verme ve problem çözme, iş ahlâkı, iş arama yetenekleri, işi elde tutma yetenekleri, işte ilerleme, işyerinde teknoloji, yaşam boyu öğrenme, ekonomik eğitim, iş ve aileyi dengeleme, işyerine mensubiyet şuuru, liderlik, girişimcilik [Patterson, 1993].

Mesleki ve teknik lise programlarında dikkat çeken diğer bir husus, öğrencilere istihdam edilebilme becerilerini kazandıracak konuların çok yetersiz olmasıdır. Bu durumun istihdamı güçleştirdiği söylenebilir. Öğrenci kendisine verilen işi yapabilecek

yeterlilikte olsa da, istihdam edilebilme becerilerindeki yetersizlikleri sebebiyle iş bulamamakta veya çalıştığı işi elinde tutamamaktadır.

1.6.Öğretim Üyesi Yetiştirme

Üniversitelerimiz için gerekli öğretim üyesi sayılarının belirlenmesindeki başlıca etkenler, yükseköğretimdeki okullaşma oranı, çağ nüfusu ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün projeksiyonlarına göre, 2005 yılında ülkemizdeki yükseköğretim çağ nüfusunun 5.362.000 olacağı tahmin edilmektedir. Türk yükseköğretim sisteminin 2005 yılındaki hedefleri:

- Toplam okullaşma oranı =%40
- Açıköğretim payı =%25
- Lisans öğrencilerinin payı =%45
- Ön lisans öğrencilerinin payı=%30

olarak konulduğu takdirde, toplam öğrenci sayısı ve bunun dağılımı aşağıdaki şekilde olacaktır:

- Toplam öğrenci sayısı =2.145.000
- Açıköğretimdeki öğrenci sayısı =536.000
- Örgün öğretimdeki Lisans öğrenci sayısı =965.000
- Örgün öğretimdeki ön lisans öğrenci sayısı =644.000

Bu hedefe ulaşabilmek için önümüzdeki üç yıl içerisinde açıköğretimdeki öğrenci sayısı esas olarak sabit tutulurken, yaklaşık olarak, örgün öğretim lisans programlarında % 23, ön lisans programlarında ise % 145 oranında ek kapasite yaratılması gerekmektedir.

Örgün öğretimdeki lisans programlarındaki öğrenci sayısının 965.000' e çıkması durumunda, öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının bugünkü değeri olan 31'in korunması halinde bile, 31.000 öğretim üyesine gerek duyulacaktır. Bugünkü öğretim üyesi sayımız olan 25.953'ün aynen korunduğunu varsayarsak, yaklaşık 6.000 yeni öğretim üyesi yetiştirilmesine gerek vardır. Söz konusu oranın 25'e düşürülmesi hedeflendiğinde, sisteme girmesi gereken yeni öğretim üyesi sayısı ise yaklaşık olarak

13.600' e çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, yeni öğretim üyelerinin alanları arasındaki dağılımın da değişmesi gerekmektedir. Ağırlığın öğretmen yetiştirme, bilgisayar mühendisliği,işletme,hukuk,iktisat,elektronik mühendisliği, inşaat mühendisliği ve makine mühendisliği gibi ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlara verilmesi zorunludur. Yükseköğretim kurumlarımızda halen 25.864 araştırma görevlisi çalışmaktadır. Bu elemanlara yurt içinde, yurt dışında veya kısmen yurtdışında, kısmen de yurtdışında doktora yapılarak üniversitelerde kalmaları sağlanabildiği takdirde,önümüzdeki beş yıl içerisinde 15.800 yeni öğretim üyesinin sisteme alınması mümkündür.

Meslek yüksekokullarında doktora derecesine sahip öğretim üyeleri görev yaptığı gibi, bu dereceye sahip olmayan öğretim görevlisi, okutman ve uzmanlar da görev yapmaktadır. Halen bu okullarımızda görev yapan öğretim elemanı sayısı5.564 olup, öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 47'dir. Bu yüksek oran korunduğu takdirde dahi, ön lisans programlarındaki öğrenci sayısının 644.000' çıkması durumunda, istihdam edilmesi gerekli öğretim elemanı sayısı yaklaşık 14.000 olacak ve şu andaki sayının aynen korunduğu varsayımıyla, yaklaşık olarak 8.500 yeni öğretim elemanına gerek duyulacaktır. Söz konusu oranın 35'e düşürülmesi hedeflendiğinde , istihdam edilmesi gereken yeni öğretim elemanı sayısı yaklaşık olarak 13.500'dir [YÖK; 2003 :55].

Tablo 24' te ise 1992 yılından sonra kurulan devlet üniversitelerinde öğretim üyesi ve öğrenci oranları görülmektedir.

Tablo 24 1992 Yılı ve Sonraki Yıllarda kurulan devlet üniversitelerindeki öğretim üyesi ile öğretim üyesi başına düşen örgün öğretim lisans öğrenci sayıları.

	1998-1999		1999-2000		2000-2001		2001-2002	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Abant İzzet Baysal	142	36	152	38	184	39	243	35
Adnan Menderes	142	17	160	15	192	16	218	17
Afyon Kocatepe	78	68	107	58	119	61	125	65
Balıkesir	106	63	163	44	157	50	186	47
Celal Bayar	187	49	226	46	250	46	271	45
Çanakkale Onsekiz Mart	75	86	101	72	117	70	145	61
Dumlupınar	69	163	66	187	72	194	73	199
Galatasaray	39	31	51	52	68	21	76	20
Gaziosmanpaşa	85	36	89	35	98	31	126	27
Gebze İleri Tekn. Ens.	46	-	51	-	43	-	76	1
Harran	90	41	102	38	142	27	194	18
İzmir Yüksek Tekn. Ens.	38	4	53	6	66	8	73	10
Kafkas	47	22	59	24	65	28	84	28
K.Maraş Sütçü İmam	85	30	111	29	125	31	136	32
Kırıkkale	138	17	158	22	194	24	217	27
Kocaeli	251	41	285	40	312	41	315	46
Mersin	103	36	227	19	254	19	287	19
Muğla	67	48	78	45	99	41	124	40
Mustafa Kemal	87	43	96	44	126	37	14	36
Niğde	71	134	102	102	152	71	16	67
Osmangazi	326	20	349	22	370	23	41	24
Pamukkale	195	40	211	40	233	39	25	38
Sakarya	226	40	268	39	292	39	33	37
Süleyman Demirel	302	44	326	45	372	41	40	39
Zonguldak Karaelmas	99	28	120	28	141	29	22	22

Kaynak : YÖK Raporu (2003)

Sayı: Öğretim Üyesi Sayısını Göstermektedir.

Oran: Öğrenci/ Öğretim Üyesi Oranıdır.

1.7. 2547 Sayılı Kanun ile YÖK' na Verilen İstihdam ve Yerleştirme İle İlgili Görevler

Yükseköğretim kanunu ve son olarak 2003 yılında Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı YÖK yasa tasarısında Yüksek Öğretim kurulunun görevleri arasında üniversitelerin kabul edecekleri öğrenci miktarlarını belirlemek, değerlendirmek, planlamak sayılmıştır. Planlama, klasik önemini kaybetmiş olmasına karşın, bugün bir yanda çok sayıda işsiz üniversite mezunu, öte yanda sınıf öğretmeni, İngilizce öğretmeni gibi,bazı alanlarda yoğun insan gücü talebi olduğu da bir gerçektir. Bu gerçeğin dikkate alınması

gerekirken ilgili planlama örgütleri ve yüksek öğretim kurulu, arz-talep dengesini sağlayan bir planlama ve uygulamayı henüz gerçekleştirememiştir. Mevcut kanunla yeni hazırlanan kanun maddeleri EK-1’de sunulmuştur.

“Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Kore, Tayland, Hong Kong, Singapur gibi son dönemin yıldız ülkelerinde eğitim hizmetlerinin tamamen devlet tarafından organize edildiğini saptamaktayız. Türkiye’de ise devletin öğretim-egitim alanında hizmetleri anayasal bir zorunluluk olmasına karşın, bu ödevini yerine getiremiyor” [Mütercimler ; 1997: 613].



2. TÜRKİYE' DE İSTİHDAM VE NİTELİKLİ İŞGÜCÜ PLANLAMASI

2.1. Eğitimin İstihdam İçindeki Yeri

Türkiye' de istihdam yaratacak yatırımların kapasitesinin işgücü arzındaki artışı karşılamaya yetecek düzeyde olmadığı bir gerçektir. Ancak sadece yüzde 20,42'si lise ve üniversite mezunu olan işgücü ile uluslar arası rekabete açık bir ekonomik yapı oluşturulamayacağına da kabul edilmesi gerekmektedir. Bu durumda Türkiye bir yandan gençlerine daha fazla eğitim imkanı sağlayarak onları en az Meslek Yüksek Okulu düzeyine getirerek uluslararası alanda daha kolay rekabet edecektir [8 nci Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT ; 2001:28].

“İnsana yapılan yatırımın bir başka ifadeyle eğitimin,ekonomik büyümeye ne kadar katkıda bulunduğu sorusuna cevap bulmaya çalışanlardan bir olan Denison'ın analizlerine göre, 1930-1960 yılları arasında işgücünün eğitim düzeyindeki artışlar, Amerika Birleşik Devletleri GSMH' deki (gayri safi milli hasılası) yıllık artış oranının %23 gibi büyük bir kısmını açıklamaktadır [Woodhall; 1987:3].

Bir başka ifadeyle, 1930-1960 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerindeki üretim artışındaki büyüme oranlarının yaklaşık 1/4 'nün (%23), işgücünün eğitim düzeyinin artışından kaynaklandığı söylenebilir. Hicks, gelişmekte olan ülkelerde, ilköğretimin ortalama %27'lik getiri oranının ekonomik büyümeyle hala diğer yatırımlardan daha anlamlı bir katkı yapabildiğinin kabul edildiğini, ortaöğretimin %16 ve yükseköğretimin ise %13 katkı sağladığını belirtmekte, eğitim ve ekonomik büyümeyle ilgili yapılan pek çok araştırma sonucunu irdeleyerek, eğitim ile ekonomik büyüme arasında güçlü bir olumlu ilişkinin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Eğitime yapılan yatırımın GSMH' yi artırdığı bir başka ifadeyle ekonomik büyümeye önemli derecede katkı yaptığına ilişkin ayrıntılı bilgi ve bulgular, Horbison ve Myers 1, Kurtkan 2, Serin 3, Schultz 4, Gülbeden 5 ve Psacharopoulos 6' da vardır [bkz. Kaynakça].

2.1.1. Eğitim Düzeyine Göre İşsizlik

Eğitim düzeyinin düşüklüğü işgücü verimliliğindeki azalmanın yanında işsizliği de ciddi bir sorun haline getirmektedir. Kentlerdeki lise ve üniversite mezunu gençlerde bu oran yüzde 30'lara ulaşmıştır. Toplam işgücü içinde azami eğitim düzeyi ilkökul mezuniyeti ve altında olanların oranının yüzde 70'leri bulunduğu Türkiye 'de lise ve üniversite mezunu gençlerde kentte yüzde 30'u aşan işsizlik oranı üzerinde dikkatle durulması gereken bir sorundur. Bu durum eğitimin ekonomik fonksiyonunu ortaya koymaktadır.

“Eğitilmiş Genç’in tanımı, lise ve üstü eğitim kurumlarından mezun olanlardır. İşsizlerin çoğunluğunu ise, lise mezunları oluşturmaktadır. Lise eğitiminin gençlere herhangi bir mesleki formasyon kazandırmaması ve sadece yüksek öğretime hazırlaması, karşılaşılan bu hazin tablonun en önemli nedenidir.

İşsizliğin tek nedeninin eğitim düzeyinin düşüklüğü olduğunu söylemek mümkün değildir. Böyle bir varsayım, özellikle kentlerde yoğunlaşan eğitilmiş genç işsizliğini açıklamaya yetmemektedir. Eğitilmiş nüfusun işsizliğini ayrı olarak ele almak ve yorumlamak ihtiyacı vardır. Böylesine önemli bir konuyu “eğitim düzeyinin düşüklüğü işsizliğe sebep olur. Yüksek eğitim düzeyi ise istihdam sağlar” şeklinde bir yorumla açıklamak mümkün değildir. Eğitimin istihdam edilmede en önemli faktör olduğu doğrudur. Bu konuda ilgili bütün kesimlerin görüşleri ve istatistiki veriler bu kanıyı doğrular mahiyettedir. Ancak kentlerde %30' lara varan eğitilmiş genç işsizliğini de bir şekilde açıklamak gerekmektedir. Eğitimin istihdam imkanı sağladığı tezi ile çelişkili görülse de bu durumu; nüfus ve işgücü artış oranlarına göre yapılan yatırımların yetersiz oluşu, istihdam yaratma faaliyetlerinin yetersiz oluşu, mevcut eğitim sisteminin kazandırdığı bilgi ve becerilerin istihdam için yeterli olmaması, güvenilir bir sınav ve belgelendirme sisteminin bulunmaması, çarpık kentleşme, kontrolsüz biçimde artan şehir nüfusları, şehirlerin istihdam potansiyelinin nüfusun iş talebine yetmemesi gibi daha çok değişik etken ile açıklamak mümkündür.

Türkiye’de istihdam yaratacak yatırımların kapasitesinin işgücü arzındaki artışı karşılamaya yetecek düzeyde olmadığı bir gerçektir ancak, sadece yüzde 20,42’ si lise ve üniversite mezunu olan işgücü ile uluslararası rekabete açık bir ekonomik yapı

oluşturulamayacağına da kabul edilmesi gerekmektedir. Bu durumda Türkiye, bir yandan gençlerine daha fazla eğitim imkanı sağlayarak onları en az lise mezunu düzeyine getirmeye çalışırken mevcut işgücünün 15 milyonundan daha fazlasını yaşam boyu eğitim felsefesine dayalı olarak yaygın mesleki eğitim yoluyla (iş başı eğitimi, hizmet içi eğitimi, geliştirme eğitimi vb.) yetiştirmek ve mesleki niteliklerini sürekli olarak geliştirmek zorundadır. Paralelinde de istihdam artırıcı önlemlerin de eşzamanlı yürütülmesi çok yerinde olacaktır.

DİE,HİA verilerine göre işsizler arasında benzer eğitim durumuna sahip olanlarda da daha önemli farklılıklar bulunmaktadır. Toplam işsiz kadınların %54,56'sını lise ve daha fazla eğitim görmüş olanlar oluştururken, erkeklerde bu oran %30,8'dir. Bu veriler eğitim düzeyi yüksek erkeklerin aynı eğitim düzeyindeki kadınlara göre daha kolay iş bulduklarını göstermektedirler. Yüksekokul veya fakülte mezunlarına ait oranlar da aynı yargıyı pekiştirmektedir. Yüksek öğrenimli kadınların toplam işsiz kadınlar içindeki payı %10,19 iken, aynı oran erkeklerde %5,08'dir.

Mesleki eğitime verilen önem ve meslek okulu sayılarının hızla artırılmasına rağmen lise eğitimine yönelik talep devam etmektedir. Yükseköğretim kontenjanlarındaki sınırlılık ise, lise mezunu gençlerin, hiçbir mesleki altyapıya sahip olmaksızın emek piyasasına akmasına ve ciddi bir işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır.

Genç işsizliğin giderilebilmesi için özellikle lise mezunlarının yaygın eğitim kuruluşları aracılığı ile meslek kazandırıcı ek eğitim olanaklarından yararlanmaya yönlendirilmelerine ve bu konuda bilgilendirilmelerine ihtiyaç bulunmaktadır. Genç işsizliğin bir diğer nedeni ise, mevcut koşullarda verilen eğitimin yetersizliğidir. Gerek meslek okullarında, gerek yükseköğretim kurumlarında verilen eğitimin, piyasanın ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması diplomalı işsizler ordusunun ortaya çıkmasına yol açmaktadır [DPT, Yük.İhtisas Komisyon Raporu;2000: 24].

Tablo 25'de Başvuru, işe yerleştirme ve işsizlerin eğitim düzeylerine göre dağılımı (1999 Ocak- Ekim) verilmiştir [DPT, Yük.İhtisas Komisyon Raporu;2000: 27].

Tablo 25 Başvuru, işe yerleştirme ve işsizlerin eğitim düzeylerine göre dağılımı (1999 Ocak- Ekim)

Eğitim Düzeyleri	BAŞVURU		İŞE YERLEŞTİRME		İŞSİZ	
	Toplam	%	Toplam	%	Toplam	%
Okuma-yazma bilmeyen	1,883	0,53	505	0,27	3,793	0,81
Okuryazar	2,691	0,76	835	0,45	5,619	1,21
İlkokul Mezunu	183,949	51,82	157,531	85,13	190,337	40,85
Orta ve dengi Mezunu	49,461	13,93	9,474	5,12	75,644	16,23
Sanat ve orta ok.Mez.	87	0,02	25	0,01	139	0,03
Lise ve dengi Mezunu	60,449	17,03	10,094	5,45	100,148	21,49
Sanat ve teknik lise M.	39,755	11,2	4,400	2,38	67,842	14,56
Lise üstü sn.ilgi böl.M.	7,509	2,12	750	0,41	11,236	2,41
Yüksekokul Mezunu	9,181	2,59	1,431	0,077	11,233	2,41
Genel Toplam	354,965	100	185,045	100	465,991	100

Kaynak : İş ve İşçi Bulma Kurumu

2.1.2. Ortaöğretimde Eğitim ve İstihdam İlişkisi

Türkiye’de eğitim gören tüm gençlerin liseyi bitirdikten sonra üniversiteye girmeleri beklenemez. Daha önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi ülkemizin her meslektan elemana ihtiyacı vardır. Bu nedenle ortaöğretimi bitiren gençlerin de birer meslek sahibi olabilmeleri için yönlendirmeye ve yönlendikleri meslek dalında ihtiyaca cevap verecek bir eğitime ihtiyaçları vardır. Bu eğitimi aldıkları kuruluşların sanayinin istediği vasıflara haiz elemanları yetiştirebilmeleri gerekmektedir. Ortaöğretimin gençleri iş yaşamına hazırlama işlevinin istenilen kalite ve etkinlik düzeyine ulaşılabilirdiğini söylemek oldukça güçtür. Ortaöğretimin gençleri iş yaşamına hazırlama işlevinde yaşanan sıkıntılar yeni olmamakla birlikte son 10-15 yıldır daha açık ve ciddi düzeyde tartışılmaktadır. Bunun temel sebeplerinden birisi, dünyanın kaçınılmaz biçimde bütünleşme sürecine girmesi, başta iletişim ve ulaşım olmak üzere her alanda sağlanan hızlı teknolojik yenilikler ve bütün bunların sonucu olarak ulusal ve uluslararası pazarların nitelikli insan gücüne daha fazla ihtiyaç duyması ve insan gücü profiline de değişmesidir. Ulusal ve işletmeler arası ilişkilerin çok arttığı dünya piyasasında ülkeler, sadece ulusal pazarda değil uluslararası pazarda da rekabet edecek insan gücüne ihtiyaç duymaktadır. İşletmeler arası ilişkilerin artması, uluslararası şirket evlilikleri ulusal ve uluslararası piyasaların ihtiyaç duyduğu insan gücü

profillerini birbirine yaklaştırmaktadır. Bu sebeple şletmeler istihdam ettikleri ve edecekleri insan gücünde belirli ve sürekli değişip gelişen evrensel nitelikler aramaktadırlar. Bu ise nitelikli insan gücü kavramını değiştirmiş, yeni boyutlar kazandırmıştır. Ülkeler, eğitim sistemlerini oluştururken artık daha evrensel düşünmek, küreselleşen dünya pazarlarında rekabet edebilecek nitelikli insanı yetiştirmek zorundadırlar. Gerek ulusal ve gerekse uluslararası pazarlarda rekabet etmek zorunda olan ve bu zorunluluğu ağır bir biçimde hisseden iş yaşamı, eğitim kesimini sorgulamakta ve ihtiyaçlarına daha fazla duyarlı olmaya zorlamaktadır. Bugün eğitim kurumlarının, ekonomik ihtiyaçlarını dikkate alarak nitelikli işgücü yetiştirmede başarılı olduklarını söylemek oldukça güçtür. Bunun temel sebebi, istihdam ile eğitim arasında işlevsel bir ilişkinin kurulmasında halen ciddi engellerin bulunmasıdır.

Genel olarak eğitim ve özel olarak ortaöğretim sistemi ile istihdam arasındaki etkileşimin olumlu sonuçlar verecek şekilde güçlendirilmesinde üç önemli sorun bulunmaktadır:

Birincisi, mesleki eğitim başta olmak üzere ortaöğretim sisteminin işgücü piyasasının taleplerine yeterli duyarlılığı göstermeyen statik yapısı;

İkincisi işgücünün sahip olması gereken niteliklerin iş yaşamınca hazırlanacak meslek standartları ile eğitim programlarına hızla ve sürekli aktarılamaması ve bu sebeple eğitimin iş yaşamının ihtiyaçlarına gerektiği biçimde duyarlılık gösterememesi,

Üçüncüsü ise eğitim sürecinde edinilen bilgi ve becerilerin iş yaşamınca kabul ve saygı gören bir sınav ve belgelendirme sistemi ile desteklenememesidir.

Bu engeller ortadan kaldırılmadığı sürece ülkemizde halihazırda olduğu gibi eğitilmiş ancak iş yaşamının ihtiyaçlarını karşılayamayan işgücünün oranı her geçen gün artacaktır. Eğitim konusundaki arayışlar bütün dünyada devam etmektedir. Henüz dünyanın hiç bir ülkesinde ideal eğitim sistemi oluşturulamamış olmakla birlikte, başarılı bir eğitim sisteminin üç faktöre bağlı olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bunlar;

- güçlü bir eğitim temeli,
- eğitim önceliklerinin gerçek ekonomik taleplerden kaynaklanması,
- Devlet-işçi-işveren kesimlerinin işbirliği, performans ve etkinliğinin artırılması, şeklinde özetlenmektedir.

Küçük yerleşim birimlerindeki meslekî ve teknik ortaöğretim arzının, kısa sürede, orada yaşayan gençler için dezavantaja dönüştüğüne de dikkat çekilmektedir. 4-5 bin nüfuslu bir ilçedeki endüstri meslek lisesinin tesviye bölümünü düşünelim. Bu bölümden 2-3 dönemde mezun olacak öğrenciler, ilçenin onlarca yılda ihtiyaç duyacağı tesviyeciyi yetiştirebilir. Gençlerin bir kısmının çalışmak üzere başka yerlere gideceği düşünülse dahi, en fazla beş yılda bu meslekteki eğitim arzına ihtiyaç kalmayacaktır. Ancak bina, donanım ve personel bulunduğu için, bu mesleğe öğrenci kaydına devam edilmektedir. Başka bir ifadeyle insan gücü ihtiyacı olmadığı halde var olan eğitim arzı için talep yaratılmaya çalışılmaktadır. Kısaca ihtiyacın ve talebin arzı belirlemesi gerekirken, yaratılan arza göre ekonomik ve sosyal getirisi çok düşük talep yaratılmaya çalışılmaktadır. Ne insan gücü ihtiyacı ne de gençlerin ilgi ve istekleri dikkate alınmamakta; sadece bölüme öğrenci aranmaktadır. Okul öğrencilere değil, öğrenciler okulun varlığını sürdürmesine hizmet etmektedir. Böylesi eğitim arzı meslekî ve teknik öğretimin etkinlik ve verimliliğinin azalmasında önemli rol oynamaktadır.

Türkiye’de eğitim-istihdam ilişkilerinin sadece meslekî ve teknik öğretimle ilgili bir konu olarak ele alınması, sözü edilen ilişkilerin sağlıklı gelişmesinin önündeki engellerden biridir. Birçok Avrupa ülkesi okul-iş hayatı ilişkilerinin güçlendirilmesi için ilkökul düzeyinde bir yapı oluşturma çabası içerisine girmişlerdir. Bu amaçla projeler hazırlanmakta, öğrenciler daha küçük yaşlarda işletmelere götürülerek iş hayatı ile tanıştırılmaktadırlar. Böylece okul hayatın bir parçası haline getirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye’de ise okul, öğrenciyi hayata hazırlama işlevini üstlenmiş görünmektedir. Bu yaklaşım, okulu hayattan koparıp ayrı bir dünya oluşturmaya zorlamaktadır. Kısaca, Türkiye’de meslekî ve teknik öğretim kurumları iş hayatından ne kadar kopuksa, genel eğitim kurumları da hayattan o kadar kopuktur. Bu yapının

değiştirilmesine, her tür ve kademedeki eğitim ile iş hayatı arasında ilişkilerin kurulup güçlendirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir. Bunun sağlanmasıyla, eğitim-istihdam ilişkilerinde gözlenen aksaklıkların büyük bölümünün çözüleceği düşünülmektedir.

2.1.3. Üniversite-Sanayi İşbirliğinde İnternet Ortamının Kullanılması

İstanbul Sanayi Odası, sanayinin eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmek, üniversite sanayi işbirliğini ve iletişimi arttırabilmek, bilim ve teknoloji alanlarında tarafların mevcut potansiyellerini kullanarak Teknoloji Geliştirme Merkezleri oluşturabilmek ve üniversite ve sanayi arasındaki bilgi ve hizmet değişimini sağlayabilmek üzere ISO-USIB (Üniversite Sanayi İşbirliği) çalışma grubunu oluşturmuştur.

İSO-ÜSİB Net, dünyadaki gelişmelere paralel olarak sanayimizin uluslararası alanlarda rekabet gücünü arttırmak, ve sürekli gelişimine katkıda bulunmak, sanayi ile üniversite arasındaki karşılıklı bilgi, hizmet akışını ve işbirliğini tesis etmek amacıyla üniversite ile sanayi İnternet ortamında buluşturmayı hedefleyen bir uygulamadır.

Üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmek amacıyla, bilgi işlem teknolojilerinin sağladığı olanaklar ve İnternet alt yapısı da kullanılarak dinamik, interaktif bir sanal ortam oluşturulmuş ve sürekli gelişmesini sağlayacak bir yapı tasarlanmıştır.

Hazırlanan İnternet web sitesinde, sanayinin kendi gereksinimleri ve deneyimlerini ifade edebileceği, üniversitenin de bilgi kaynakları ile sisteme katkı sağlayabileceği bir arz-talep modeli kurulması amaçlanmıştır.

Bu uygulamada:

- Sanayi ile üniversitenin İnternet ortamında buluşturulması,
- Sanayinin talepleri ile üniversitelerin imkanlarını eşleştirecek veri tabanları oluşturulması,
- Veri tabanlarına üniversite ile sanayinin İnternet ortamında bilgi aktarabilmesi ve aynı zamanda bilgi alabilmesi,
- Tüm bilgilerin Sektörel düzeyde tutulması ve erişilebilmesi,
- Üniversite ile sanayi arasındaki karşılıklı bilgi akışının süratli ve etkin biçimde sağlanması,
- Üniversitedeki araştırmacı potansiyelin canlandırılması ve bilginin kullanılabilirliğinin arttırılması,

- Üniversitenin sanayinin gereksinimlerini öğrenmesi ve üniversitedeki çalışmaların sanayinin gerçek ihtiyaçları doğrultusunda yapılması,
- Sanayinin gereksinimlerini karşılayacak alternatif çözümlerin artırılması,
- Sanayinin gereksinim duyduğu insan kaynağına ulaşılması ve iş gücü profilinin çıkartılması,
- Öğrencilerin uygulama yapabilme olanaklarının artırılması ve sanayinin gereksinimlerini öğrenebilmeleri hedeflenmiştir [KOSGEB AB CC Best Türkiye Raporu; 2002:8].

2.2. Küreselleşme Sürecinde Türkiye' de İstihdam-Sanayi-Üniversite İşbirliği

Bütün dünyayı içine alan küreselleşme süreci Türkiye'yi de etki alanı içine almakta, aynı dinamiklere duyarlı olmaya zorlamaktadır. Türkiye dünya ekonomileri ile bütünleşme bakımından bir yandan küreselleşme sürecinin içinde yer almak öte yandan ise AB başta olmak üzere diğer ekonomik ve bölgesel güç odakları ile sağlıklı ilişkiler sürdürmek, ulusal çıkarların gerektirdiği ölçüde söz konusu oluşumlara katılmak ve entegre olmak yönünde bir politika izlemektedir. Türkiye, gümrük birliği ve nihayet aralık 1999 tarihinde kabul edilen AB'ne aday üyelik statüsü ile bu birliğe entegre olma yönündeki tercihini ortaya koymuştur. Ülkemizin de içinde yer aldığı küreselleşme süreci, diğer bölgesel ve ekonomik bloklamalardan ayrı ve bağımsız bir süreç değildir. Bütün bu bloklamalar, bölgesel ve ekonomik oluşumlar küreselleşme süreci ile hız ve etkinlik kazanan gelişmelerdir. Türkiye, başta AB olmak üzere dahil olduğu bölgesel ve ekonomik oluşumlarda daha etkin rol almak suretiyle küreselleşmenin getirilerinden en üst düzeyde yararlanma fırsatını da yakalamış olacaktır.

Uluslar arası rekabeti biçimleyen faktörlerin başında teknoloji üretimi ve nitelikli insan gücü gelmektedir. Küreselleşme ile birlikte artan uluslar arası ve işletmeler arası ilişkiler ve rekabet teknoloji devrimine ayak uydurabilen, yüksek yetenekli, bilgili ve öğrenmeye açık işgücünü zorunlu kılmaktadır. Bu ise ülkelerin insan kaynaklarını iyi planlamalarını ve işgücünü bu değerlere uygun olarak yetiştirmelerini gerektirmektedir [Smith, 2002]. Türkiye, istihdam dünyasının istek ve ihtiyaçlarına duyarlı bir eğitim

öğretim sistemi kurma, araştırma geliştirme çalışmalarına gerekli önem ve ağırlığı verme, çalışan ve işsiz kesimin istihdam şansını piyasa koşullarına bağlı olarak yükseltme, yaşam boyu eğitimi insan kaynakları planlama ve yetiştirme sisteminin bir parçası haline getirme vb. hususlarda rekabet etmekte olduğu ülkelerin çok gerisinde kalmıştır. Türkiye’ de istihdamda olan nüfusun yaklaşık %70’i ve işsizlerin yaklaşık yarısı ilkokul veya altı eğitim düzeyine sahiptir.

Nüfus artış hızında bir düşüş eğilimi görülmekle birlikte gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında Türkiye nüfusu halen oldukça hızlı çoğalmaktadır. Ancak DİE verilerine göre Türkiye’de doğurganlık hızları yıllara göre azalma göstermektedir. En son 2002 verilerine göre doğurganlık hızı 2,46 dır. Yapılan tahminlere göre **Türkiye’nin nüfus artışının 2020 yılında durması** beklenmektedir (DPT,2003). Hızlı nüfus artışının beslediği işsizlik, bölgesel gelişmişlik farkları sebebiyle büyük şehirlere göç ve bunun sebep olduğu hızlı ve çarpık kentleşme Türkiye’nin acilen çözüm bekleyen sorunlarının başında gelmektedir. Bölgeler arası ekonomik gelişmişlik farkı ve az gelişmiş yörelerde istihdam olanaklarının sınırlı olması insanları şehirlere, hatta birkaç şehre yığılmaya zorlamaktadır. Bugün Türkiye’ de toplam nüfusun yaklaşık %60’ ı kentlerde yaşamaktadır.

Ülkemizde nüfusun üretime katılım oranı %33 civarındadır. Bu oran gelişmiş ülkelerde %45’ler dolayındadır. Ülkemizde üretime katılım oranının düşük olmasının temelinde yatan en önemli faktör, üretime katılmayan ve nüfus artış hızına paralel olarak artan 0-14 yaş grubu çağ nüfusedir. Nüfusun büyük bir kısmının bu şekilde genç olması güçlü bir ekonomi için büyük avantaj olarak değerlendirilebilir. Ancak Türkiye gibi istihdam olanakları sınırlı olan bir ülkede bu durum büyük bir dezavantaj olmaktadır. Toplam nüfus içinde genç nüfus oranının fazla olması ve bunların eğitim düzeyinin düşüklüğü ve büyük bir kısmının herhangi bir mesleki eğitim almadan iş yaşamına atılması, sorunu daha da ciddi boyutlara taşımaktadır. Türkiye’ de gerek istihdam içinde olanların ve gerekse işsizlerin temel özelliği düşük eğitim düzeyi ve nitelik sorunudur. Bu husus ileride ki bölümlerde detaylı olarak incelenecektir.

Teknolojik gelişmelerin iş yaşamına doğrudan yansıtılması ve ekonomik faaliyetlerin bilimsel verilerle desteklenmesinde üniversite-sanayi işbirliği büyük önem taşımaktadır [Güçlü,1997]. Türkiye’de sanayinin üniversitelerle birlikte çalışma geleneği ve alışkanlığı oldukça yeni olup halen beklenen düzeye ulaşamamıştır. 30 ülke arasında yapılan bir araştırmada Türkiye’nin 21 nci sırada yer alması bu durumu teyit eden bir sonuçtur. İleri teknolojilerin edinilmesi ve ekonominin ilgili etkinlik alanlarına yayılarak kullanılması düşük düzeyde kalmıştır. Hem üniversite-sanayi ilişkilerinin yeterli düzeyde olmaması hem de tahsis edilen kaynakların kısıtlılığı, öğretim elemanlarının araştırma-geliştirme faaliyetlerine etkin katılımına olanak vermemektedir. Sanayi kuruluşlarının araştırma-geliştirmeye katkısı İsviçre’de %87, Japonya’da %79,Almanya’da %59 iken ülkemizde %21’dir.

İşsizliğin had safhada olduğu dünyada artık ülkeler ulusal gelirlerinin büyük bir kısmını yeni istihdam olanakları yaratmak maksadıyla kullanmaktadırlar. AB son beş yıllık bütçesinin %10’ unu istihdamını geliştirme çalışmalarına ayırmıştır. 1970-1996 yılları esas alındığında Avrupa ülkelerinde istihdam artışı %37 ‘nin altında gerçekleşmiştir. Bu oran Kanada’da %71, ABD’de ise %61’dir. Türkiye’de ise 1970-1996 döneminde istihdam %58 oranında artmıştır. Ancak aynı dönemde nüfus artış oranı %76 civarında gerçekleşmiştir. Aşırı nüfus artışı sebebiyle, istihdamda sağlanan ve Avrupa ülkeleri ortalamasının üzerinde olan bu artış etkisiz kalmıştır.Tablo 26’ da ülkemizde yaş gruplarına göre nüfus yapısında beklenen gelişme oranları verilmiştir.

Tablo 26 Yaş gruplarına göre nüfus yapısında beklenen gelişmeler (yüzde dağılım)

YAŞ GRUPLARI	YILLAR			
	2000	2005	2010	2015
15-24 Yaş	20,0	18,7	17,3	16,3
25-34 Yaş	16,6	17,4	17,4	16,5
35-44 Yaş	13,6	14,0	14,4	15,4
45-54 Yaş	9,0	10,3	11,5	12,1
55-64 Yaş	5,7	6,2	7,3	8,4
15-64 Yaş	64,9	66,6	67,9	68,7

Kaynak: DPT (2003)

Meslek eğitiminin yaygın eğitim boyutunun hep ihmal edilmesi, hayat boyu öğrenme ilkesinin etkin bir şekilde uygulanamaması insan gücünün ihtiyaç duyulan nitelik ve sayıda yetiştirilememesinin diğer sebeplerindendir. Türkiye’de işgücünün niteliğinin yükseltilmesi amacıyla 1997-1998 eğitim yılında uygulamaya konan sekiz yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitimin olumlu sonuçlarını önümüzdeki yıllarda vermesi beklenmektedir [DPT,Özel ihtisas komisyon raporu; 2000].

- Türkiye’de İstihdam edilenlerin eğitim durumu tablo 27’de verilmiştir.
- Yükseköğrenimli insan gücü arzı projeksiyonu tablo 28’de verilmiştir.
- İstihdamın Sektörel Dağılımı tablo 29’da verilmiştir.
- Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu tablo 30’da verilmiştir.
- Ülkelerin Yıllar ve Sektörlere Göre İstihdam Durumu-1998 tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 27 İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumu (bin) 1999

EĞİTİM DÜZEYLERİ	İSTİHDAM EDİLENLER			
	Erkek	Kadın	Toplam	%
Okur-yazar olmayanlar	684	1,492	2,176	9,87
Okur-yazar olup bir okulu bitirmeyenler	584	279	863	3,91
İlkokul mezunu	8,709	3,606	12,315	55,85
Ortaokul mezunu	1,837	314	2,151	9,76
Orta dengi meslek okul mezunu	39	1	40	0,18
Lise Mezunu	1,564	528	2,092	9,49
Lise Dengi Meslek Okul Mezunu	650	158	808	3,66
Yüksek Okul, Fakülte mezunu	1,099	505	1,604	7,27

Kaynak: DİE Hane halkı İşgücü Anketi Nisan 1999 Geçici Sonuçları

Tablo 28 Yükseköğrenimli insan gücü arzı projeksiyonu (bin)

ÖĞRENİM DALI	1995	2000
Dil ve Edebiyat	34,3	42,9
Matematik-Fen Bilgisi	60,9	74,4
Tıp	67,2	83,5
Dişhekimliği	13,8	16,8
Eczacılık	18,1	21,0
Veterinerlik	9,5	12,2
Sosyal Bilimler	286,0	353,6
Hukuk	43,7	50,5
İlköğretim Öğretmenliği	318,8	357,8
Ortaöğretim Öğretmenliği	135,8	159,8
Teknik Bilimler	196,2	238,0
Ziraat ve Ormancılık	46,3	64,4
Güzel Sanatlar	14,7	19,5

Kaynak: DPT (2001)

Tablo 29 İstihdamın Sektörel Dağılımı

Sektörler	1991 (Nisan) %	1999 (Nisan)%
Tarım	49.3	45.8
Sanayi	20,8	20,5
Hizmetler	29,9	33,7

Kaynak: DİE, HİA Nisan 1999

Tablo 30 Teknik Personel Arzı ve İhtiyacı Projeksiyonu (Bin)

	1995		2000	
	Arz	İhtiyaç	Arz	İhtiyaç
Mimar	25.0	19.4	29.5	25.9
İnşaat Mühendisi	38.9	30.0	43.6	37.1
Makine Mühendisi	37.3	35.5	45.7	45.9
Endüstri Mühendisi	8.7	8.2	11.9	12.4
Elektrik-Elektronik M.	25.7	22.2	32.2	30.9
Bilgisayar Mühendisi	4.1	5.1	5.9	7.3
Kimya Mühendisi	17.3	14.1	18.8	17.8
Maden ve Petrol M.	6.8	5.6	8.9	7.4
Metalurji Mühendisi	3.5	2.2	4.4	2.9
Jeoloji ve Jeofizik M.	9.7	7.5	12.8	10.0
Jeodezi Mühendisi	5.4	4.6	6.8	6.2
Çevre Mühendisi	2.1	3.2	3.9	5.5
Diğer Mühendisler	11.4	10.6	13.5	15.2
Ziraat ve Orman M.	46.3	29.5	64.4	39.3
Veteriner	9.5	9.0	12.2	12.0

Kaynak :DPT (2001)

Tablo 31 Ülkelerin Yıllar ve Sektörlere Göre İstihdam Durumu-1998

ÜLKE	TARIM %	SANAYİ %	HİZMETLER %
Kanada	3,7	22,4	73,9
A. B. D	2,7	23,6	73,7
Japonya	5,3	32,0	62,7
Avustralya	5,0	21,9	73,2
Yeni Zelanda	8,5	24,1	67,4
Avusturya	-	-	-
Finlandiya	6,5	27,7	66,9
Fransa	4,4	25,1	70,5
Almanya	2,9	35,0	62,1
İtalya	6,6	32,0	61,5
Norveç	4,7	23,4	71,9
Portekiz	13,5	36,4	50,2
İspanya	8,0	30,4	61,6
İsveç	-	-	-
İsviçre	4,6	26,3	69,1
Türkiye	43,0	22,7	34,3
İngiltere	-	-	-

Kaynak: Quarterly Labour Force Statistics, OECD 1999

2.2.1. Türkiye' deki Nitelikli İşgücünün, Dünya Piyasalarıyla Entegrasyonu

Üniversitelere istihdam alanı dar olan, işgücü talebinin düşük olduğu bölümlere alınan öğrenci sayısı azaltılmalı veya alınmamalıdır. Yerine Dünya'nın diğer ülkelerinde de ihtiyaç duyulan branşlara yer verilmelidir. Çünkü nüfusumuz gençtir ve örneğin Avrupa'da çalışacak genç nüfusa ihtiyaç vardır. Türkiye'de bulunamayan iş sahaları yabancı ülkelerde bulunabilecektir. Geçtiğimiz senelerde Almanya'nın kendi ülkesinin geleceğine ilişkin yapmış olduğu 50 yıllık planı gazetelerde okuduk. Burada Almanya'ya her yıl 500 bin göçmen kabul edilmezse 50 yıl içinde sanayisinin çökeceği yazılmaktaydı. Bilgisayarcı, webmaster, aşçı, otel personeli gibi sektörler en şanslı meslekleri oluşturduğu yazılmıştı. Almanya Göç Komisyonu'nun o tarihlerde yaptığı çalışmaya göre, Almanya'nın ekonomideki ihtiyacını karşılamak ve genç-yaşlı nüfus dengesini kurabilmek için her yıl ülkeye 500 bin genç nüfus kabul etmesi gerektiği belirtilmiştir [Altunsoy , Ekonomi Servisi, Zaman; 2001].

Bir ülkenin böylesine geleceğiyle ilgili 50 yıllık stratejik bir plan yapması akıllara bizlerinde Türkiye’de Üniversiteler ile sanayi kollarının ve DPT’nin işbirliği yaparak böylesine bir plan yapmaları gerektiğini düşündürmektedir. Bu plan ile gelecek 10, 20 hatta 50 yılda hangi branştan yetişmiş insana ihtiyaç duyacağımız planlanmalıdır. Bunun için çok geç bile kaldığımız düşünülebilir. Artık yalnız Avrupa ülkeleri değil diğer tüm dünya ülkeleri yetişmiş, vasıflı, ucuz işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle istihdam alanlarını yurdumuz alanı ile sınırlı tutup üniversite kontenjanlarını sınırlamak pek akıllıca olmayacaktır. Örneğin göç kabul eden bir diğer ülke ise Kanada’dır. 2001 yılında yaptıkları açıklamalarda Yeni göçmen kabulü oranını 2002 yılında 2001 yılına kıyasla yüzde 4’ten daha yüksek oranda artıracak olan Kanada, yeni yılda 235 bin yabancı göçmen kabul edecek. Kanada Göçmen İşleri Bakanı Elinor Caplan’ın açıklamasına göre, 2001 yılında 225 bin kişilik göçmen kabul kotası 2002’de 10 bin kişi daha artırılabilecek. 2000 yılında 227 bin göçmen ve mülteciyi kabul eden Kanada, uzun vadede, her yıl nüfusunun yüzde 1’i kadar olan 307 bin 500 göçmen ve mülteci kabul etmeyi planlamaktadır.

2.2.2. Eğitimli Genç Nüfus ihtiyacının Nedenleri

Yapılan çalışmalara göre Almanya’nın 82 milyon olan toplam nüfusu 2050 yılında 50 milyona; halen 20 yaşına kadar 16 milyon olan genç nüfusunun da 8 milyona düşeceği tahmin edilmektedir.

Almanya’nın mevcut nüfusu muhafaza edebilmesi için her sene 500 bin yeni göç alması gerekmektedir. Bunun yanında Almanya’da yıllık ölenlerin sayısı yeni doğanlardan 270 bin kişi daha fazla. Bunun haricinde Almanya’dan yurtdışına, İspanya-İtalya gibi ülkelere gidenler de bulunmaktadır. Sonuçta ölümler, ülkeyi terk edenlerle birlikte Almanya nüfusundan yıllık 700 bin kişi azalmaktadır. Bu nedenle de ülkede bir Göç Komisyonu kurulmuştur. [Zaman;26.02.2001].

Türkiye’de nüfus oranları bakımından daha genç bir ülkedir. Tablo 32’de 07.02.2003 tarihi itibari ile yaş gruplarına göre dağılımı incelenecek olursa bu daha çarpıcı olarak görülecektir.

Tablo 32 07/02/2003 Tarihi İtibariyle Türkiye'nin Yaş Grubuna Göre Dağılımı

TÜRKİYE GENELİ	Yaş Grubu	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam
	0-4	2.864.227	2.670.101	5.534.328
	5-9	3.370.232	3.189.998	6.560.230
	10-14	3.324.595	3.138.076	6.462.671
	15-19	3.378.482	3.216.852	6.595.334
	20-24	3.550.285	3.450.024	7.000.309
	25-29	3.159.433	3.093.684	6.253.117
	30-34	2.834.826	2.772.226	5.607.052
	35-39	2.594.438	2.522.374	5.116.812
	40-44	2.245.663	2.192.538	4.438.201
	45-49	1.928.345	1.920.385	3.848.730
	50-54	1.517.668	1.570.410	3.088.078
	55-59	1.139.829	1.233.619	2.373.448
	60-64	941.219	1.050.533	1.991.752
	65-69	770.973	879.638	1.650.611
	70-74	676.931	867.028	1.543.959
	75-79	422.027	689.958	1.111.985
	80-84	179.868	283.733	463.601
	85-89	107.606	220.452	328.058
	90-94	91.416	222.149	313.565
	95+	73.901	179.004	252.905
TOPLAM		35.171.964	35.362.782	70.534.746

Kaynak: DİE (2003)

2.3. Meslek Standartları

AB ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de mevcut mesleklerin bir standardının olması gerekir. Meslek standartları çalışma yaşamı ile yakın işbirliği içinde hazırlanmaktadır. Meslek standartlarının hazırlanması işverenler, çalışanlar ve eğitimciler için büyük faydalar sağlamaktadır.

Meslek Standartlarının İşverenler Açısından Önemi

- İşe alınacak kişinin taşıması gereken ya da taşıdığı bilgi ve becerilerin önceden belli olması ve iki tarafça da bilinmesine imkan vererek, yanlış kişinin istihdam edilmesi sebebiyle para ve zaman kaybetme riskini azaltmaktadır.
- İşin gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip, değişen koşullara ayak uydurabilen kişilerin istihdam edilmesi işverenin rekabet gücünü artırmaktadır.
- Kişilerin istihdam edilmesinde, mesleki eğitimlerinde ve ücretlerin belirlenmesinde yardımcı olmaktadır.
- İşe uygun kişileri bulma, seçme ve eğitim maliyetlerini azaltmaktadır.

Meslek Standartlarının Çalışanlar Açısından Önemi

- Kişiye bir işi başarıyla ve işveren tarafından kabul edilebilir ölçülerde yapabilmesi için sahip olması gereken bilgi ve becerileri göstermektedir.
- Kişiye bir işe başvururken sahip olduğu bilgi ve becerileri sergileme şansı vermektedir.
- Kişiye yeni bir iş öğrenme ya da iş değiştirme durumunda neleri öğrenmesi ve bilmesi, dolayısı ile kendini nasıl geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.
- Kişiye daha iyi şartlarda, daha iyi ücretle çalışma fırsatı ve iş güvenliği sağlamaktadır.
- Kişinin yaşam boyu öğrenme ve becerilerini geliştirmeyi, kendisine hedef olarak benimsemesini sağlamaktadır.
- Kişilerin sınav geçmeye yönelik öğrenme alışkanlıklarını, gerçek işe, sorunlara ve üretime yönelik merak ve bilgi edinme alışkanlığı şeklinde değiştirmektedir.

Meslek Standartlarının Eğitimciler Açısından Önemi

- İş yaşamının ihtiyaç duyduğu işgücünün sahip olması gereken bilgi ve becerileri göstermektedir.
- Çalışanların ve öğrencilerin gereksinimlerine tam olarak karşılık veren eğitim ve öğretim programlarının hazırlanmasına yardımcı olmaktadır.
- Eğitim programlarıyla iş yaşamının talepleri arasında uyum sağlanmaktadır.
- Eğitim ile iş yaşamı arasında sağlam köprüler kurulmakta ve iş yaşamının eğitime katılımı ve katkısı alınmaktadır.
- Kariyer planlamasında ve seçimlerde uygun ve doğru bilgilerin verilmesini sağlamaktadır.
- Eğitim ve öğretim kurumlarındaki araştırma faaliyetlerinin, üretim ve mesleki uygulamalara yönelik olması sağlanmaktadır.

Meslek standartlarının eğitimin kalite ve etkinliğini artırmak için bir sistem dahilinde geliştirilmesi ve sürekli olarak güncelleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu husus 1999 yılında MEB tarafından toplanan 16. Milli Eğitim Şurasında iki madde halinde aşağıdaki şekilde karara bağlanmıştır.

- Meslek standartları, eğitim programlarının çerçevesini belirlemedeki zincirin en önemli halkasını oluşturmaktadır. Bu bakımdan, mesleki eğitim programlarının amaç, kapsam, süre ve diğer nitelikleri, meslek standartlarına dayalı biçimde belirlenmeli bu amaçla işe koşulacak insan gücü nitelikleri ile ortamsal özelliklerin anılan standartlara erişme gücü güvence altına alınmadığı sürece yeni eğitim programları oluşturmaktan kaçınılması ana ilke olmalıdır.
- Eğitim ile meslek standartları arasındaki bütünleşik ilişkiler kurulurken, meslek düzeyleri dikkate alınmalıdır. Buna göre belirlenecek olan meslek düzeyleri bağlamında; ülkemizdeki mesleklerin dağılımları, özellikleri ve teknolojik gereksinimler düşünülerek mesleki eğitim programlarında, işletmelerde ve yüksek okullarda eğitimi yapılacak olan meslekler: (1) Ana gruplar, (2) Meslek alanları, (3) Uzmanlık alanları olarak belirlenmelidir. Bu sıralanışta, geniş

tabanlı bilgi, beceri ve tutumların oluşturduğu ortak tabandan mesleki beceri ve uygulamaya doğru bir gidiş söz konusu olmalıdır.

Ülkemizde meslek standartları sisteminin henüz kurulmamış olması sebebiyle, iş yaşamının ihtiyaç duyduğu mesleki nitelikler ve bunlarda meydana gelen değişiklikler tespit ve takip edilerek eğitime yansıtılmamaktadır. Kişilerin sahip oldukları mesleki yeterliliklerin belirlenerek, güvenilir bir sınav ve belgelendirme sistemi ile değerlendirilmesi amacıyla AB ve OECD ülkelerinde olduğu gibi, meslek standartları, sınav ve belgelendirme sistemi kurulmalı, işçi, işveren ve devletin birlikte temsil edileceği üçlü yapıda özerk nitelikli meslek standartları, sınav ve belgelendirme kurumunun kurulması ile ilgili yasal çalışmalar tamamlanmalıdır.

Meslek okulları için mezunlarının istihdam oranı ve ücretlendirme düzeyleri, orta öğretim için mezunlarının yükseköğretime girebilme puanları, kurumsal başarı için gösterge olarak kullanılmalıdır. Yüksek öğretim için kurumsal başarıyı gösterecek, asgari standartların belirlenmesini de reel hale getirecek ve müspet rekabeti sağlayacak gerçekçi kriterler mezunlarının meslek standartlarına göre yapılacak merkezi ve açık değerlendirmeleri ile kazandırılmalı ve bu bilgiler toplumun bilgisine sürekli olarak sunulmalıdır.

Yeni ortaya çıkan, çıkabilecek veya geçerliliği artan meslekler ile geçerliliğini yitiren mesleklerin istihdam durumlarının değerlendirilmesi amacıyla ulusal ve yerel düzeyde çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda Türkiye’de kurum bazında incelendiğinde en kapsamlı araştırma ve çalışma İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK) tarafından yapılmıştır. Kurumun internet sitesinde meslek standartları adı altında 250 mesleğin standartları belirtilmiştir. Örneğin kasap olmak için kişinin bilmesi gereken konular, bir kasabın kullanacağı malzemeler, yeterlilik için gerekli koşullar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu hemen hemen yaygın olan tüm meslek branşlarında yapılmıştır.

2.4. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)’nin Konuya Yaklaşımı

Devlet Planlama Teşkilatı, Beş Yıllık Kalkınma Planlarında başlangıçtan itibaren insangücü arz-talep dengesinin sağlanması üzerinde önemle durarak insangücü

planlaması konusuna yer vermiştir. İnsangücü ihtiyaçları, öncelikli olarak ele alınan sağlık, eğitim ve teknik insangücü gruplarında tahmin edilmiş, diğer alanlardaki mesleklerde genellikle projeksiyon yapılmamıştır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı da dahil olmak üzere bu zamana kadarki planların hepsinde, insangücü ve eğitim kesimlerinin planlanmasında, en azından “kurumsal olarak ilköğretim alanı dışı alanları için insangücü planlaması (manpower approach)” diye bilinen planlama yaklaşımı esas alınmıştır. Bu çalışmalar başlangıçta OECD yönetiminde Türkiye'nin de bulunduğu Akdeniz Bölge Projesi çerçevesinde başlamıştır. "Akdeniz Bölge Projesi" adı altında geliştirilen modelde, araştırmacılar, eğitim planlamasının, ekonominin insangücü ihtiyacını karşılamaktan daha başka hedefleri olduğunu kabul etmelerine rağmen, özde ve uygulamada hepsi, ekonomik gelişme/büyümede istenen insan gücünü kestirmişlerdir. I. ve II. Planları kapsayan ilk dönemlerde (1963-1967 ve 1968-1972) sağlık, eğitim ve teknik insangücü gruplarında insangücü ihtiyaçlarının karşılanması esas sorun alanı iken; III. ve IV. Plan dönemlerinden itibaren (1973-1977 ve 1979-1983) bu kapsamdaki birçok meslek grubunda insangücü ihtiyaçlarının karşılandığı gibi arz fazlasının söz konusu olduğu görülmektedir. DPT 1963'ten 1980'e uzanan zaman dilimi içinde bu planlama yaklaşımını giderek rafine ederek uygulamıştır. Bir başka deyişle insangücü modelinin ilk baştaki kuramsal çerçevesinin yetersizlikleri uygulamada görülmüş ve eğitim sisteminde niteliksel boyutu da içerecek şekilde revize edilmiştir. Eğitim sisteminin ilk öğretim alanı içinde “sosyal talep modeli (social demand approach)” diye bilinen planlama modeli esas alınmıştır. 1980'e kadar olan kalkınma planlarında uygulanan eğitim yaklaşımları bu 2 modelle sınırlı değildir. Sağlık elemanları için yoğunluk katsayıları yöntemi ve korelasyon yöntemi, öğretmenler için yoğunluk katsayıları yöntemi, ekonominin bazı kesimleri için uluslararası karşılaştırma yöntemi ve ekonominin bazı kesimleri için de istihdam yatırım serileri yöntemi uygulanmıştır.

V. ve VI. Planlarda (1985-1989 ve 1990-1994) bu durum göz önüne alınarak ihtiyaçların karşılanmadığı düşünülen alanlardaki insangücü ihtiyacının tahminleriyle yetinilerek arz fazlası bulunduğu tespit edilen alanlarda ihtiyaç projeksiyonlarına yer verilmemiştir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında, insangücü/eğitim planlaması

yaklaşımı konusunda, eğitim sisteminin bütününe kapsayan bir eğitim insan gücü planlaması sistemi kurulması öngörülmüştür. VII. ve VIII. Planlarda (1996-2000 ve 2001-2005) ise arz fazlası bulunan alanlar da dahil olmak üzere belirtilen meslek gruplarındaki ihtiyaç tahminleri yer almıştır.

Ülkemizin sağlam bir insan gücü planlamasına olan ihtiyacı gereği, bu konuda DPT’de de sadece eğitim ve sağlık değil, diğer meslek alanlarını da kapsayacak bir model üzerinde çalışılmaktadır. Mevcut durumda Meslekler itibarıyla arz projeksiyonları, esas olarak ilgili meslek grubundaki dönem başında mevcut olan insan gücüne, söz konusu meslek için eleman yetiştiren okullardan tahmini yapılan yıla kadar mezun olacakların eklenmesi ve emeklilik, ölüm gibi yollarla iş gücü arzından çıkanların düşülmesi yoluyla yapılıyor. İş gücünün arz kısmını hesaplamak, ihtiyaç kısmını hesaplamaya göre nispeten daha kolaydır ve gerçeğe daha yakın sonuçlar verebilmektedir. İş gücü ihtiyacını belirlemek ise çok daha zordur. İnsan gücü ihtiyacının belirlenmesinde kullanılacak yollardan birisi, öncelikle milli gelirin gelecekteki büyüme oranını belirlemektir. Diğer bir adım, milli gelirin global değerini sektörlerin ve branşların büyüme hızları şekline dönüştürmedir. 3. adımda ise, bu sektörlerle ve branşlara özgü iş gücü verimlilikleri kestirilecektir. Buradan da sektörel insan gücü ihtiyacı, sektörel üretimin, sektörel iş gücü verimliliğine bölünmesiyle bulunacaktır. Son adımda ise, sektörel ya da branşa özgü olarak kestirilmiş olan insan gücü talebi ayrı ayrı meslek sınıflarına ayrılır. İhtiyaç tespiti, son adımda elde edilen mesleklere, uygun eğitim yapısının düzenlenmesiyle tamamlanır. Sağlık insan gücü gibi farklı sektörlerin ihtiyacı belirlenirken elbetteki OECD ülkeleri de göz önüne alınmaktadır. Bunun dışında ülkemizde yeni üniversite ya da fakülte kurulması hususunda Devlet Planlama Teşkilatı’nın görüşleri alınmaktadır [Şingar ile yapılan mülakat,2004].

2.4.1 Eğitim Arzı ve Özellikleri

İş yaşamının iş gücü talebinin tam, gerçekçi ve güvenilir biçimde tespit edilememesi, eğitim arzının tahminlere dayalı olarak yapılması sonucunu doğurmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı, belli mesleklerde eleman yetiştirmek amacıyla önemli bir eğitim kapasitesi yaratmıştır. Ancak bu kapasite ülkenin iş gücü

ihtiyacı ile tam olarak örtüşmemektedir. Türkiye'de eğitilmiş kesimdeki işsizlik oranının eğitimsizlere göre daha yüksek olması önemli bir sorun olarak görülmektedir. Ancak, bu sorun sadece eğitimle çözülecek gibi de görülmemektedir. İstihdam fırsatları dikkate alınmadan açılan programlardan mezun olan gençlerin işsiz kalması doğaldır ve bu tür sorunlardan eğitim sorumlu tutulabilir. Fakat, iş dünyasının büyük bir çoğunluğunda nitelikli eleman çalıştırma eğiliminin yüksek olmadığı da bir gerçektir. Dış pazarlara açılan firmaların bu yanı sıra gördükleri ve nitelikli eleman çalıştırma eğilimlerinin güçlendiği söylenebilir. Uluslararası pazarlarda rekabet edebilmenin başka yolu da yoktur. Niteliksiz işgücü ve düşük ücretin yüksek maliyet anlamına geldiği gerçeği iş dünyasınca daha iyi anlaşıldığı takdirde, eğitimin yarattığı ekonomik fayda büyüyecek ve eğitilmiş bireylerin işsizlik oranları azalacaktır.

Kalkınma planındaki devletin personel arz ve ihtiyaç projeksiyonlarını incelediğimizde en fazla 150 bin gibi büyük bir rakamla hemşireye ihtiyaç duyduğunu görüyoruz. Hemşirelikten sonra, sağlık alanında ihtiyaç duyulan branşlar ise şöyle : Doktor, diş hekimi, eczacı. DPT, 2005 yılına ilişkin yaptığı tahminlerde 77 bin hemşire arzı olacağını, buna karşılık 213 bin ihtiyaç bulunacağını, 89 bin doktor arzına karşılık 122 bin doktor ihtiyacı olduğunu, 16 bin diş hekimi arzına karşılık 28 bin ihtiyaç bulunduğunu, 21 bin eczacı arzı karşısında 26 bin ihtiyaç ortaya çıkacağını ve 14 bin veteriner arzı karşısında 15 bin veteriner ihtiyacı duyulacağını kaydediyor [DPT, 2001:62].

Devletin istihdam politikaları çerçevesinde en fazla elemana ihtiyaç duyacağı bir diğer alan ise eğitim. Eğitim alanında en fazla ihtiyaç hissedilen branş ise ilköğretim öğretmenliği. Devlet, yaptığı planda lise öğretmenine ihtiyaç duymadığını, hatta lise öğretmeni fazlalığı olduğunu belirlemiş durumda. Ortaöğretim öğretmenlikleri içinde İngilizce, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, Türk dili ve edebiyatı ile matematik gibi bazı branşların her zaman ihtiyaç duyulabilecek branşlar olduğunu da hatırlatmak lazım. Yine 2005 yılı tahminlerine göre devlet ilköğretimde 395 bin öğretmen arzına karşılık 413 bin kişiye ihtiyacı olduğunu, ortaöğretimde ise 210 bin arz karşısında ancak 180 bin kişinin istihdam edilebileceğini, yani bu alanda 30 bin fazlalık olduğunu ifade ediyor.

Teknik personel arzı ve ihtiyacı projeksiyonunu incelediğimizde ise makine, endüstri, elektrik- elektronik ve bilgisayar mühendisliği haricinde hiçbir mühendisliğe ihtiyaç duyulmayacağı belirtilmektedir.

Mesleklere göre arz ve ihtiyaç sayıları şöyle:

Mimar: arz 33 bin 100, ihtiyaç 32 bin 400

İnşaat Mühendisi : arz 50 bin 200, ihtiyaç 45 bin 900

Makine Mühendisi : arz 52 bin 100, ihtiyaç 56 bin 300

Endüstri Mühendisi : arz 17 bin 600, ihtiyaç 18 bin 800

Elektrik- elektronik Mühendisi : arz 39 bin 700, ihtiyaç 43 bin

Bilgisayar Mühendisi : arz 12 bin 600, ihtiyaç 16 bin 600

Kimya Mühendisi : arz 20 bin 500, ihtiyaç 21 bin 500

Maden ve petrol Mühendisi : arz 10 bin 600, ihtiyaç 9 bin 800

Metalurji Mühendisi : arz 5 bin 900, ihtiyaç 3 bin 800

Jeoloji ve Jeofizik mühendisi : arz 17 bin 500, ihtiyaç 13 bin 300

Jeodezi Mühendisi : arz 8 bin 300, ihtiyaç 8 bin 400

Çevre Mühendisi : arz 9 bin 100, ihtiyaç 9 bin 500

Ziraat ve Orman Mühendisi : arz 73 bin, ihtiyaç 49 bin 100

Diğer Mühendisler : arz 26 bin 500 , ihtiyaç 21 bin 800

[Çetinkaya;2003 :56].

Almanya, Belçika ve Fransa gibi becerili işgücünü ortaöğretim düzeyinde yetiştirmeye öncelik veren ülkelerde, ortaöğretim ile yüksek öğretimdeki öğrenci maliyetlerinin birbirine yakın olması dikkat çekmektedir. Türkiye gibi becerili işgücünü ortaöğretim düzeyindeki örgün eğitim kurumlarında yetiştirmeye öncelik veren İtalya'da ise ortaöğretimdeki öğrenci maliyeti yüksek öğretimden daha fazladır. Bu verilerin ortaya koyduğu somut gerçek, Türkiye'de ortaöğretimin kabul edilemez ölçüde ihmal edildiğidir. Bu ihmal sadece mesleki ve teknik öğretimde değil, aynı zamanda genel ortaöğretim için de söz konusudur. Orta öğretimin bu derecedeki ihmal, dar gelirli ailelerin çocuklarının yüksek öğretime geçişlerinin engellenmesi anlamına gelmektedir. Çünkü öğrenciler, yüksek öğretime devam edebilmek için felç hâline gelmiş orta öğretim kurumlarında kazanamadıkları bilgileri özel kurslarla tamamlamak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, yılda bir milyar liraya varan kurs ücretini ödeyemeyecek ailelerin çocuklarının üniversiteye girişlerinin engellenmesi

anlamına gelmektedir. Üniversitelere girişte ortaöğretim başarı puanının etkisinin artırılması ise özel kurslara olan ihtiyacı daha uzun bir zaman dilimine yayarak artırmıştır. Özel kurslardaki eğitim arzı okuldaki eğitimin tamamlayıcısı olmaktan çıkmış, onun yerine ikâme edilir hâle gelmiştir. Lise son sınıf öğrencilerinin, yönetmeliklerin tanıdığı her esnekliği kullanarak okul yerine kurslara devam etme çabaları bunun en belirgin kanıtıdır. Kısaca öğrenciler sadece formaliteyi tamamlayıp diploma almak için okula devam etmekte, kendilerini üniversitelere hazırlama işlevini kurslardan, dersanelerden beklemektedirler.

Eğitim hizmetlerinin sosyal farklılıklara göre sunulmasında özel okulların önemli yeri bulunmaktadır. Özel okullar, genelde, malî durumu iyi olan ailelerin çocuklarına hizmet sunarlar ve sosyal farklılaşmanın göstergesi olarak algılanırlar. Sınıf farklılıklarını sosyal bütünleşme ile yumuşatma çabasındaki ülkeler, malî durumu iyi olmayan ailelerin çocuklarının da özel okullara girişlerini kolaylaştırılacak tedbirler almaktadırlar. Özel okulların kâr amaçsız kuruluşlar tarafından işletilmesi, bu tedbirlerin başında gelmektedir. Ancak, son yıllarda Türkiye'de bunun tam tersi olmuş, kâr amacı gütmeyen kuruluşların okul açmaları zorlaştırılmıştır.

Devletin resmi politikası, öğrencilerin ortaöğretim düzeyinde ağırlıklı olarak meslekî ve teknik okullara devam etmeleri ve bu okulu tamamlayanların büyük kısmının iş hayatına atılmalarıdır. Ancak uygun nitelik ve nicelikte eğitim arzı oluşturulamadığından, sözü edilen politika uygulamada başarılı olamamıştır. Meslekî ve teknik eğitim kurumlarına yeterli talep oluşturulamamış, bazı bölümlere olan talep karşılanamamış, sözü edilen okul mezunların eğitim gördükleri alanlarda istihdamları sağlanamamıştır. Yetkililer bu olumsuzluklardan;

- çocuklarını meslek okullarına yönlendirmedikleri için velileri,
- meslek okulu mezunlarını istihdam etmedikleri için işverenleri

sorumlu tutmaktadırlar. Eğitim arzından kaynaklanan sorunların görülmesini engelleyen bu yaklaşımın çağdaş eğitim açısından izahı mümkün değildir. Yetkililer bu tutumlarıyla hammadde sıkıntısı çekmeyen, ürettiklerini de istediği fiyata satmaya alışmış iş adamlarına benzemektedirler. Başka bir ifadeyle eğitime KİT zihniyetinin hakim olduğu söylenebilir. Yöneticiler meslek okullarını öğrenciler

için cazip hâle getirmenin de, onları işverenlerin istihdam edecekleri kişilerde aradıkları yeterliliklere sahip olarak yetiştirilmelerinin de kendi görevleri olduğunu unutmuş görünmektedirler. Sorunun bu yönüne kısaca temas etmek faydalı olacaktır:

Türkiye, becerili iş gücünü yetiştirmede örgün eğitimi benimsemiş bir ülkedir. Bu tercihin doğruluğu elbette tartışılabilir, ancak örgün eğitimle becerili iş gücü yetiştirmenin çok pahalı olduğu, tartışılmaya gerek duyulmadan herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Türkiye, böyle bir tercihte bulunmuşsa, bedelini de ödemek zorundadır. Başka bir ifadeyle, meslekî ve teknik öğretime bu tercihin gereği olan yatırımı yapmak zorundadır. Aynı tercihte bulunan ülkelerden bir de İtalya'dır. İtalya öğrencilerinin yüzde 65'inden fazlasını meslekî ve teknik öğretime yönlendirmeyi başarmıştır. Türkiye'nin resmî politikası da böyle bir sonucun elde edilmesi yönündedir. İtalya'da orta öğrenimdeki öğrenci maliyeti, yüksek öğretimdeki öğrenci maliyetinden yüzde 7 daha fazladır. Türkiye'de ise orta öğretimdeki öğrenci maliyeti, yüksek öğretimdeki öğrenci maliyetinin 1/7'si kadardır. İşletmelerin öğrencinin yetişmesinde katkıda bulunmaları doğrudur. Türkiye'de işletmelerin bu konuda yeterli sorumluluk almadıkları da doğrudur. Ancak, bunu sağlamak için işletmeleri asıl amaçları (kâr) dışındaki işlemlere zorlamak yanlıştır. Öğrencilere beceri eğitimi vermenin işletmenin çıkarına olduğu da söylenebilir, ancak işletmelerin bu konudaki kararı kanun zoruyla veya yetkililerin baskısıyla değil, kendi iradesiyle alması gerekir. Böyle işletildiği takdirde, gerçek anlamda eğitim arzı yaratılmış olacaktır. Şimdiye kadar yapılan uygulamalardan alınan sonuçlar da bu görüşü doğrulamaktadır. Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığı'nın yeterli desteği bulamaması sebebiyle meslek lisesi öğrencilerine işletmelerde beceri eğitiminin arzu edilen düzeyde gerçekleştirmediği söylenebilir. Sözü edilen model meslek liselerinin bina ve donatıma ilişkin ihtiyaç programlarında önemli değişiklikler meydana getirecektir. Beceri eğitimlerinin önemli bölümü işletmelerde verileceği için okulların tüm becerileri kazandırmaya yönelik atölye donanımlarının standartları değişecektir. Teorik ve beceri eğitimi oranları değişeceğinden, okul binalarındaki atölye/derslik oranları da değişecektir. Ancak, Millî Eğitim Bakanlığı'nda bu ve benzeri hususlar dikkate alınarak okul ihtiyaç programlarının işletmelerde beceri eğitimi uygulaması çerçevesinde yeniden belirlenmesine yönelik herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

2.4.2. Eğitim Talebi ve Özellikleri

Türkiye'de 25-64 yaş grubu nüfusun sadece yüzde 8'i yüksek öğretimini tamamlamış olup, bu oran OECD ülkeleri içerisindeki en düşük orandır. Türkiye, gerçekten çağdaş uygarlık düzeyine yükselmek istiyorsa, bu oranı en kısa zamanda yüzde 30'lara yükseltmek zorundadır. Bu açıdan bakıldığında, üniversite önlerinde bekleyen gençler ortaöğretimin yarattığı bir sorun değil, kapasite yetersizliği sebebiyle üniversitenin çözemediği bir sorundur. Çözüm zaten düşük olan ortaöğretimdeki okullaşma oranını azaltmakta değil, yüksek öğretimdeki kapasiteyi artırmakta aranmalıdır. Eğer gençlerin eğitim talebini azaltacak politikalar uygulanırsa, ileride telafisi imkansız sonuçlar meydana gelecektir. Ortaöğretileri bitiren gençlerin hemen hemen tamamının yüksek öğretime girebilmek için başvuruda bulunmasından genellikle şikayet edilir. Burada sorun gençlerin yüksek öğretim talebinin aşırılığı değil, ortaöğretim sisteminin gençlerde bu yönde bir talep yaratılmasını teşvik etmesidir. Sistem, liseyi tamamladıktan sonra bir şekilde iş hayatına atılmak isteyen gençleri bile yüksek öğretime hazırlama çabası içerisinde. Meselâ liseyi bitirdikten sonra babasının bakkal dükkanını işletmek isteyen gence sistemin önerdiği herhangi bir etkin çözüm yoktur. Sistem bu genci de yüksek öğretime amaçlayan arkadaşlarıyla aynı yeterliliğe ulaştırmaya çalışmakta, bazı derslerden muaf tutmamaktadır. Bu yönlendirmenin ve zorlamanın sonucunda diploma almaya hak kazanan gencin yüksek öğretime başvurması da doğal karşılanmalıdır. Açıklanan sebeplerle, ortaöğretim sisteminin gençleri yüksek öğretime devama zorladığı söylenebilir. Yüksek öğretim talebini artırmaya yönelik politikaların yanlış olduğu söylenemez. Bazı ülkeler bu tür politikaları başarıyla uygulamaktadırlar. Meselâ Kanada'da 25-64 yaş grubu nüfusta en az lise mezunu olanların yüzde 63'ü yüksek öğrenimini tamamlamıştır. Başka bir ifadeyle, Kanada ortaöğretimdeki gençlerini yüksek öğretim yapmaya teşvik etmektedir. Ancak, Türkiye'de ortaöğretim sistemi böyle bir işlevi yerine getirecek şekilde işletildiği halde, gençlerin yüksek öğretim talebinden şikayetçi olmak anlamlı bulunmamaktadır. Yüksek öğretime talebin azaltılması için ortaöğretimdeki okullaşma oranının düşürülmesi değil, sistemin bu talebi teşvik etmeyecek yapıya kavuşturulması gerekmektedir [DPT,2001:67].

3. ÇÖZÜM YOLLARI VE ÖNERİLER

3.1. Ortaöğretim ile ilgili Uygulanabilir Çözüm Önerileri

Türk millî eğitimi herkes için hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla ve sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlenmelidir. Bu çerçevede; Ortaöğretim, örgün-yaygın, genel, mesleki, teknik ve çıraklık eğitimini kapsayacak şekilde bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden tanımlanmalıdır. Ortaöğretim düzeyindeki genel ve meslekî eğitim kurumları birbirine yakınlaştırılarak; örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi kurumları arasındaki yatay ve dikey geçişlerin önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır. Yatay ve dikey geçişlerde sadece devam edilecek programı izleyebilme yeterliliği aranmalıdır.

Ortaöğretimde genel eğitim de dahil olmak üzere, okul ile iş hayatı arasındaki işbirliğinin daha da gelişmesi sağlanmalıdır. Ortaöğretimin yapı, işleyiş ve donatımı; toplam kalite yönetimi ilkelerine göre şekillendirilmelidir. Ortaöğretim, uygulayanların ve yararlananların taleplerine duyarlı hale getirilmelidir. Taleplerin sisteme yansıtılmasını sürekli hale getirmek amacıyla, mekanizmalar oluşturulmalıdır. Öğrencilere öğrenme hızları ve derinliklerine uygun programları seçme esnekliği tanınmalıdır. Öğrencilere, kayıtlı oldukları okulun dışındaki ortaöğretim kurumlarından ders alarak programlardan mezun olma fırsatı verilmelidir. Öğrencilerin özel kurslarda veya kayıtlı oldukları okulun dışındaki eğitim kurumlarından aldıkları dersler değerlendirilmelidir. Okuldan iş hayatına ve iş hayatından okula geçişler kolaylaştırılmalıdır. Ortaöğretim, okul türü yerine program türüne göre yeniden yapılandırılmalıdır.

Ülkemizde öğrenciler için bir diğer sorun ise üniversite sınavlarının, üniversite programlarına girmenin kabus haline gelmesidir. Bu nedenle öğrenciler daha ilkökul düzeyinden itibaren dersanelere gitmeye başlamaktadırlar. Neredeyse dersaneler okulların yerini almaya başladığı söylenebilir. Özellikle lise seviyesinde okula gitme oranları düşmekte lise 3 ncü sınıfta alınan raporlar ve devamsızlıklar ile fiilen lise 3 ncü

sınıf bitmiştir. Öğrencilerin fiilen lise 3 ncü sınıfı bitirmelerinin önüne geçmek ve her an kendi başarılarını öğrenebilmek, yaklaşan tehlikeden haberdar olabilmeleri için, kendilerini geleceğe daha bilinçli hazırlamak, daha doğru karar vermek, doğru tercih yapmak için ÖSS sınavı lise seviyesinde yaz döneminde her yıl yapılmalıdır. Yapılacak 3 sınav ile lise bitirme dereceleri puanlamada esas olmalıdır. Böylece tek sınavın getireceği aşırı heyecan hali, hastalık hali vb. diğer sınavdaki performansı azaltıcı nedenler hafifletilerek yıllara dağıtılacaktır. Ayrıca sınavlardan alınan düşük notlar ile erken uyarı alan öğrenciler mesleki yönleneceğe başlayacaklardır.

Program gerekliliği esas alınmak ve en az üç yıl olmak üzere, ortaöğretim kurumları farklı sürelerde eğitim verebilmelidirler. Ortaöğretimi tamamlamış gençlerin istihdamına yardımcı olmak üzere düzenlenecek ek eğitim fırsatları sistemin bir parçası haline getirilmelidir. Meslek yüksek okulları ile meslekî ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünü esas alan bir iş bölümü ve işbirliği sağlanmalıdır.

Ortaöğretim kurumlarında lise mezuniyetine denk olmakla beraber sadece ön lisans programlarına geçişe imkan veren yeni meslek programları oluşturulmalıdır. Günümüzde motor bölümü, elektrik-elektronik bölümü gibi bölümler artık değişen dünyada yetersiz kalmaktadır. Artık okuma ve diploma düzeyinin arttığı ortamda babadan oğula usta çırak öğrenilen mesleklerin bir program olarak öğretilmesi daha uygun olacaktır. Bu programlara örnek verecek olursak kasaplık, sıhhi tesisatçılık, fotoğrafçılık, satış elemanlığı, çiçekçilik, beyaz eşya servisi, tatlıcılık, fırıncılık gibi piyasada çok rastladığımız mesleklerdir. Bu programlarda hijyen, müşteri ile iletişim, etik kurallar, iş ahlakı gibi ek dersler ile gelişen Türkiye'nin ivme kazanacağı açıktır.

Mesleki ve teknik öğretim programlarının hazırlanmasında meslek standartları esas alınmalıdır. Bu standartlar için İş ve İşçi Bulma Kurumu kapsamlı bir çalışma yapmış ve 250 meslek için standartları oluşturmuştur. Ortaöğretim programları gelişmiş ülkelerin aynı kademe ve türdeki programları ile uyumlu hale getirilmelidir. Meslekî ve teknik öğretim programları, istihdam edilebilme becerilerine öncelik ve ağırlık verilecek

şekilde yeniden hazırlanmalıdır. Genel ortaöğretim kurumlarında öğrencilere istihdam edilebilme genel bilgi ve becerileri kazandırılmalıdır. Ortaöğretim programlarında öğrencilere teknoloji kültürü kazandırmak amacıyla teknoloji eğitimi verilmelidir. Ortaöğretim kurumlarının ulusal ve uluslar arası düzeyde benzer kurumlarla işbirliği kurlmaları teşvik edilmelidir. Eğitim bir yatırım olarak değerlendirilmelidir. Bu çerçevede, ortaöğretime ayrılan kaynakların dağılımında eğitimin sağladığı bireysel ve toplumsal getiri ile maliyetine dayalı analiz yöntemleri geliştirilerek uygulamaya konulmalıdır. Meslekî ve teknik öğretim arzı, istihdamın yapısında meydana gelen değişime uyum sağlayacak esnek bir yapıya kavuşturulmalıdır. Eğitime katkı amacıyla oluşturulan fon gelirleri toplama amacı dışında kullanılmamalıdır. Ortaöğretim mezunlarına kendi işlerini kurmayı kolaylaştırmak amacıyla ucuz kredi, vergi muafiyeti vb. teşvikler sağlanmalıdır. Girişimcilik desteklenmelidir. Yeterli kaynak ayrılmak suretiyle eğitimdeki araştırma ve geliştirme faaliyetleri desteklenmelidir. Ortaöğretim kurumlarının başarı değerlendirmesi için performans ölçümüne dayalı bir model geliştirilmelidir. Ortaöğretim kurumlarının bina yapım ve onarımı ile donanımlarının plânlanan sürede tamamlanabilmesi için ödeneklerin zamanında serbest bırakılması sağlanmalıdır. Gayri Safi Millî Hasıladan eğitime ayrılan pay, OECD ülkeleri ortalamasının bir puan üzerinde olmalıdır. Eğitim bütçesinden ortaöğretime ayrılan pay OECD ülkelerindeki oranlara eşdeğer hale getirilmelidir.

3.2.Giriş Aşamasında Yönlendirme ve Rehberlik Merkezli Çözümler

Yükseköğretim kurumlarına girişte uygulanacak rehberlik ve yönlendirme ile ilgili yöntemlerde göz önüne alınması gereken hususlar, Scott (Admissions Systems – Comparative Study, UCAS, 1996) tarafından şöyle özetlenmiştir [Yök, 2003].

Adaylar mümkün olduğu takdirde mülakatla çağrılmalı veya adayların izlemeyi düşündükleri program hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak amacıyla yükseköğretim kurumlarına belirli günlerde ziyaretler düzenlenmelidir. Adaylar, genellikle tercih etmek istedikleri programın adından başka bir şey bilmemektedirler. Yükseköğretim kurumları tarafından hazırlanan tanıtıcı broşürler yardımıyla ilgili program hakkında kabaca fikir edinilebilir. Ancak, adayların, gerek öğretim üyeleri,

gerekse halen okumakta olan öğrencilerle doğrudan temaslarının sağlanmasında yarar vardır.

Finlandiya' nın, lisenin son iki yılında öğrencilere uyguladığı son derece iyi hazırlanmış bir danışmanlık sistemi bulunmaktadır. Başvurular şubat ile haziran ayları arasında doğrudan üniversitelere yapılmakta ve adayların bu süre içerisinde programları değerlendirmek için ayrıca fırsatları olmaktadır.

İngiltere' de oldukça gelişmiş, ancak pahalı bir rehberlik ve danışmanlık sistemi vardır. Yükseköğretim kurumları temsilcilerinin okullara ve kolejlere sık sık ziyareti kataloglar ve promosyon malzemeleri, bağımsız mesleki danışmanlık servislerinden mesleklerle ilgili öneriler, eğitim fuarlarına, üniversitelere ve ECCTIS' e (ulusal yükseköğretim veritabanı) ziyaretler, UCAS' ın danışmanlık aktiviteleri, bu sistemin parçalarıdır.

Yükseköğretime giriş için yapılan düzenlemelerden sorumlu kuruluşlar, ortaöğretim ile yükseköğretim arasındaki kesişme noktasında adayların hazırlanması ve yönlendirilmesi konularında önemli rol üstlenmelidirler. Giriş sistemi, yükseköğretimdeki fırsatların neler olduğundan adayları haberdar etmelidir. Sistem, ortaöğretim kurumlarıyla işbirliği içinde olmalı ve bu alandaki rehberlik kurumlarıyla beraber çalışmalıdır. Sistemin, yükseköğretim kurumlarına başlayan öğrencilere hangi kaynaklardan mali yardım veya burs sağlayabilecekleri konusunda bilgi vermesi faydalı olacaktır.

Kabul koşulları kurumlar tarafından açıkça belirtmeli ve başvurudan önce adaylara duyurulmalıdır. Adayların, yükseköğretim kurumlarının kabul ölçütlerinin ne olduğunu bilmeleri en tabii haklarıdır. Adaylara kesin ve açık bilgi verilmesi son derece önemlidir. Bu bilgileri içeren kitapçığın basım tarihi de önemlidir. Arz ve talep arasındaki değişiklikler, giriş koşullarını etkileyebilir. Kurumlar, talepteki dalgalanmaları göz önüne alarak, kabul için gereken not barajlarında ve giriş sınavıyla ilgili düzenlemelerde değişiklik yapmalıdır.

Yükseköğretime giriş ölçütleri, mümkün olduğu takdirde, adayların ortaöğretimdeki başarılarını göz önüne almalıdır. Tüm ortaöğretim süresi boyunca gösterilen akademik başarı mutlaka göz önüne alınmalıdır. Örneğin, Macaristan ve Portekiz gibi ülkeler, ortaöğretimin son yıllarında gösterilen başarıyı üniversiteye giriş için değerlendirmektedir. Bazı ülkelerde ise, ortaöğretimin sonunda bitirme sınavı yapılmamakta, bitirme sertifikası için tüm eğitim boyunca yapılan değerlendirme göz önüne alınmaktadır.

Yerleştirme sistemi, öğrencileri istedikleri programa yerleştirmede etkin olmalıdır. Böylece, adayların başarısızlıkları veya program/üniversite değiştirme istekleri en alt düzeye inecektir. Herkesi istediği programa yerleştirmek mümkün değildir. Ayrıca, bazı adayların girmek istedikleri programa kendi arzuları dışında gelen baskılar (anne-baba, arkadaş, v.b) sonunda seçtiği de bilinen bir gerçektir. Bu nedenle, etkin bir rehberlik ve danışmanlık servisinin kurulmasında yarar vardır.

Adaylar üzerindeki stresi minimum düzeyde tutabilmek için, başvuru ile yerleştirme arasındaki süre çok uzun olmamalıdır. Yerleştirme süreci şeffaf olmalı ve kullanılan yöntemler tüm adaylar tarafından anlaşılmalıdır.

3.3. Uzun Vadede Uygulanabilir Çözüm Önerileri (2003-2023)

Ortaöğretim zorunlu eğitim kapsamına alınmalıdır. Gençlere sunulan ortaöğretimde eğitim ve öğretim fırsatlarının nitelik ve niceliği, gelişmiş ülkelerle rekabette onlara avantaj sağlayacak düzeye yükseltilmelidir. Gençlerimiz, iş yaşamlarını sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda tam üyesi olmaya çalıştığımız Avrupa Birliği ülkeleri ile diğer ülkelerde de sürdürebilecek şekilde yetiştirilmelidir. Ortaöğretim, öğrencileri yetişkinlik dönemlerinde ülkemizin kaynakları ile küreselleşmenin sunacağı fırsatları değerlendirebilecek ve sorumluluk yüklenebilecek nitelikte yetiştirilmelidir.

Ortaöğretimin yapı ve işleyişi öğrenci merkezli eğitim yaklaşımına göre düzenlenmelidir. Eğitim ve öğretim hizmetlerinde bilgiye ulaşmada zaman ve mekan

sınırlamaları asgari düzeye indirilmeli, ve bilgiye ulaşmanın yolları çeşitlendirilerek maliyeti düşürülmelidir. Ortaöğretimin yapı, işleyiş ve finansmanı; gencimizin (tüm dezavantajlı gruplar dahil) yetenekleri çerçevesinde ulaşabilecekleri yaşam standardına erişmelerine imkan verecek şekilde oluşturulmalıdır. Genel ve mesleki ortaöğretim, yaşam boyu öğrenme yaklaşımıyla iş dünyasının da katkı ve katılımı alınarak, herkese ulaşan ve herkes tarafından erişilebilir bir yapıya kavuşturularak; öğrenen, düşünen, bilimsel ölçütlere dayalı olarak sorgulayan, kendine güvenen, yaratıcı, bilinçli, milli kültürünü özümsemiş ve evrensel düzeyde farkla kültürleri yorumlayabilen toplumun oluşmasına katkı sağlayacak bireyleri yetiştirmeyi amaçlamalıdır.

Yukarıda belirtilen kurumsal ve sistematik yapıyı gerçekleştirebilmek için, 1739, 3308, 3797, 4359, 3418, 4306 ve 2547 sayılı kanunlarda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Genel ve mesleki eğitim, hızlı gelişim ve erişim teknolojileri ortamında, klasik kalıplardan sıyrılarak bilmeyi, yapmayı ve birlikte başarmayı öğreten evrensel bir yapıya kavuşturulmalıdır. Ortaöğretimin parçalı yapıdan kurtarılarak, eğitim bütünlüğü ve birlikteliği içinde, Öğretim Birliği Yasasına uygun olarak, çeşitliliği yansıtan, kaynak kullanımında verimliliği getiren, yeteneğe ve yeterliliğe dayalı çok amaçlı bir yapılanmaya dönüştürülmelidir. Okul türleri yerine, farkla amaçlara göre düzenlenmiş program çeşitliliğine ve türlerine dayalı ortaöğretim kurumu oluşturmalıdır. Yönlendirmeyi sağlamada kullanılacak yöntemlerden birisi 8 yıllık kesintisiz ve zorunlu ilköğretim programını izleyen programlar olup, ortaöğretimde birden çok program uygulayan bir eğitim kurumunu gerekli kılmaktadır. Böyle bir ortaöğretim kurumu, birden çok programın bir mekanda ve tek yönetim altında veya bir kampüs anlayışı ve havası içinde değişik mekanlarda ve tek yönetim altında değişik programlardan oluşur. Bu kurumda programlardan herhangi birine giren öğrenimin bir programdan diğerine geçişi (yatay geçiş) sağlanır, programlanır.

Öğrenci merkezli ortaöğretim kurumunda yönlendirmeyi sağlamada kullanılacak diğer yöntem Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleriyle yönlendirme olmaktadır. Bu hizmetler bu alanda yetişmiş ve kendi kadrolarında görevlendirilmiş elemanlar

tarafından (okul psikologu, psikolojik danışman, rehberlik uzmanı gibi) öğrenciyi tanıma, öğrencinin kendisini tanımasına yardım ile bilgi vermek olarak gruplandırılabilir. Bilgi verme hizmetleri, uzun veya kısa süreli psikolojik danışma yardımı ile tamamlanma durumundadır.

Yükseköğretim kurumlarımızdaki kontenjanların talebin çok altında olması nedeniyle, yurt dışında öğrenim gören öğrencilerin sayısı giderek artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın kayıtlarına göre, 33.830 öğrenci yurtdışında yükseköğrenim görmektedir. Ancak, birçok öğrencinin kayıt yaptırmadığı göz önüne alındığında, bu sayının yaklaşık 50.000 dolayında olduğu tahmin edilmektedir. Öte yandan, vakıf üniversitelerinin örgün öğretim sistemi içindeki payı halen % 3,1 dolayında olup, bu payın görünür gelecekte % 10 'lar düzeyine çıkarılması başarı olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle, Türk yükseköğretiminin geleceğini sadece yurtdışı ve vakıf yükseköğretim kurumlarında aramak gerçekçi bir yaklaşım değildir; ağırlık büyük ölçüde devlet üniversitelerimizin üzerinde olacaktır.

Üniversite önündeki yığılmayı önlemenin bir yolu da yükseköğretimde okullaşma oranının artırılmasıdır. Gelişmiş ülkelerde yükseköğretimin okullaşma oranı yüzde 40'larda seyrederken bizde yüzde 15'lerde olması düşündürücüdür. YÖK tarafından yapılan hemen hemen tüm istatistik veriler üniversitelerdeki nicelik yönünden artışı göstermektedir. 477 öğrenciye düşen bir öğretim elemanı ile yetişen ilkökul öğretmenleri ve okul öncesi öğretmenleri önümüzdeki yıllarda meslek hayatlarına atıldıklarında maalesef ülkemizin geleceği olan çocuklarımızın eğitimlerinden sorumlu olacaklardır. Bu son derece yetersizdir. Öğretim elemanlarına ödenen aylık ücretlerde köklü bir düzenleme yapılması şarttır. Üniversite, uluslararası platformda gözlenen beyin göçünü kendi lehine çevirmenin ve bir cazibe merkezi olmanın gerekliliği bu şekilde sağlanabilir.

Üniversitelerimizdeki eğitim programları çağdaş teknoloji ve ülke koşullarına göre yeniden gözden geçirilmelidir. Piyasada aşırı mezunu olan ve iş olanakları kısıtlı bölümler (ziraat mühendisliği vb. gibi) ve burada eğitim gören öğrencilere ülke milli gelirinden aktarılan payın heba olması önlenmelidir. Türkiye'de yüzlerce ayrı konuda

bölüm bulunmakta ve değişik alanlarda insan yetiştirilmektedir. Bu konuda bu kadar kısa sürede bir çalışma yapılması hemen hemen olanak dışıdır. YÖK listelerinden ve ÖSYM kontenjan listelerinden bölümlerin aldıkları öğrenci sayılarını tespit etmek mümkün olabilmektedir. Ancak her konuda ihtiyacın saptanması apayrı bir araştırma konusudur. Ekonomik, toplumsal, sağlık ve kültürel gelişme açısından hedeflere göre yetiştirilmesi gerekli insan gücünün etraflı araştırmalarla saptanması gerekir. Bu konuda mevcut verilerle tezde bir çalışma yapılmıştır. Çalışma Tablo 30-36' da sunulmuştur. Yapılan çalışmada Türkiye'de mevcut bir kısım mesleklerin AB ile kıyaslanması sonucu ihtiyaç duyulan miktarların tespitinden yola çıkılarak kontenjan hesaplamaları yapılmıştır. Kontenjan hesaplamaları tıp alanında yapılmıştır. Ülkemizde ne kadar doktor olduğunu, 20 yıl içinde ne kadar yetiştirilmesi gerektiği ülkemiz kaynakları göz önüne alınarak hesaplanmıştır. Bu hesaplardan yola çıkılarak diğer meslek dalları içinde benzer çalışmalar yapılması Türkiye için faydalı olacaktır.

Meslek tüzüklerinde çeşitli meslekler için görev tanımlarının kesin sınırlarının çizilerek, meslek çakışmalarının önlenmesi gerekmektedir. 4 yıllık lisans eğitimi ile ancak yetiştirilebilen bir meslek alanının 2 yıllık aynı adla kurulmuş ön lisans programlarının olmaması gerekir. Bu durumlarda ara teknik eleman yetiştirmek hedefleniyorsa, mutlaka farklı bir konuda olduğu adından anlaşılmalıdır. Aksi halde mesleki yetkinlik tartışması ve kargaşası ortaya çıkacaktır. Örneğin Bazı üniversitelerde 4 yıllık Endüstriyel Tasarım Bölümleri varken bazılarında konu ön lisans olarak ele alınmakta ve önemli yanlış anlamalar ortaya çıkmaktadır. Aynı adla ve aynı şekilde diploma veren bu tür birimlerin olması her konuda sakıncalıdır. Karışıklığı önlemek için bu alt birimler mutlaka gerekiyorsa isimlerinin farklılandırılması gerekir.

Meslek odaları ile meslek kuruluşlarının ortaklaşa görüş birliğine vardığı standartlar ile meslek dallarının standartları belirlenmelidir. Bu standartlar Türkiye'de İş ve İşçi Bulma Kurumunun internet sitesinde meslek standartları olarak yayımlanmaktadır. Bu adım önemli ve sevindirici bir adımdır. Bu adımdan sonra yapılacak şey bu standartlarda eleman yetiştirmek ve sertifika vererek belgelendirmektir. Böylece iş arayanların elinde bir meslek dalı olacak ve lise mezunu vasıfsız bir genç olmaktan

kurtulacaktır. İşveren cephesinde ise istemiş olduğu bilgi ve beceri standartlarında bir eleman kavuşarak para,emek,zaman, tasarrufu sağlayacaktır. Üniversiteler gereksiz ve genel amaçlı birçok bölüm yerine Türkiye’de faaliyet gösteren kamu ve özel sektörde yer alan bu meslek dallarına göre bölümler açarak Türkiye’de ve dünyada rekabet edebilecek bir işgücünü yaratmalıdır.

Yarınların üniversite mezunları; en az bir yabancı dil bilen, bilgisayar okur yazarlığı olan, enformatik formasyonuna sahip, enformasyonu bilgiye dönüştürebilen, yeni ufuklar açabilen, yeni bir kavram geliştirebilen, düşündüğünü yapmadan önce yaşayabilen, tek bir disiplin tutkusu olmayan; fakat disiplinler arası çeşitli projelerde ekip çalışmalarına katılabilen, yerelliği anlayan ve bunu küresellikle birleştirebilen, risk alan ve gerektiğinde ‘hayır’ diyebilen insanlar olarak yetişmek zorunda kalacaklardır [Çetinkaya;2003:59].

Türkiye’de nitelikli işgücü ile istihdamı buluşturacak bir kuruma ihtiyaç vardır. O da kurulu bulunan İş ve İşçi Bulma Kurumudur. Bu kuruma ilave bir koordinasyon görevi daha verilerek mevcut açık bulunan iş kollarını , eleman fazlalığı olan iş kollarını, ilave eğitim ihtiyacı olan işkollarını, teknolojiye bağlı olarak yürürlükten kalkan işkolları, yeni ihdas edilen işkollarını Türkiye’de bulunan meslek odaları,ticaret odaları, sanayi odaları ile koordine ederek belirlemek ve Türkiye’de oluşan işgücü ihtiyaçlarını yetişmeleri için DPT ve YÖK’e bildirmelidir. YÖK ise aldığı bu bilgiler ışığında yeni programlar açmalı, kapatmalı, açık programlarda kontenjan artırmalı , ilave eğitim ihtiyaçları için müfredat belirlemeli, öğretim elemanı yetiştirmeli gerektiğinde yurt dışı kurslara öğretim elemanı göndermelidir. Türkiye’de bu işi yapabilmek için yeni bir kuruluş aramaya ve kuruluş kurmaya gerek yoktur. Devleti küçültme kurum ve kuruluşları azaltarak bütçede tasarruf yapmaya çalıştığımız günlerde devleti büyütmeden böyle bir çare üretilebileceği değerlendirilmektedir.

Yeni üniversitelerde de bölüm açılışlarının belirli standartlara oturtulması gereklidir. Belirli standardı tutturmadan açılan bölümlerden çıkan kişilerin yetişmelerinin eksik kalması nedeniyle mesleki açıdan yetersiz kalacakları aşıkardır. YÖK’ün Doktora programlarının başlatılmasında uyulmasını istediği kurulların benzerlerinin bir yeni

bölümün açılmasında da uygulanması gerekir. Bu konuda minimum düzeyde yurt içi akreditasyon sistemi ile eğitim kalitesinin kontrolünün ve devamının sağlanması gerekir. Öğretim üyelerinin tam süre çalışması, özlük hakları iyileştirilerek özendirilmelidir. Üniversitelerde öğretim üyeliğine yükseltimede, kuşkusuz, hem evrensel hem de bilimsel yaklaşım ve düşünce içindeki herkesin kabul etmesi gereken "liyakat" sistemi esas olmalıdır. Akademik yükseltimelerde bilimsel liyakat'ın ölçülmesi ve değerlendirilmesinde evrensel ve objektif ölçütleri uyulması gerekmektedir. Seçici öğretim üyelerine, evrensel bilimsel ölçütleri kullanma sisteminin en geçerli ve başlıca sistem olduğu alışkanlığının kazandırılması gerekmektedir. Üniversitelerdeki kadrosuzluk, akademik yükseltmeyi engelleyici bir faktör olmaktan çıkarılmalıdır. Kadrolar, daha esnek bir hale getirilebilmeli ve tamamen liyakat esasına bağlanmalıdır.

Türkiye’de öğrencilerin meslek seçiminde öncelikle bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bunun için öğrencinin ilk önce meslek standartlarını bilmeye ihtiyacı vardır. Daha sonra bu standartlara ulaşmak için nasıl bir eğitim alması gerektiğini merak edecektir. Ardından öğrenci ilgilendiği meslek dalının üniversitelerdeki kontenjan miktarlarını araştıracaktır. Burada merak edilen soru üniversitelerin ilgili meslek dalındaki belirlediği kontenjanın ülke ihtiyaçları ile ne kadar örtüştüğüdür. Mesela turizmci mezunu bir gence ülkede ne kadar ihtiyaç vardır? İşte bu soruya cevap verebilecek bir kurum var mıdır? Araştırma verilerini nerelerden toplayacaktır? Bu soruların cevapları araştırmaya yön verecektir. Türkiye ‘de bu araştırmaları yapmak üzere yeni bir kurum kurulması tam anlamıyla savurganlık olur. Bunun yerine var olan kurumların etkin ve verimli kullanılması ile yerinde olacaktır. Bu nedenle iş ve işçi bulma kurumu (İİBK) bu konuda yeterli alt yapıya ve görev alanına sahiptir. Bu kurumun doğru yönlendirilmesi ile ülkemizdeki büyük bir karmaşa sona erecektir. İİBK yazılı ve görsel basında , internette yayımlanan tüm iş ilanlarını tarayarak bir istatistik oluşturmalıdır. Bunun dışında İİBK ticaret ve sanayi odaları esnaf odaları gibi meslek kuruluşları ile irtibat kurmak suretiyle Türkiye ‘de aranan mesleklere yönelik bir istatistik ve ihtiyaç miktarı belirleyecek ve topladığı tüm bu istatistikleri kurumun internet sayfasında yayımlayacaktır. Bunun dışında mesleklerin standartlarını belirleyecek ve bu bilgileri sitesinde yayınlayacaktır. Son yazılan meslek standartlarını kurum 250 mesleğe yönelik

olarak yayımlamaktadır. Böylece oluşturulacak veritabanından yeni program açıp açmayacağına, mevcut programların çağın gerisinde kalmasıyla kapanmasına karar verecek olan kurumlar (YÖK, Üniversiteler;DPT vb.) faydalanacaktır. Böylelikle yapılacak olan planlamalar gerçek hayata uygun reel planlamalar olacaktır. Örneğin doktorluk mesleğini ele alalım. Bu mesleğe ait standardın yayımlandığını farz edelim. Bunun için alınacak eğitim tıp fakültelerinde verilmektedir. Bundan sonra yapılacak iş üniversitelerin kontenjanları ve puan barajlarıdır. Yine farz edelim İİBK doktor sayısını AB kriterlerine oturtmak için AB deki kişi başına düşen doktor sayısını hesaplayarak Türkiye 'deki oranla mukayese ettiğinde ne kadar ihtiyaç olduğunu belirleyebilir. Ayrıca Türkiye'de İİBK yukarıda sayılan araştırmaları yaptığında Türkiye 'deki gerçek ihtiyacı da keşfedecektir. Böylelikle üniversitelerin kontenjan belirlemede kılavuzluk yapacak gerçek sayıyı sitesinde yayımlamaya başlayacaktır. İİBK bu araştırmalarını Üniversitelerin tüm programları üzerinde yaparak ihtiyaç olmayan bölümleride belirlemelidir. Ayrıca yine yeni yeni piyasada talep bulan teknolojik gelişmelere paralel yeni işkolları da belirlenerek bunlara ait standartlar yayımlanmalı ve ihtiyaçlar araştırılmalıdır. Yeni iş kollarına ait istatistiki bilgiler öğrencileri yönlendirmeye yardımcı olacaktır. İİBK yapacağı öngörülen bu çalışmalar Türkiye'de DPT'nin yapacağı çalışmalara da ışık tutacaktır. Bazı bölümlerin kontenjanları ihtiyaç nedeni ile arttırılmak istenecektir. Burada ortaya çıkacak sorun gelecek öğrencileri eğitecek öğretim elemanı açığının nasıl kapanacağıdır. Bu açık hemen kapatılamaz. Zaten öngörülen sistemde en az beş yılda kendini toparlayacak ve bir ivme kazanacak bir sistemdir.

Diğer bir konu ise meslek yüksek okullarının Türkiye'de mevcut meslek gruplarının analizi yapılarak (buzdolabı tamircisi, kasap,kuaför, berber, elektrikçi,sıhhi tesisatçı,marangoz vb.)bu meslek dallarına ait programlar açılmalıdır. AB birliği uyum paketlerine attığımız imzalar gereği mesleklerin bir standart üzerine, kalite üzerine oturtulması gerekir. Çok az teknik ve teorik bilgiyle usta-çırak usulü esnaflığı kaldırmak için meslek yüksek okulları şarttır. Buda ortaöğretimde yapılmalıdır. Öğrencinin hevesi, çalışması, yeteneği ne yönde ise o yöne sevk edilmelidir. Yoksa genel liselere gidip ardından tümünden işsiz kalıp elinde bir altın bileziğin olmayışıda bireyi tümünden işsiz ve zor durumda bırakacaktır. Sonuç olarak liseyi her yıl yaklaşık 500 bin öğrenci

bitirmektedir. Sınava 1.500 bin öğrencinin girdiği bilinmektedir. Bu miktarın bir bölümü askerlik teci, bir işyerinde hali hazırda çalışıp, unvan ve derece-kademe ilerlemesi için okumak isteyenlerinde açık öğretim programlarına girmeye çalıştığı düşünülürse bu sayının bir miktar düşeceği görülecektir. Kalan bölümün ise geçmiş yıllardan üniversite sınavına girip başarılı olamayan veya seçtiği bölümü değiştirmek isteyen kişilerden oluştuğu görülecektir. Kontenjanın artmasıyla birlikte ve meslek sahibi olmanın özendirildiği bir ortamda gelecek yıllarda üniversite kapılarındaki yığılmanın giderek azalacağını düşünülmektedir. Çünkü her yıl 300 bin öğrencinin yerleştirildiği üniversitelere 700 bin öğrenci yerleştirildiğinde her yıl 500 bin olan mezun sayısının 200 bin üzerinde bir rakam da geçmiş yıllardan kalan birikimi düşürülecektir. Yine de bu yapılanlar kesin olmamalıdır. Girilen bölümlerden memnun olmayan daha sonra fikir değiştiren kendisine daha uygun meslek dalını bulanlar için yatay ve dikey geçiş yolları serbest olmalı bunun için getirilecek kriterler o yerin doluluk oranı ile kısıtlı olmalıdır.

Ülkemizde son yıllarda yapılan bütün çalışmalarda Türk ekonomisinin uluslararası rekabet gücünün artırılması ve başta Gümrük Birliği olmak üzere Avrupa Birliği ile bütünleşme süreci hedeflenmiştir. 1990'lı yıllarda yaşanan hızlı küreselleşme süreci, giderek artan teknolojik yenilikler ve uluslararası pazarlardan pay kapma yarışları, ülkelerin insan kaynaklarını geliştirmeye yönelmesine neden olmuştur. Çalışanların iş değiştirme ve iş bulma yeteneğiyle doğrudan ilgili olarak işgücü hareketliliğinin artırılması, işgücü piyasasının şeffaflaştırılması ve verimliliğin artırılması istihdamla ilgili her türlü girişimde öne çıkmaktadır. Çalışma yaşamının istediği ve ihtiyaç duyduğu insanların niteliklerinin tanımlanmasında, iş yaşamınca geliştirilen ve benimsenen meslek standartları büyük önem taşımaktadır. Bu standartlara uygun insan yetiştirilmesi ve istihdamı ise ancak meslek standartları hazırlandıktan sonra gerçekleştirilebilecektir.

Önümüzdeki yıllarda hizmet sektörü (bankacılık ve finans, bilgi teknolojisi, turizm, sağlık, sigorta, dış ticaret, reklam ve tanıtım ve taşımacılık gibi) ve bilişim sektörüne (bilgisayar, İnternet, web tasarımı, yazıcılar ve yazılım gibi) ait alanlarda iş bulma imkanları artacak. Ayrıca bilim adamları 2010 yılına kadar yönetim bilgi sistemleri, pazarlama, finansman danışmanlığı ve insan kaynakları alanlarının, gençler için gözde

meslek dalları olacağı söylenmektedir. 2010 veya sonraki dönemde “yönetim bilgi sistemleri”, bu alanın bir sonraki aşamasında, şirketler açısından en önemli değerlerden biri olan insan faktörünü daha iyi yönlendirmeye ve geliştirmeye yönelik “insan kaynakları”, ”pazarlama”, “finansman danışmanlığı” ve “tasarım mühendisliği” bölümlerinin ekonomi ve ticarete yerini alacağı kaydedilmektedir.

Ülkemizde meslek standartları ve belgelendirmeye ilişkin en geniş kapsamlı girişim, “İstihdam ve Eğitim Projesi” kapsamında, Devlet, işçi ve işveren kesimini temsil eden kuruluşların oluşturduğu **Meslek Standartları Komisyonu (MSK)** tarafından yürütülmektedir. Bu komisyonda: **Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)**, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)**, **Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)**, **Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)**, **Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK)**, **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)**, **Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)**, **Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)** ile gözlemci üye olarak **Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA)** temsilcileri bulunmaktadır. Teknik çalışmalar MSK’nun kararları doğrultusunda, uygulama birimi olan **Araştırma ve Teknik Hizmetler Birimi (ATHB)** tarafından, Almanya’da faaliyet gösteren **Federal Mesleki Eğitim Kurumu (BIBB)**’nun teknik yardımları ile yürütülmektedir [İşkur,2004].

3.4. Üniversite Kontenjanlarının İstihdam ve AB Ülkeleri Normları Dikkate Alınarak Hesaplanmasına Dair Bir Saha Çalışması

İletişim ağının tüm Dünyayı sarması ile globalleşme kavramı gündemimize oturmuştur. Bunun sonucunda bilgiye süratle erişme yeni kavramlar öğrenme,değişim rüzgarları tüm ülkeleri etkilemiştir. Ülkeler diğer ülkelerdeki yeniliklerden etkilenmekte, eksik oldukları konularda bir çaba içine girmekte çağdaşlaşma yarışında geride kalmama uğraşı vermektedirler. Ülkemizde her alanda bu yarışın içinde olmak durumundadır. Bu yarışın en önemli ayağı ise eğitim olmalıdır. Eğitim insan hayatında sürekliliği olan, yaşam boyu süren ve ülkeye katma değeri yüksek bir kavramdır. İyi planlandığında, genç nesillerin iyi bir eğitimden geçirildiğinde ülkenin çağdaşlaşma yolundaki ivmesi hız kazanacaktır.

Ülkemizde eğitim kavramı daha önceki bölümlerde de anlatıldığı üzere üzerinde politika geliştirilmeden bir-iki kurumun eline bırakılmış ve denetlenmemiş bir olgudur. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı bize ait olmayan ve uymayan Milli dahi olmayan bir politikayı uygulamaktadır. Daha önce Marshall yardımlarının yapıldığı sıralarda ülkemizde Amerikalıların öncülüğünde eğitim politikamızı geliştirmek adına bir Milli Eğitim şurası toplanmıştır. Bu şuranın başkanı bir Amerikalı olup iki oy hakkı bulunmaktaydı. Böylece alınan kararların ışığında bir politika geliştirilmiştir. Bu politikasızlık her alanda bize eksikliğini hissettirmiştir. Örneğin zaman zaman çeşitli konferanslara katılmakta ve çok değerli hocalarımızın bize verdikleri bilgileri dinlemekteyiz. Özellikle yakın tarih alanında aldığımız konferanslarda bizlere öğretilen tarih bilgisinin oldukça eksik olduğunu görmekteyiz. Eğitim konusunu başkalarına bırakınca ve bu konudan uzak durunca acısını ülke ve yetişen nesiller çekmektedir. Her alanda bilgisiz yetişen sadece tembellik eden, dedikodu üreten, ortaya bir yenilik koymayan bir ülke olup çıkmaktayız. Bu yüzden yeniliklere de yanlış inanışlar sonucu direnç göstermekteyiz.

Tez yazılırken yapılan incelemelerde görülen her ülkenin kendine özgü bir sistemi bulunduğu bu sistemlerin Avrupa ülkelerinde ise aşağı yukarı bir benzerlik gösterdiği görülmektedir. Son günlerde yapılan YÖK tartışmalarında da izlediğimiz, sorumlu insanların içerikle uğraşmaktan çok ideolojilerini karşı tarafa kabul ettirmek için eğitim politikalarını karşı tarafa silah olarak kullanmalarındadır. Oysa bu konunun milli amaçlar gibi herkesin saygı gösterdiği, herkesin üzerinde uzlaşma gösterdiği bir konu olması gerekir. Uzun ve periyodik süren bu tartışmalarda ülke gençliği zarar görmektedir. Hala katsayının ne olacağı, uygulanıp uygulanmayacağı, tartışılmakta fakat bataklık orta yerde durmaktadır.

Ülkemiz insanının önemli bir dezavantajı uzun vadeli düşünmemesidir. Dikkatle incelediğinde globalleşen dünyada bilgiye hızla erişen insanlar, özellikle teknolojiyi yakalamış, sanayileşmiş ülkelerin yaptıkları işlerde uzun vadeli planlamalar yaptıkları ve başarılarını da buna borçlu olduklarını görmektedirler. Karşılaştırmalı bir örnek verelim. Ülkemizde yapılan bir asfalt yolun en fazla bir ya da iki ay sonra kazıldığını bu yolun altından kanalizasyon borusunun geçirildiğini görüyoruz. Bu arada çevre insanı

bu yoldan yararlanamamakta ve çevre kirliliğine, gürültüye katlanmaktadır. İnşaattan sonra genellikle o yol eski haline getirilmemekte öylece bırakılmaktadır. Aradan bir yada iki ay geçtikten sonra bakıyoruz ki tüm kuruluşlar (PTT, Doğalgaz, Sular idaresi,) sırayla gelip bu kazıları yapmakta ve işkence sürmektedir. Ayrıca göz ardı edilmemesi gereken diğer boyut ise bu inşaatların maliyetleridir. Oysa çağdaş ülkeler altyapı sorununu yıllar önce çözmüş içinden neredeyse araçların geçeceği tüneller inşa etmişlerdir. Bu tünellerin içinde her türlü yeni inşalarını, periyodik bakımlarını yapmaktadırlar ve inşaat maliyetlerini minimize etmektedirler. Böylece ilk kuruluş maliyetini birkaç yılda amorti etmektedirler. Ulaşımında metroyu kullanmış ve böylece trafik sorununu halletmeye çalışmışlardır. Biz ise hala Cumhuriyet döneminde inşa edilen demiryollarını kullanmaktayız. Demiryollarını geliştirerek toplu taşımacılığı teşvik etmeyi bir kenara bırakmış böylece yoğun akaryakıt tüketerek dışa bağımlılığımızı artırmışızdır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür ve bunlar herkesçe bilinen defalarca tespiti yapılan sorunlardır. Ne yazık ki sorunlarımızın ne olduğunu bilmekteyiz, fakat bunlara çareler üretip uygulamak yerine sadece konuşmaktayız.

Bütün bunların ardından konuyu üniversitelere ve üniversite kontenjanlarına getirelim. Daha önce de bahsettiğimiz gibi ülke politikacılarımız, ülke bürokratlarımız, karar ve icra makamında bulunan tüm insanlarımız günlük düşünmekte, günlük yaşamaktadırlar. 25 yıl sonrasına bitecek veya ürün verecek, hiçbir projeye imza atmamaktadırlar. Geleceğe yönelik planlamanın çok zayıf olması her alanda savurganlığa, kaynak israfına yol açmakta ülke bütçesi zorlanmaktadır. Devletin planlama yapmak üzere kurduğu Devlet Planlama Teşkilatı dahi Eğitim alanında çözümün uzun vadeli planlamadan geçtiğini kalkınma planlarına dahil etmiş fakat planlamayı henüz yapmamıştır. Araştırma safhasında bu konuda yapılmış ve uygulanan düzenli bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Çalışma bu alanda varolan bir boşluğu doldurmak ve ülkemizde bu konuyla ilgilenenlere bir kaynak ve model oluşturmak üzere hazırlanmıştır.

Hazırlanan modele önce Tablo 30 daki bilgiler derlenerek başlanmıştır. Tablo 30'da "Türkiye'deki Üniversite Kontenjanları ve İstihdamın AB normlarıyla Karşılaştırılması" konusuna ait aşağıda açıklanacak olan başlıklar altında bilgiler derlenmiştir. Bu tabloda sekiz meslek dalı baz alınmıştır. Modelde bu mesleklerin tercih nedeni devlet

kadrolarındaki yoğun açık, ayrıca AB normları açısından kıyaslamada çarpıcı sonuçları ortaya koyabilmek ve verilerine kolay ulaşılabildiği için tercih edilmiştir. Son sırada yer alan Ziraat Mühendisliği ise modelde bir başka konuyu yani istihdam edilebilir orandan fazla mezun olan mesleklerin de önüne geçmek için alınacak tedbirleri göstermek adına çalışmaya alınmıştır. Daha sonra sırasıyla ülke nüfusu, meslek dalının ülkedeki toplam aktif miktarı ve sonrasında da kişi başına Türkiye'deki oran yazılmıştır. Daha sonra AB ile kıyaslamaya geçilmiştir. AB'deki anılan meslek dalına ilişkin kişi başına oran ülkemiz ile aradaki fark ortaya konmuştur. Bu farkın kapanması için ulaşılmaması gereken toplam rakam ortaya konduktan sonra ülkemizdeki o meslek dalına ait miktar ulaşılmaması gereken rakamdan çıkarılarak "ihtiyaç duyulan toplam sayı" bulunmuştur. Buraya kadar yapılan Türkiye ve AB arasındaki ele alınan meslek dalına ilişkin fark bulunmuştur. Bundan sonraki sütunlarda bu farkın kapanması için atanması gereken miktarın bulunmasına çalışılmıştır. Bunun içinde bir yıl içinde tüm üniversitelerden mezun olan öğrenci sayıları bir sütunda toplanmıştır. Anormal atamalar yapmamak için üniversite dengelerini gözetmek adına öğretim üyelerinin toplam sayıları da bir sonraki sütuna yazılmıştır. Daha sonra tüm sınıflarda okuyan öğrencilerin toplamı diğer sütuna yazılmıştır. Buradan da öğretim üyeleri toplamı ile öğrenci toplamından öğrenci/öğretim üyesi oranına ulaşılmıştır. Buraya kadar durum tespitleri yapılmıştır. Bundan sonraki sütunlarda artık dengeyi koruyarak atamalar yapılmıştır. Açıklanacak olursa en son bulunan sütunda öğretim üyesi/öğrenci oranını korunarak hem ihtiyaç duyulan toplam öğretim üyesi sayısı ortaya konmuştur hem de bu toplam öğretim üyesi miktarı yıllara yayılarak bir anda imkansız zorlamak, hayali bir planlamadan uzak durmak için makul sayılara ve yıllara bölünmüştür. Öğrenciler içinde yıllık sayılar ve makul bir zaman tayin edilmiştir. Tabloda adı geçen mesleklerin verilerini, nüfus verilerini, öğrenci ve öğretim üyesi verilerini sırasıyla Türkiye Devlet İstatistik Ofisinden, Devlet Planlama Teşkilatından, Yükseköğretim Kurumundan, Meslek Odalarından Türkiye Nüfus İdaresinden, Avrupa İstatistik Ofisinden, AB Üyesi Ülkelerin İstatistik Ofislerinden, Eğitim Bakanlıklarından alınmıştır. Tablo 30 ile amaçlanan ülke içinde seçilen bazı meslek dallarına ait ihtiyaçları ortaya koymak, bu ihtiyaçları üniversitenin dengelerini de koruyarak orta ve uzun vadede aşmak için atanacak miktarları tespit etmektir. Buradan yola çıkarak daha sonra Tablo 31'den

Tablo 36'ya kadar üniversitelere tıp doktoru mesleği için üniversite dengeleri gözetilerek atamalar yapılmıştır.

Tablo 31'de 2004 yılında ülkemizde tıp eğitimi veren tüm üniversitelerimizde açılan kontenjanlar ilk sütuna Normal Kontenjan adıyla kaydedilmiştir. Her üniversitenin kendine özgü öğretim elemanları sayıları tespit edilmiş böylelikle öğretim üyesi ve öğrenci oranları hesaplanmıştır. Ülkemizde diğer bölümlerin aksine tıp eğitiminde bu oranlar iyi seviyededir. Genellikle 2 seviyesinde olan bu oranlar tıp fakültelerinde öğrenci artırımını daha kolay hale getirmektedir. Ama yinede oranlar üniversiteler arası değişse de 2- 2,5- 3 katını aşılması önlenmiştir. Bu oranlardaki artırımlar sonucu yeni kontenjanlar 2005 yılından itibaren sabit tutularak 20 yıl boyunca sürdürülmüştür. İhtiyaç toplamı 233.000 olmasına rağmen 300.000 doktor sayısına ulaşılacak hedeflenmiştir. Burada mevcudun %20 'nin mesleğini yapmayacağı, ölüm, sakat kalma gibi nedenlerle mesleğinden uzaklaşabileceği değerlendirildiğinden tolere edecek bir miktar ayrılmıştır. Ülkemizde 52 üniversite tıp eğitimi verdiği için sadece bu üniversiteler değerlendirmeye alınmıştır.

Yukarıda verilmeye çalışılan diğer bir mesaj artık uzun vadeli düşünülmesi ve planlamalar yapılması gerektiğidir. Atamalar 20 yıla yayılarak kaynakları zorlamadan makul çözümler üretmeye, en azından bu konuda bir politika üretilmeye çalışılmıştır. Öğrenci sayıları 1.200 ile 60.000 arasında değişen üniversite mevcutlarımızı ortalama bölerek ve artırarak 20.000 mevcutlu hale getirdiğimizde 77 üniversitenin toplam, günümüzde 700.000 olan örgün öğretim 4 yıllık lisans öğrenci miktarını 1.500.000' çıkaracaktır. Bu da örgün öğretimde iki katına çıkmak anlamına gelmektedir. Planlar sabit yani durağan olmamalı, hızla değişen dünyada sürekli güncellenmeli, ancak ana fikir olarak diğer çağdaş ülkelerin gelecek 50 yılını, 100 yılını planladıkları unutulmamalıdır.

TABLO 30 - TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTE KONTENJANLARI VE İSTİHDAMIN AB NORMATIYLA KARŞILAŞTIRILMASI

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R
Sıra No	Meslek Adı	Türkiye Nüfusu	Mesleğin Türkiye'deki Toplam Miktarı	Türkiye'de Kişi Başına Oran (C/D)	AB'de Kişi Başına Oran	AB Normlarına Göre Fark (E-F)	AB Normlarına Ulaşılması İçin Gereken Miktar (C/F)	İhtiyaç Duyulan Toplam Sayı (H-D)	Üniv. 2002 Yılı Mezun Sayısı	Öğretim Üyesi	Üniversitelerde Okuyan Toplam Öğrenci Miktarı	Öğretim Üyesi/Öğrenci Oranı (J/K)	Öğretim Üyesi İhtiyaç (N+K/O+L-M)	Planlanan İlave Öğrenci Sayısı (OxR-e)	Planlanan Öğretim Üyesi Sayısı (P+R=N)	AB Normları İçin Gereken Plan Süresi (Yıl)
1	Doktor	70.000.000	90.000	825	300	525	233.000	143.000	4.501	15.544	29.897	2	5.000	10.000	250	20
2	Öğretmen lise	70.000.000	470.902	27	14	13	906.145	435.243	33.452	5.146	185.285	36	10.000	50.000	1.000	10
3	Öğretim Üyesi	70.000.000 (1.568.000)	74.134	21	4	17	392.000	317.866	194.136	74.134			317.866		16.000	20
4	Hemşire	70.000.000	79.100	884	200	684	350.000	270.900	3.225	844	23.004	27	1.156	16.900	100	15
5	Eczacı	70.000.000	22.065	3.172	1.800	1.372	38.889	16.824	919	752	4.120	5	1.250	1.100	100	10
6	Hakim	70.000.000	5.132	13.640	725	12.915	96.551	91.419	3.972	815	22.533	28	1.185	8.000	130	10
7	Diş hekimisi	70.000.000	12.500	5.600	2.000	3.600	35.000	22.500	987	1.163	6.223	5	1.000	1.000	100	20
8	Ziraat Mühendisi	70.000.000	65.000	1.077	5.681	-4.604	0	0	2.000	1.916	16.407	9	0	0	0	0

TABLO 31- İSTİHDAM İHTİYACINA GÖRE ÜNİVERSİTE KONTENJANLARININ YERLEŞTİRİLMESİ

Sıra.No	FAKÜLTELER	YILLAR										
		2004		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
		Nor.Kont.	İlave Kont.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	
1	Abant İzzet Baysal Ün. (BOLU) Düzce Tıp Fakültesi	25	75	100	100	100	100	100	100	100	100	
2	Adnan Menderes Ün. (Aydın) Tıp Fakültesi	60	150	210	210	210	210	210	210	210	210	
3	Kocatepe Ün. (Afyon) Tıp Fakültesi	40	100	140	140	140	140	140	140	140	140	
4	Akdeniz Ün. (Antalya) Tıp Fakültesi	130	300	430	430	430	430	430	430	430	430	
5	Ankara Ün. (Ankara) Tıp Fakültesi	280	540	820	820	820	820	820	820	820	820	
6	Atatürk Ün. (Erzurum) Tıp Fakültesi	120	275	395	395	395	395	395	395	395	395	
7	Celal BAYAR Ün. (MANİSA) Tıp Fakültesi	70	180	250	250	250	250	250	250	250	250	
8	Cumhuriyet Ün. (SİVAS) Tıp Fakültesi	120	280	400	400	400	400	400	400	400	400	
9	18 Mart Ün. (Çanakkale) Tıp Fakültesi	25	75	100	100	100	100	100	100	100	100	
10	Çukurova Ün. (Adana) Tıp Fakültesi	120	275	395	395	395	395	395	395	395	395	
11	Dicle Ün. (Diyarbakır) Tıp Fakültesi	90	220	310	310	310	310	310	310	310	310	
12	9 Eylül Ün. (İzmir) Tıp Fakültesi	120	280	400	400	400	400	400	400	400	400	
13	Ege Ün. (İzmir) Tıp Fakültesi	260	530	790	790	790	790	790	790	790	790	
14	Erciyes Ün. (KAYSERİ) Tıp Fakültesi	170	400	570	570	570	570	570	570	570	570	
15	Fırat Ün. (Elazığ) Tıp Fakültesi	80	200	280	280	280	280	280	280	280	280	
16	Gazi Ün. (Ankara) Tıp Fakültesi	140	300	440	440	440	440	440	440	440	440	
17	Gaziantep Ün. (Gaziantep) Tıp Fakültesi	60	150	210	210	210	210	210	210	210	210	
18	Gaziosmanpaşa Ün. (Tokat) Tıp Fakültesi	25	75	100	100	100	100	100	100	100	100	
19	Hacettepe Ün. (Ankara) Tıp Fakültesi	300	600	900	900	900	900	900	900	900	900	
20	Harran Ün. (Ş. Urfa) Tıp Fakültesi	30	80	110	110	110	110	110	110	110	110	
TOPLAM		2265	5085	7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350	

TABLO 32 - İSTİHDAM İHTİYACINA GÖRE ÜNİVERSİTE KONTENJANLARININ YERLEŞTİRİLMESİ

Sıra.No	FAKÜLTELER	YILLAR											
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
		KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	
1	Abant İzzet Baysal Ün.v. (BOLU) Düzce Tıp Fakültesi	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2	Adnan Menderes Ün.v. (Aydın) Tıp Fakültesi	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210
3	Kocatepe Ün.v. (Afyon) Tıp Fakültesi	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
4	Akdeniz Ün.v. (Antalya) Tıp Fakültesi	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430	430
5	Ankara Ün.v. (Ankara) Tıp Fakültesi	820	820	820	820	820	820	820	820	820	820	820	820
6	Atatürk Ün.v. (Erzurum) Tıp Fakültesi	395	395	395	395	395	395	395	395	395	395	395	395
7	Celal BAYAR Ün.v. (MANİSA) Tıp Fakültesi	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250	250
8	Cumhuriyet Ün.v. (SİVAS) Tıp Fakültesi	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
9	18 Mart Ün.v. (Çanakkale) Tıp Fakültesi	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
10	Çukurova Ün.v. (Adana) Tıp Fakültesi	395	395	395	395	395	395	395	395	395	395	395	395
11	Dicle Ün.v. (Diyarbakır) Tıp Fakültesi	310	310	310	310	310	310	310	310	310	310	310	310
12	9 Eylül Ün.v. (İzmir) Tıp Fakültesi	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
13	Ege Ün.v. (İzmir) Tıp Fakültesi	790	790	790	790	790	790	790	790	790	790	790	790
14	Erciyes Ün.v. (Kayseri) Tıp Fakültesi	570	570	570	570	570	570	570	570	570	570	570	570
15	Fırat Ün.v. (Elazığ) Tıp Fakültesi	280	280	280	280	280	280	280	280	280	280	280	280
16	Gazi Ün.v. (Ankara) Tıp Fakültesi	440	440	440	440	440	440	440	440	440	440	440	440
17	Gaziantep Ün.v. (Gaziantep) Tıp Fakültesi	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210
18	Gaziosmanpaşa Ün.v. (Tokat) Tıp Fakültesi	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
19	Hacettepe Ün.v. (Ankara) Tıp Fakültesi	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900	900
20	Harran Ün.v. (Ş.Ürfa) Tıp Fakültesi	110	110	110	110	110	110	110	110	110	110	110	110
TOPLAM		7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350	7350

TABLO 33 - İSTİHDAM İHTİYACINA GÖRE ÜNİVERSİTE KONTENJANLARININ YERLEŞTİRİLMESİ

Sıra.No	FAKÜLTELER	YILLAR											
		2004		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
		Nor.Kont	İlave Kont.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.		
21	İnönü Üniv. (Malatya) Tıp Fakültesi (ING)	60	150	210	210	210	210	210	210	210	210	210	
22	İstanbul Üniv. (İstanbul) Cerrahpaşa Tıp Fakültesi	310	620	930	930	930	930	930	930	930	930	930	
23	İstanbul Üniv. (İstanbul) İstanbul Tıp Fakültesi	310	620	930	930	930	930	930	930	930	930	930	
24	Kafkas Üniv. (Kars) Tıp Fakültesi	0	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	
25	Sütcü İmam Üniv. (K.Maraş) Tıp Fakültesi	25	75	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
26	Karadeniz Teknik Üniv. (Trabzon) Tıp Fakültesi	140	350	490	490	490	490	490	490	490	490	490	
27	Kırıkkale Üniv. (Kırıkkale) Tıp Fakültesi	30	75	105	105	105	105	105	105	105	105	105	
28	Kocaeli Üniv. (Kocaeli) Tıp Fakültesi	75	225	300	300	300	300	300	300	300	300	300	
29	Marmara Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (ING)	120	280	400	400	400	400	400	400	400	400	400	
30	Mersin Üniv. (Mersin) Tıp Fakültesi	60	150	210	210	210	210	210	210	210	210	210	
31	M.Kemal Üniv. (Hatay) Tayfur Ata Sokmen Tıp Fakültesi	0	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	
32	19 Mayıs Üniv. (Samsun) Tıp Fakültesi	170	380	550	550	550	550	550	550	550	550	550	
33	Osmangazi Üniv. (Eskişehir) Tıp Fakültesi	150	330	480	480	480	480	480	480	480	480	480	
34	Pamukkale Üniv. (Denizli) Tıp Fakültesi	40	100	140	140	140	140	140	140	140	140	140	
35	Selçuk Üniv. (Konya) Meram Tıp Fakültesi	120	250	370	370	370	370	370	370	370	370	370	
36	Selçuk Üniv. (Konya) Selçuklu Tıp Fakültesi	60	130	190	190	190	190	190	190	190	190	190	
37	S.DEMİREL Üniv. (İsparta) Tıp Fakültesi	50	110	160	160	160	160	160	160	160	160	160	
38	Trakya Üniv. (Edirne) Tıp Fakültesi	130	270	400	400	400	400	400	400	400	400	400	
39	Uludağ Üniv. (Bursa) Tıp Fakültesi	200	420	620	620	620	620	620	620	620	620	620	
TOPLAM		2050	4645	6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695	

TABLO 34 - İSTİHDAM İHTİYACINA GÖRE ÜNİVERSİTE KONTENJANLARININ YERLEŞTİRİLMESİ

Sıra.No	FAKÜLTELER	YILLAR										
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
		KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.
21	İnönü Üniv. (Malatya) Tıp Fakültesi (İNG)	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210
22	İstanbul Üniv. (İstanbul) Cerrahpaşa Tıp Fakültesi	930	930	930	930	930	930	930	930	930	930	930
23	İstanbul Üniv. (İstanbul) İstanbul Tıp Fakültesi	930	930	930	930	930	930	930	930	930	930	930
24	Kafkas Üniv. (Kars) Tıp Fakültesi	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
25	Sütçü İmam Üniv. (K.Maraş) Tıp Fakültesi	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
26	Karadeniz Teknik Üniv. (Trabzon) Tıp Fakültesi	490	490	490	490	490	490	490	490	490	490	490
27	Kırıkkale Üniv. (Kırıkkale) Tıp Fakültesi	105	105	105	105	105	105	105	105	105	105	105
28	Kocaeli Üniv. (Kocaeli) Tıp Fakültesi	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300
29	Marmara Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (İNG)	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
30	Mersin Üniv. (Mersin) Tıp Fakültesi	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210	210
31	M.Kemal Üniv. (Hatay) Tayfur Ata Sökmen Tıp Fakültesi	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60
32	19 Mayıs Üniv. (Samsun) Tıp Fakültesi	550	550	550	550	550	550	550	550	550	550	550
33	Osmanгази Üniv. (Eskişehir) Tıp Fakültesi	480	480	480	480	480	480	480	480	480	480	480
34	Pamukkale Üniv. (Denizli) Tıp Fakültesi	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140	140
35	Selçuk Üniv. (Konya) Meram Tıp Fakültesi	370	370	370	370	370	370	370	370	370	370	370
36	Selçuk Üniv. (Konya) Selçuklu Tıp Fakültesi	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190
37	S.DEMİREL Üniv. (İsparta) Tıp Fakültesi	160	160	160	160	160	160	160	160	160	160	160
38	Trakya Üniv. (Edirne) Tıp Fakültesi	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
39	Uludağ Üniv. (Bursa) Tıp Fakültesi	620	620	620	620	620	620	620	620	620	620	620
TOPLAM		6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695	6695

TABLO 35 - İSTİHDAM İHTİYACINA GÖRE ÜNİVERSİTE KONTENJANLARININ YERLEŞTİRİLMESİ

Sıra.No	FAKÜLTELER	YILLAR											
		2004		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
		Nor.Kont	İlave Kont.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.		
40	Yüzüncü Yıl Üniv. (Van) Tıp Fakültesi	60	130	190	190	190	190	190	190	190	190	190	
41	Karaelmas Üniv. (Zonguldak) Tıp Fakültesi	40	90	130	130	130	130	130	130	130	130	130	
42	Başkent Üniv. (Ankara) Tıp Fakültesi	35	80	115	115	115	115	115	115	115	115	115	
43	Başkent Üniv. (Ankara) Tıp Fakültesi (Burslu)	5	15	20	20	20	20	20	20	20	20	20	
44	Fatih Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	0	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	
45	Haliç Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	0	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	
46	Kadir Has Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	0	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	
47	Kadir Has Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (Burslu)	0	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	
48	Maltepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	35	80	115	115	115	115	115	115	115	115	115	
49	Maltepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (Burslu)	10	25	35	35	35	35	35	35	35	35	35	
50	Ufuk Üniv. (Ankara) Tıp Fakültesi	30	65	95	95	95	95	95	95	95	95	95	
51	Yeditepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	45	100	145	145	145	145	145	145	145	145	145	
52	Yeditepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (Burslu)	5	15	20	20	20	20	20	20	20	20	20	
TOPLAM		265	690	955	955	955	955	955	955	955	955	955	
GENEL TOPLAM		4580	10420	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	

TABLO 36 - İSTİHDAM İHTİYACINA GÖRE ÜNİVERSİTE KONTENJANLARININ YERLEŞTİRİLMESİ

Sıra.No	FAKÜLTELER	YILLAR											
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
		KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	KONT.	
40	Yüzüncü Yıl Üniv. (Van) Tıp Fakültesi	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190	190
41	Karaelmas Üniv. (Zonguldak) Tıp Fakültesi	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130
42	Başkent Üniv. (Ankara) Tıp Fakültesi	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115
43	Başkent Üniv. (Ankara) Tıp Fakültesi (Burslu)	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
44	Fatih Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
45	Haliç Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
46	Kadir Has Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
47	Kadir Has Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (Burslu)	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
48	Maltepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115
49	Maltepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (Burslu)	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
50	Ufuk Üniv. (Ankara) Tıp Fakültesi	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95
51	Yeditepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi	145	145	145	145	145	145	145	145	145	145	145	145
52	Yeditepe Üniv. (İstanbul) Tıp Fakültesi (Burslu)	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
TOPLAM		955	955	955	955	955	955	955	955	955	955	955	955
GENEL TOPLAM		15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000	15000

20 X 15.000 = 300.000 Doktor Mezun olacaktır.

300.000-233.000= 67.000 Doktor emeklilik, meslekten ayrılma, vefat v.d nedenlerle ayrılanlar için %22.3 oranında fazla kontenjan ayrılmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ATAÜNAL, Doç. Dr. Aydoğan** ; Türkiye’de Yükseköğretim (1923-1998) Yasal Düzenlemeler ve Değerlendirmeler, Ankara; 1998
- ÇETİNKAYA, Tuncer** ; Kampüse Giden Yol , Zaman Kitap, 2003
- ENSARİ, HOŞCAN**; 21 nci Yüzyıl Okulları İçin Toplam Kalite Yönetimi; Sistem Yayıncılık, İstanbul; 2003
- GÜÇLÜ, Dr. Mehmet**; Okul Sanayi İşbirliği; Ankara; 1997
- GÜLBEDEN, Deniz**; Eğitimin Etkenliği ve Türkiye’de Öğretim ile Ekonomik Gelişme Ölçüleri Arasındaki İlişkiler, Ankara, Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları; 1991
- GÜVENÇ, Bozkurt** ; Seçilmiş Bazı Ülkelerde Yükseköğretime Geçiş, ÖSYM Yayınları, Ankara; 1992
- HARBISON, Frederick**, Charles A. Myers; Education, Manpower and Economic Growth: Newyork: McGraw-Hillbook Company; 1964
- KURTKAN, Amiran**; Sosyolojik Açıdan Eğitim Yolu ile Kalkınmanın Esasları, İstanbul Üniversitesi Yayınları; 1972
- MÜTERCİMLER, Erol**; 21 nci Yüzyıl ve Türkiye Yüksek Strateji; Erciyaş Yayınları, 1997
- PATTERSON, Jerry L.**; Leadership For Tomorrow’s Scholls; USA 1993
- PSACHAROPOULOS, George**; Building Human Capital for Beter Lives Washington D.C. World Bank; 1995
- SCHULTZ ,Theodore W.**; Investing in people: The Economics of population quality, Berkeley Üniversitesi of California pres; 1981
- SERİN, Necdet**; Eğitim Ekonomisi, Ankara üniversitesi; 1979
- SMITH, G. Ian**; Globalization, Employment and The Workplace, London and Newyork; 2002
- TEGTMEIER, Dr. Werner**; Social Security An Obstacle to Full Employment, Federal Ministry of labour and Social Affairs, Germany; 1998
- TÜBA** (Türkiye Bilimsel Akademisi), “Üniversiteye Giriş”, Ankara, 1997

TÜBİTAK, Türkiye'nin Bilim ve Teknoloji Politikası, Özet; Ocak 1999

WOODHALL, M. “Economics of Education: A review”, Economics of Education: Research and Studies, ed. George Psacharopoulos, Oxford, Pergamon Pres, 1987



SÜRELİ YAYINLAR VE GAZETELER

ALTUNSOY, İsmail; “Almanya’nın Göç Planı” Ekonomi Servisi, Zaman Gazetesi,2001

DOĞAN, Prof. Dr. Mehmet ; Cumhuriyet Bilim Teknik Dergisi; Hacettepe Üniversitesi ; 31 Ekim 1998

GÜLTEKİN, Sadık; “Devlet Baba Birinci Oldu”, Vatan, 24 Ağustos 2003

Milli Eğitim Bakanlığı ; APK Daire Başkanlığı 2003 yılı sayısal verileri



RAPORLAR

DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, “Nitelikli İnsan Gücü, Meslek Standartları, Düzeni ve Sosyal Sermaye Birikimi” Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001

DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ; Yükseköğretim Özel İhtisas Komisyon Raporu, 28.01.2000

KOSGEB, AB CC Best Türkiye Raporu; 2002

YÖK Raporu ; Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu., Mart 1999.

YÖK Raporu ; Yüksek Öğretimin Bugünkü Durumu, Mart 2003



DİĞER KAYNAKLAR

DIŐIŐLERİ BAKANLIĞI, internet sitesi, 2004

DİE, 2003 Yılı Verileri ,internet sitesi

MEB ; Yüksek Öğretim Kurumu Yeni Kanun Tasarısı, 2003

ŞİNGAR, Esin; ile yapılan mülakat, DPT İnsan Kaynakları Planlaması Bölümü, 2004



EK-A Yüksek Öğretim Kurulunun Kanunla Düzenlenmiş Görevleri

Yüksek öğretim kurulu üniversitelerin açacakları bölümleri ve bu bölümlere alacakları öğrenci sayılarını inceler. Bu kontenjanlara ait geleceğe yönelik planlamaları yapar. Bu planlamalar, bu kurulun 1981 de kabul edilen yasayla görevleri arasında yer almıştır.

Yüksek Öğretim kurulu ;

- 1.Genel Kurul
- 2.Yürütme Kurulu
- 3.Başkan
- 4.Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
- 5.Yükseköğretim Denetleme Kurulu

olmak üzere beş organdan oluşur. Bu kurulun kuruluş kanununun 7 nci maddesinde belirtilen görevleri arasında yüksek öğretimde öğrencilerin seçilmesi, öğrencilerin bir plan ve kontenjan dahilinde yerleştirilmesi de bulunmaktadır. Yükseköğretim kanununun araştırma ile ilgili maddeleri aşağıda yer almıştır.

Madde 7 - (Değişik: 17/8/1983 - 2880/3 md.)

Yükseköğretim Kurulunun görevleri;

a) Yükseköğretim kurumlarının bu Kanunda belirlenen amaç, hedef ve ilkeler doğrultusunda kurulması, geliştirilmesi, eğitim - öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve yükseköğretim alanlarının ihtiyaç duyduğu öğretim elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak, üniversitelere tahsis edilen kaynakların, bu plan ve programlar çerçevesinde etkili bir biçimde kullanılmasını gözetim ve denetim altında bulundurmak,

b) Yükseköğretim kurumları arasında bu Kanunda belirlenen amaç, ilke ve hedefler doğrultusunda birleştirici,bütünleştirici,sürekli,ahenkli ve geliştirici işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,

c) Üniversite çalışmalarının en verimli düzeyde sürdürülmesi için büyümenin sınırlarını tespit etmek ve yaz öğretimi, gece öğretimi, ikili öğretim gibi tedbirler almak,

d) **Devlet kalkınma planlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesi içinde;**

(1) Yeni üniversite kurulmasına ve gerektiğinde birleştirilmesine ilişkin önerilerini veya görüşlerini Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,

(2) Bir üniversite içinde fakülte, enstitü ve yüksekokul açılmasına, birleştirilmesi veya kapatılması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek önerilere dayalı kararlar almak ve gereği için Milli Eğitim Bakanlığına sunmak, Yükseköğretim kurumları içinde bölüm, anabilim ve ana sanat dalları ile uygulama ve araştırma merkezi açılması, birleştirilmesi veya kapatılması; konservatuar, meslek yüksekokulu veya destek, hazırlık okul veya birimleri kurulması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek öneriler üzerine karar vermek, Eğitim - öğretimin aksamaması sonucunu doğuracak olaylar dolayısıyla öğrenime ara verilmesine veya tekrar başlatılmasına ilişkin olarak üniversitelerden gelecek önerilere göre veya doğrudan karar verip uygulamak,

(3) Bakanlıklar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının kuruluş, amaç ve esaslarını inceleyerek görüşlerini ilgili makama sunmak,

e) Yükseköğretim kurumlarında eğitim - öğretim programlarının asgari ders saatlerini ve sürelerini, öğrencilerin yatay ve dikey geçişleriyle ve yüksekokul mezunlarının bir üst düzeyde öğrenim yapmalarına ilişkin esasları Üniversitelerarası Kurulun da görüşlerini alarak tespit etmek,

f) Üniversitelerin ihtiyaçlarını, eğitim - öğretim programlarını, bilim dallarının niteliklerini, araştırma faaliyetlerini, uygulama alanlarını, bina, araç, gereç ve benzeri imkanlar ve öğrenci sayılarını ve diğer ilgili hususları dikkate alarak; üniversitelerin profesör, doçent ve yardımcı doçent kadrolarını dengeli bir oranda tespit etmek,

g) Her yıl üniversitelerin verecekleri faaliyet raporlarını inceleyerek değerlendirmek; üstün başarı gösterenlerle, yeterli görülmeyenleri tespit etmek ve gerekli önlemleri almak,

h) Üniversitelerin her eğitim - öğretim programına kabul edeceği öğrenci sayısı önerilerini inceleyerek kapasitelerini tespit etmek; insan gücü planlaması, kurumların kapasiteleri ve öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ortaöğretimdeki yönlendirme esaslarını da dikkate alarak öğrencilerin seçilmesi ve kabul edilmesi ile ilgili esasları tespit etmek,

ı) Yükseköğretim kurumlarında ve bu kurumlara girişte imkan ve fırsat eşitliği sağlayacak önlemleri almak,

n) Gerektiğinde yeni kurulan veya gelişmekte olan üniversitelere gelişmiş üniversitelerin eğitim - öğretim ve eleman yetiştirme alanlarında yapacağı katkıyı gerçekleştirmek için gelişmiş üniversiteleri görevlendirmek ve bu konudaki uygulama esaslarını tespit etmek,

o) Vakıflar tarafından kurulacak yükseköğretim kurumlarının bu Kanun hükümlerine göre açılması hususundaki görüş ve önerilerini Milli Eğitim Bakanlığına sunmak, bu kurumlara ilişkin gerekli düzenlemeleri yapmak ve bunları gözetmek, denetlemek,

p) Yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından alınmış ön lisans, lisans ve lisans üstü diplomaların denkliğini tespit etmek,

r) Bu Kanunla kendisine verilen diğer görevleri yapmaktır.

Bunun yanı sıra diğer bir madde ise dördüncü bölüm madde 12 b fıkrasıdır. Bu fıkra;

b. Kendi ihtisas gücü ve maddi kaynaklarını rasyonel, verimli ve ekonomik şekilde kullanarak, milli eğitim politikası ve kalkınma planları ilke ve hedefleri ile Yükseköğretim Kurulu tarafından yapılan plan ve programlar doğrultusunda, ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sayıda insan gücü yetiştirmek,

Öğretim elemanı yetiştirme konusunda ise kanununun 35 nci maddesine göre;

Öğretim elemanı yetiştirme:

Madde 35 - Yükseköğretim kurumları; kendilerinin ve yeni kurulmuş ve kurulacak diğer yükseköğretim kurumlarının ihtiyacı için yurt içinde ve dışında, kalkınma planı ilke ve hedeflerine ve Yükseköğretim Kurulunun belirteceği ihtiyaca ve esaslara göre öğretim elemanı yetiştirirler. [YÖK Kanunu,1981]

Son günlerde kamuoyunda sıkça tartışılan Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı Yükseköğretim yasa tasarısının içinde yükseköğretim kuruluna verilen görevler arasında öğrenci kontenjanlarını belirlemek, izlemek ve değerlendirmek görevi yine verilmiştir. Bu yasa tasarısına ait madde aşağıdaki gibidir.

15) Üniversitelerarası Kurulun tespit ettiği esaslara göre, üniversitelerin öz değerlendirme raporları ile diğer ilgili kuruluşların görüşleri çerçevesinde, üniversitelerin insan gücü ve fiziksel kapasitelerini göz önünde bulundurarak belirleyecekleri öğrenci kontenjanlarını izlemek, değerlendirmek ve belirlemek,

[MEB,2003]

EK-B Avrupa Birliği Kriterleri

1. Helsinki Zirvesi Başkanlık Sonuç Belgesi

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde, oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edildi.

Helsinki Zirvesi kararlarına göre, Türkiye, diğer aday ülkeler gibi bir Katılım ncesi Stratejisinden yararlanacak. Böylece, Türkiye topluluk programları ve ajansları ile, aday ülkeler ile Birlik arasında, katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkanına sahip olacak.

1.1. Başkanlık sonuçları, Helsinki AB Konseyi

1.1.1. Giriş

1. Avrupa Birliği Konseyi 10 ve 11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de toplandı. Binyıl Bildirgesi'ni kabul etti. Genişleme sürecinde yeni bir aşamaya işaret eden kararlar aldı. Birlik'in kendisinin etkili ve reformdan geçirilmiş kurumlara, glendirilmiş bir ortak güvenlik ve savunma politikasına ve rekabetçi, istihdam yaratan, sürdürülebilir bir ekonomiye sahip olmasını sağlamak için de adımlar atıldı.

2. Görüşmelerin başlangıcında, AB Konseyi ile Avrupa Parlamentosu Başkanı Bayan Nicole Fontaine, başta genişleme, kurumsal reform ve istihdam olmak üzere, gündemdeki başlıca konular hakkında görüş alışverişinde bulundular.

1.1.2. Genişlemeye Hazırlanma

Genişleme süreci

3. Avrupa Birliği Konseyi, tüm Avrupa kıtasının istikrarı ve refahı için Aralık 1997'de Lüksenburg'da başlatılan genişleme sürecinin önemini teyit eder. Etkili ve inandırıcı bir genişleme süreci devam ettirilmelidir.

4. Avrupa Birliği Konseyi, şimdi 13 aday devleti tek bir ereve içinde kapsayan katılım sürecinin ierici mahiyetini tekrar teyit eder. Aday devletler, üyelik sürecine eşit bir temelde katılmaktadırlar. Avrupa Birliği'nin Antlaşmalar'da ifade edilen değerlerini ve amaçlarını paylaşmaladırlar. Bu bakımdan, Avrupa Birliği Konseyi,

anlaşmazlıkların BM Anayasası'na uygun olarak barışçı yoldan çözülmesi ilkesini vurgular ve aday devletleri, devam eden sınır anlaşmazlıkları ve ilgili diğer konuları çözmek için her gayreti göstermeye davet eder. Bunda başarılı olunamadığı takdirde, anlaşmazlığı makul bir süre içinde Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) götürmelidirler. Avrupa Birliği Konseyi, özellikle üyelik süreci üzerindeki yansımalarıyla ilgili olarak ve en geç 2004 yılı sonuna kadar UAD yoluyla çözüme bağlanmalarını teşvik etmek amacıyla, devam eden anlaşmazlıklara ilişkin durumu gözden geçirecektir. Ayrıca, Avrupa Birliği Konseyi hatırlatır ki Kopenhag'da belirlenmiş olan politik kriterlere uyum, üyelik müzakereleri açılmasının bir ön şartıdır ve tüm Kopenhag kriterlerine uyum AB'ye üye olarak katılmanın temelidir.

5. Birlik, kurumsal reform konusundaki Hükümetler Arası Konferansı Aralık 2000'e kadar tamamlamak için her çabayı göstermeye yönelik sağlam bir siyasi taahhüt içine girmiştir. Bu Konferans'ın sonuçlarının onaylanmasından sonra, Birlik, 2002 sonundan itibaren, üyelik vecibelerini üstlenme yeteneğine sahip olduklarını göstermelerinin hemen ardından ve müzakere sürecinin başarıyla tamamlanması üzerine, yeni üye devletler kabul edebilme durumunda olacaktır.

6. Komisyon, aday devletlerdeki ilerleme hakkında ayrıntılı bir değerlendirme yapmıştır. Bu değerlendirme, katılım kriterlerinin yerine getirilmesi yönünde ilerleme olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, bazı sektörlerde devam eden güçlükler bulunduğu dikkate alınır, aday devletler, katılım kriterlerine uyma çabalarını sürdürmeye ve arttırmaya teşvik edilirler. Bazı adayların tüm Kopenhag kriterlerini orta vadede karşılama konumunda olmayacakları anlaşılmaktadır. Komisyon'un niyeti, bazı aday devletlerce Kopenhag kriterlerinin yerine getirilmesinde kaydedilen ilerleme konusunda 2000 yılı başlarında Konsey'e rapor vermektir. Bundan sonraki ilerleme raporları, Aralık 2000'deki AB Konseyi'nden uygun bir zaman önce sunulacaktır.

7. Avrupa Birliği Konseyi, Orta ve Doğu Avrupa'da yüksek nükleer güvenlik standartlarının önemini hatırlatır. Bakanlar Konseyi'ne, ilgili Konsey sonuçlarına uygun olarak genişleme süreci çerçevesinde nükleer güvenlik konusunun nasıl ele alınacağı üzerinde düşünmesi için çağrıda bulunur.

8. Avrupa Birliği Konseyi, Kıbrıs, Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti

ve Slovenya ile katılım müzakerelerinde başlatılan esaslı çalışmayı ve kaydedilen ilerlemeyi memnuniyetle not eder.

9.

(a) Avrupa Birliği Konseyi, 3 Aralık tarihinde New York'ta Kıbrıs meselesinin kapsamlı bir çözümüne yönelik olarak başlatılan görüşmeleri memnuniyetle karşılar ve BM Genel Sekreteri'nin bu süreci başarıyla sonuçlandırma yönündeki gayretlerine güçlü desteğini ifade eder.

(b) Avrupa Birliği Konseyi, politik bir çözümün Kıbrıs'ın Avrupa Birliği'ne katılımını kolaylaştıracağına altını çizer. Üyelik müzakerelerinin tamamlanmasına kadar kapsamlı bir çözüme ulaşılamamış olursa, Konsey'in üyelik konusundaki kararı, yukarıdaki husus bir ön şart olmaksızın verilecektir. Bu konuda, Konsey tüm ilgili faktörleri dikkate alacaktır.

10. Avrupa kıtasında güvenliğe ve istikrara olumlu bir katkı yapmaya kararlı olarak ve Komisyon'un raporları yanısıra son gelişmelerin ışığında, Avrupa Birliği Konseyi, Birlik'e giriş şartları ve bundan doğacak Antlaşma tadilleri konusunda Romanya, Slovakya, Letonya, Litvanya, Bulgaristan ve Malta ile Şubat 2000'de iki taraflı hükümetler arası konferanslar toplamaya karar vermiştir.

11. Müzakerelerde, her aday devlet kendi meziyetlerine göre değerlendirilecektir. Bu ilke, hem muhtelif müzakere başlıklarının açılması hem de müzakerelerin yürütülmesi bakımından geçerli olacaktır. Müzakerelerde ivmeyi korumak için, hantal prosedürlerden kaçınılmalıdır. Şimdi müzakere sürecine sokulmuş olan aday devletler, hazırlıklarında yeterli ilerleme yapmışlarsa, halen müzakere sürecinde bulunan aday devletlere makul bir süre içinde yetişme imkanına sahip olacaklardır. Müzakerelerde ilerleme, müktesebatın ulusal mevzuata dahil edilmesinde ve bilfiil uygulanması ve icra edilmesinde ilerleme ile paralel gitmelidir.

12. Avrupa Birliği Konseyi, Komisyon'un ilerleme raporunda işaret edildiği gibi Türkiye'de son zamanlarda yaşanan olumlu gelişmeleri ve ayrıca Türkiye'nin Kopenhag kriterlerine uyum yönündeki reformlarını sürdürme niyetini memnuniyetle karşılar. Türkiye, diğer aday devletlere uygulananlar ile aynı kriterler temelinde Birliğe katılmaya yönelmiş bir aday devlettir. Diğer aday Devletler gibi Türkiye de mevcut Avrupa stratejisine dayanılarak, reformlarını teşvik etmeye ve desteklemeye yönelik bir katılım öncesi stratejiden istifade

edecektir. Bu çerçevede, insan hakları konusu ve 4 ve 9 (a) sayılı paragraflarda belirtilen konular başta olmak üzere, üyeliğin siyasi kriterlerini karşılama yönünde ilerleme kaydedilmesi üzerinde durularak, daha fazla siyasi diyalog söz konusu olacaktır. Türkiye, Topluluk programlarına ve ajanslarına ve katılım süreci bağlamında aday devletler ile Birlik arasındaki toplantılara katılma imkanına da sahip olacaktır. Müktesebatın benimsenmesi için ulusal bir program ile birlikte, siyasi ve ekonomik kriterler ve bir üye devletin yükümlülükleri ışığında üyelik hazırlıklarının yoğunlaşması gereken öncelikleri içeren bir katılım ortaklığı önceki Konsey sonuçları temelinde oluşturulacaktır. Uygun izleme mekanizmaları kurulacaktır. Türkiye'nin mevzuatının ve uygulamasının müktesebat ile uyumluluğunu yoğunlaştırmak üzere, Komisyon, müktesebatın analitik tarzda incelenmesine yönelik bir süreç hazırlamaya davet edilir. Avrupa Birliği Konseyi, Komisyon'dan, tüm katılım öncesi tüm AB mali yardım kaynaklarının koordinasyonu için tek bir çerçeve sunmasını talep eder.

13. Avrupa Konferansı'nın geleceği, gelişen durumun ve Helsinki'de katılım süreci konusunda alınan kararların ışığında gözden geçirilecektir. Yaklaşan Fransa Dönem Başkanlığı, 2000 yılının ikinci yarısında konferansı toplama niyetini beyan etmiştir.

2.1. Kopenhag Kriterleri

22 Haziran 1993 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği'nin genişlemesinin Merkezi Doğu Avrupa Ülkelerini kapsayacağını kabul etmiş ve aynı zamanda adaylık için başvuruda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaması gereken kriterleri de belirtmiştir. Bu kriterler siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olmak üzere üç grupta toplanmıştır.

2.1.1. Siyasi Kriter: Demokrasi, hukukun üstünlüğu, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların varlığı,

2.1.2. Ekonomik Kriter: İşleyen bir pazar ekonomisinin varlığının yanısıra Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısına karşı koyma kapasitesine sahip olunması

2.1.3. Topluluk Mevzuatının Benimsenmesi: Siyasi, ekonomik ve parasal birliğin amaçlarına uyma dahil olmak üzere üyelik yükümlülüklerini üstlenme kabi-liyetine sahip olması.

2.1.4. Politik Kriterler

AB'ye girmeye aday ülkeler;

- istikrarlı ve kurumsallaşmış bir demokrasinin var olması,
- hukuk devleti ve hukukun üstünlüğu,
- insan haklarına saygı,
- azınlıkların korunması

gibi dört ana kriter açısından değerlendirmeye alınacaktır. Genel olarak; ülkenin çok partili bir demokratik sistemle yönetiliyor olması, hukukun üstünlüğüne saygı, idam cezasının olmaması, azınlıklara ilişkin herhangi bir ayrımcılığın bulunmaması, ırk ayrımcılığının olmaması, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın yasaklanmış olması, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Sözleşmesinin tüm maddeleri ile çekincesiz kabul edilmiş olması, Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabul edilmiş olması gibi özellikler dikkate alınmaktadır. Ancak, bu ilkelerin varlığı tek başına yeterli olmamakta, aynı zamanda kesintisiz uygulanıyor olması gerekmektedir.

2.1.5. Ekonomik Kriterler

Kopenhag Zirve sonuçlarına göre, ekonomi alanında işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı kadar, AB içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısı ile başedebilme kapasitesi de aranmaktadır.

a. Etkin bir piyasa ekonomisi için;

- arz-talep dengesinin piyasa güçlerinin bağımsız bir şekilde karşılıklı etkileşimi ile kurulmuş olması,
- ticaret kadar fiyatların da liberal olması, piyasaya giriş (yeni firma açılması) ve çıkış (iflaslar) için engellerin bulunmaması,
- mülkiyet haklarını (fikri ve sınai mülkiyet) içeren düzenlemeleri kapsayan yasal bir sistemin olması ve bu yasalar ile düzenlemelerin icra edilebilmesi,
- fiyat istikrarını içeren bir ekonomik istikrara ulaşılmış olması ve sürdürülebilir dış dengenin varlığı,
- ekonomik politikaların gerekleri hakkında geniş bir fikir birliğinin olması,
- mali sektörün, tasarrufları üretim yatırımlarına yönlendirebilecek kadar iyi gelişmiş olması gerekmektedir.

b. AB içinde rekabet edebilme kapasitesinin sağlanması için;

- öngörülebilir ve istikrarlı bir ortamda karar alabilen ekonomik kurumların makro ekonomik istikrarının olması ve bununla beraber işlevsel bir piyasa ekonomisinin varlığı,
- alt yapı, eğitim ve araştırmayı içeren yeterli miktarda fiziki ve beşeri sermayenin olması,
- firmaların teknolojiye uyum sağlama kapasitesinin bulunması gerekmektedir.

Bu çerçevede rekabet edebilme derecesinin göstergeleri olarak, birliğe girişten önce birlik ile o ülke arasında belirli bir ticaret ortaklığının olması ve ülke ekonomisinde küçük firmaların oranı sayılmaktadır.

2.1.6. Topluluk Müktesebatına Uyum Kriteri

a. AB'nin siyasi birlik ile ekonomik ve parasal birlik hedeflerini kabul etmek:

Birliğin “ortak dış politika ve güvenlik” politikasına etkin bir katılım için aday ülkelerin buna hazır olması gerekmektedir. Ekonomik ve Parasal Birlik konusunda ise, merkez bankasının bağımsızlığı, ekonomik politikaların koordinasyonu, İstikrar ve Büyüme Paktına katılım, merkez bankasının kamu sektörü açıklarını finanse etmesinin yasaklanması gibi konularda üye ülkelerin aldıkları kararlara katılmak gerekmektedir.

b. AB'nin aldığı kararlara ve uyguladığı yasalara uyum sağlamak:

- Gümrük Birliği, malların serbest dolaşımı, sermayenin serbest dolaşımı gibi ortaklık anlaşmalarının da belirtilen şartlara uyum sağlanması,
- tek pazara geçişi gerektiren Topluluk müktesebatına uyum sağlanması,
- Topluluğun tarım, iletişim ve bilgi teknolojileri, çevre, ulaşım, enerji, taşımacılık, tüketici hakları, adalet ve içişleri, işgücü ve sosyal haklar, eğitim ve gençlik, vergilendirme, istatistik, bölgesel politikalar, genel dış ve güvenlik politikası gibi alanlardaki her türlü düzenlemesine uyum sağlanması.

3.1. Maastricht Kriterlerine Bakış

1 Ocak 1993

Maastricht kriterleri, AB'ye üye ülkelerin Ekonomik ve Parasal Birliğe katılabilmeleri için gerekli şartları, Kopenhag kriterleri ise AB'ye tam üyelik koşullarının esaslarını belirlemektedir.

9-10 Aralık 1991 tarihinde imzalanarak 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'nda Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) aşamaları, bu süreçte izlenecek ekonomik ve parasal politikalar ile bunların gerektirdiği kurumsal değişiklikler ayrıntılı olarak düzenlendi. Bu düzenleme çerçevesinde EPB'nin son aşamasına geçiş öncesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından yaklaşma kriterleri tespit edildi ve

3.1.1. Maastricht Kriterleri

- Toplulukta en düşük enflasyona sahip (en iyi performans gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalaması ile, ilgili üye ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.
- Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sına oranı %60'ı geçmemelidir.
- Üye ülke bütçe açığının GSYİH'sına oranı %3'ü geçmemelidir.
- Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmayacaktır.
- Son 2 yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmiş olmamalıdır.

Bunlara uyulmaması durumunda yaptırımlar belirlendi.

4.1. Türkiye - AB Ortaklık Konseyi Toplantısı

(11 NİSAN 2000)

Türkiye - Avrupa Birliği Ortaklık Konseyi toplantısı, 3 yıl aradan sonra 11 Nisan 2000 tarihinde Lüksemburg'da toplandı. Toplantıda, 31 başlıktan oluşan AB müktesebatının analitik incelemesi için, 8 alt komite oluşturulması karara bağlandı.

Dışişleri Bakanlığı'nın Ortaklık Konseyi toplantısından sonra 29 Nisan 2000 "son durum" başlıklı "bilgi notu" şöyle:

Türkiye-AB ilişkileri Helsinki sonrasında giderek hızlanan bir trend içine girmiş bulunmaktadır. 3 yıllık bir aradan sonra 11 Nisan 2000 günü Lüksemburg'da yapılan Ortaklık Konseyi bu bağlamda önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Ortaklık Konseyinde önümüzdeki dönem ile ilgili önemli kararlar alınmıştır.

4.1.1. Katılım Ortaklığı, Ulusal Program, Tarama

Tarama sürecini gerçekleştirmek üzere Ortaklık Komitesine bağlı 8 alt komite kurulmuştur. (Ek 1). AB, diğer adaylar için olduğu gibi, Türkiye bakımından da Topluluk müktesebatını oluşturan 31 alanı 8 alt komiteye bölüştürmüştür. Tarama sürecinin Mayıs-Haziran döneminde başlatılması söz konusudur. Bu amaçla Ortaklık Komitesi Mayıs ayında toplanarak alt komitelerin çalışma usüllerini belirleyecektir.

Gümrük Birliğinden bu yana üzerinde çalışılan hizmetler alanındaki müzakerelerin başlatılması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda kamu alımları konusu da görüşülecektir. 2000 sonuna kadar tamamlanması öngörülen müzakerelerin Haziran ayında başlatılması beklenmektedir. AB Komisyonu ilk kez tarafların görüşlerini dikkate alarak bir anlaşma taslağı hazırlığı başlatmış bulunmaktadır.

Komisyon tarafından hazırlanacak Katılım Ortaklığı belgesinin en geç Ekim sonuna kadar AB Konseyine sunulması söz konusudur. Belgenin Komisyon tarafından 1998 ve 1999 yıllarında ülkemiz için hazırlanan ilerleme raporlarından esinlenmesi ve 15 sayfa civarında olması beklenmektedir. Belgede AB'nin Kopenhag kriterleri ve Topluluk

müktesebatı kapsamında Türkiye ile ilgili siyasal, ekonomik ve sosyal değerlendirmelerinin yansıtılması öngörülmektedir.

AB Komisyonu 2000 yılı ilerleme raporunu da Katılım Ortaklığı belgesiyle birlikte diğer adaylarla aynı tarihte AB Konseyine sunacaktır. Geçmiş yıllarda olduğu gibi, Komisyon Türkiye'nin temel verilere ilişkin bilgi vermesini ve görüşlerini iletmesini beklemektedir. Bu çalışma bu yıl da Temmuz ortasına kadar iletilmiş olacaktır.

Ulusal Program Türkiye tarafından yukarıdaki iki belgeden hareketle hazırlanacaktır. Programda Türkiye'nin uyum takvimi, sırası ve süreleri hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilecektir. Bu bağlamda, Türkiye'nin iç hazırlıklarını en geç yaz tatiline kadar bitirmesi önem taşımaktadır. Böylece, ulusal programın daha hazırlıklı biçimde kaleme alınması imkanı yaratılmış olabilecektir.

4.1.2. Mali İşbirliği

Yıllardan beri bir sorun olarak gündemimizi işgal eden Mali İşbirliği konusu hareketlenmektedir.

Deprem Yardımı çerçevesinde 1999'da taahhüt edilen 600 milyon EURO'dan ahiren 450 milyon EURO'luk ilk kısım için Ankara'da kredi anlaşması imzalanmıştır. Bakiye 150 milyon EURO için de hazırlıkların yaz tatiline kadar tamamlanması beklenmektedir.

Türkiye'yi üyeliğe hazırlamak amacıyla 3 yıl için hazırlanan 15 milyon ve 135 milyon EURO'luk iki ayrı yönetmeliğin birincisi ile ilgili formaliteler tamamlanmıştır. Oybirliğiyle kabul edilen bu yönetmelik mali alanda Yunanistan'ın veto etmediği ilk karardır. 135 milyon EURO'luk ikinci yönetmelik ise ortak karar süreci çerçevesinde Avrupa Parlamentosuna onay için sunulmuş bulunmaktadır.

Türkiye'ye tam üyelik yolunda yapılacak tüm mali yardımların tek bir çerçevede toplanması için Komisyon çalışmalarını aralıksız sürdürmektedir. Bilindiği gibi bu husus Helsinki Zirvesinde kararlaştırılmıştır.

Komisyon MEDA II Fonundan Türkiye'ye ayrılacak payın geçmişe göre ve diğer yararlanacak ülkelerle karşılaştırmalı olarak çok daha yüksek tutulacağını bildirmiştir. Ülkelerin payları henüz karara bağlanmadığından, bunun da miktarı kesinleşmemiştir.

"Katılım Öncesi İmkan" olarak aday ülkelere 3 yıl için verilecek 8,5 milyar EURO'luk meblağdan Türkiye de pay alacaktır. Bunun dağılımı da henüz kararlaştırılmamıştır. Tahsisattan özel sektörden gelecek projeler de yararlanabilecektir.

Gümrük Birliği döneminden kalan 750 milyon EURO'luk AYB kredisinden bu yıl 400 milyon EURO civarında bir kullanım olabileceği tahmin edilmektedir. Komisyon toplam meblağın 2002 sonuna kadar kullanılmasını amaçlamaktadır. Halen kullanım yolunu açacak hukuki çerçeve oluşturulmaktadır.

AYB ile ortak amaçlı büyük projelerin finansmanı sağlanacaktır. Bu kapsamda İstanbul Boğazında tüp geçit ve enerji projeleri yer almaktadır. Bu projeler AYB ile birlikte oluşturulabilecektir.

4.1.3. Diğer Gelişmeler

Helsinki sonrasında hem AB'ne üye, hem aday ülkelerle ilişkilerimiz yoğunlaşmıştır. AB ülkeleriyle siyasi ve teknik düzeyde karşılıklı ziyaretler artmıştır.

Almanya ile yeni bir danışma toplantısı yapılmıştır. Almanya Türkiye'ye desteğini artarak sürdürmektedir.

Yunanistan ile olan yakınlaşmanın bir sonucu olarak bu ülkenin üyelik tecrübelerinden Türkiye'yi de yararlandırması yolu açılmıştır.

Diğer aday ülkelerle de temaslar artmaktadır. Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya da kendi tecrübelerini aktarmak amacıyla Türkiye ile görüş alışverişinde bulunmayı önermişlerdir. İlk temaslar yapılmaya başlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) temsilcileri Türkiye'nin katılım stratejisini desteklemeye hazır olduklarını bildirmişlerdir.

4.1.4. AB İçindeki Gelişmeler

Genişleme: AB üyeliğine aday ülkeler müzakerelere başlama sıralamasına göre Lüksemburg (ek Cumhuriyeti, Estonya, GKRY, Macaristan, Polonya, Slovenya) ile Helsinki (Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya, Slovakya) grupları şeklinde tasnif edilmiş durumdadır. Lüksemburg grubu adaylarının başlangıçta tam üyeliğe daha erken ulaşabilecekleri varsayılmaktaydı. Ancak, adaylarla müzakerelerin tarım gibi daha g alanlara girmeye başlamasını müteakip bu varsayım büyük lde değişmiş görünmektedir. Sonuçta ilk genişleme dalgasının daha önce telaffuz edilen 2003 yerine 2006'ya doğru kaymasının beklenebileceği sıkça ifade edilmektedir.

Hükümetler arası Konferans (HK) alışmalarını sürdürmektedir. Amsterdam ardılları olarak nitelendirilen karar ve temsile ilişkin üç sorunun bu kere de güçlük yarattığı anlaşılmaktadır. HK'nın bu sorunlara bulunacak çözümlerle sınırlı tutulması kararlaştırılmış olmakla birlikte, baş gösteren ihtiyaç nedeniyle, AGSK gibi yeni müzakere alanları eklenmektedir. Ayrıca HK'nın Avrupa Adalet Divanı ve Ekonomik ve Sosyal Konsey gibi AB organlarının geleceğini ele alması istenmektedir. Avrupa Parlamentosu AB için bir "Temel Hak ve zgrlkler Belgesi" kabul edilmesinde ısrarlı davranmaktadır.

şu ana kadar sadece nitelikli oy çokluğunun geçerli olacağı alanların çoğaltılması kararı alınabilmiştir. Bu gidişat AB'nin başlangıçta vazettiği şekilde 2000 sonuna kadar HK'ı tamamlama ve genişlemeyi 2003 'yılında başlatma kararını temelden etkilemeye aday görünmektedir. Yukarıda sözü edilen 2006 vadesinin arkasında yatan saiklerden biri de budur [Dışışleri Bakanlığı, AB ile İlişkiler, 2004].

4.1.5. Analitik İnceleme

(Tarama süreci için 11 Nisan 2000 tarihli Ortaklık Konseyi'nde kurulan alt komiteler ve faaliyet alanları Tablo Ek-B 1)

Alt Komiteler	Müzakere Başlıkları	No.
1. Tarım ve Balıkçılık	Tarım	7
	Balıkçılık	8
2. İç Pazar	Malların Serbest Dolaşımı	1
	Kişilerin Serbest Dolaşımı	2
	Hizmetler	3
	Şirketler Hukuku	5
	Rekabet	6
	Tüketiciyi Koruma ve Tüketici Sağlığı	23
3. Ticaret, Sanayi, AKÇT Ürünleri	Dış İlişkiler	26
	Sanayi	15
	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler	16
4. Ekonomik ve Parasal Konular	Ekonomik ve Parasal Birlik	11
	İstatistik	12
	Sermayenin Serbest Dolaşımı	4
5. Yenilik (Innovation)	Eğitim ve Yetiştirme	18
	Bilim ve Araştırma	17
	İletişim ve Bilgi Teknolojileri	19
	Kültür ve Görsel-İşitsel Politika	20
6. Ulaştırma, Çevre, Enerji ve Trans Avrupa Ağı	Ulaştırma	9
	Çevre	22
	Enerji	14
7. Bölgesel Kalkınma, İstihdam, Sosyal Politika	İstihdam ve Sosyal Politika	13
	Bölgesel Kalkınma	21
8. Gümrükler, Uyuşturucu Kaçıkçılığı ve Para Aklama	Gümrük Birliği	25
	Adalet ve İçişleri	24
	Vergilendirme	10
	Mali Kontrol	28
Bunların Dışında Kalan Başlıklar Şunlardır:	ODGP	27
	Bütçe	29
	Kurumlar	30
	Diğer	31

ÖZGEÇMİŞ

1969 yılında Malatya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Malatya'da yaptı. Lise öğrenimini Çankırı Astsb. Hzl. Okulunda tamamladıktan sonra astsubay olarak İstanbul'a atandı. 1992 yılında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İktisat bölümünden mezun oldu. Sırasıyla İstanbul, Kıbrıs, Malatya, Erzincan, Ankara'da görev yaptıktan sonra son olarak Kocaeli'ne atandı. Erzincan'da görev yaptığı sırada açılan sınavlar sonucunda subay oldu. İngilizce bilmektedir. Evli, Ezgi ve Ege adlarında iki çocuk babasıdır.

